

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA - İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

HUKUK DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI VE SORUMLULUK

Yüksek Lisans Tezi

Kamil Ersin ORTAÇ

Ankara-2008

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA - İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

HUKUK DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI VE SORUMLULUK

Yüksek Lisans Tezi

Kamil Ersin ORTAÇ

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.Ejder YILMAZ**

Ankara-2008

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KAYNAKÇA	viii
KISALTMALAR CETVELİ	xvii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

GENEL OLARAK YARGILAMA HARÇLARI VE YARGILAMA HARÇLARINA İLİŞKİN TEMEL İLKELER

§1- GENEL OLARAK YARGILAMA HARÇLARI	3
A- YARGILAMA HARÇLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	3
I- Mukayeseli Hukukta Yargılama Harçlarının Tarihsel Gelişimi	3
II- Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi	4
a- Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	4
b- Cumhuriyet Dönemi	5
aa- 5887 Sayılı Kanuna Kadar Olan Dönem	5
bb- 5887 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi	5
cc- 492 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi	6
B- YARGILAMA HARÇLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE TANIMI	6
C- YARGILAMA HARCİ ALINMASININ SOSYAL HUKUK DEVLETİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	8
§2- YARGILAMA HARÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER	10
A- KANUNSUZ HARÇ ALINAMAMASI	10
B- HARÇ SORUNU ÇÖZÜLMEDEN DAVAYA BAKILAMAMASI	12
C- HARÇ KONUSUNDA KAZANILMIŞ HAKTAN SÖZ EDİLEMESİ	14
D- HARÇLARA RESEN HÜKMEDİLMESİ VE HARÇLARIN HÜKÜM FIKRASINDA GÖSTERİLMESİ	15
E- HARÇLARIN DAVANIN TARAFLARINA YÜKLETİLEBİLMESİ	16
F- HARCIN DAVA AÇILMA TARİHİ AÇISINDAN ETKİSİ	17

I- Harca Tâbi Olmayan Davalarda Davanın Açılma Tarihi	17
II- Harca Tâbi Olan Davalarda Davanın Açılma Tarihine Harcın Etkisi	18

BÖLÜM II

HUKUK DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI ÇEŞİTLERİ VE ÖZEL DURUMLARDA YARGILAMA HARÇLARI

§ 1- YARGILAMA HARÇLARININ ÇEŞİTLERİ	20
A- BAŞVURMA HARCİ	20
B- CELSE HARÇLARI	22
I- Genel Olarak	23
II- Duruşmanın Taraflar veya Vekillerinin Talep ve Muvafakatleri Üzerine Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı	25
III- Davanın Taraflarından Birinin Önceden Yapılması Gereken Bir İşlemi Yapmamasından Dolayı Duruşmanın Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı	25
C- KARAR VE İLÂM HARÇLARI	28
I- Nispî Karar Ve İlâm Harcı	29
II- Maktu Karar Ve İlâm Harcı	30
§ 2- USULE İLİŞKİN NİHAİ KARARLARDA YARGILAMA HARÇLARI	32
A- USULE İLİŞKİN KARAR İLE SONA EREN DAVADA YARGILAMA HARÇLARI	32
B- USULE İLİŞKİN KARAR İLE SONA ERMEYEN DAVADA YARGILAMA HARÇLARI	33
§ 3- ÖZEL DURUMLARDA ALINAN YARGILAMA HARÇLARI	35
A- ASLİ VE FERİ MÜDAHALEDE YARGILAMA HARÇLARI	35
B- DAVALARIN AYRILMASI HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	37
C- DAVALARIN BİRLEŞTİRİLEREK GÖRÜLMESİNDE YARGILAMA HARÇLARI	38
D- DAVANIN YENİLENMESİ HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	39
E- DAVADAN FERAGAT HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	39
F- DAVAYI KABUL HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	41
G- SULH HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	42

H- ISLAH HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI	43
I- İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞINDA YARGILAMA HARÇLARI	44
J- OBJEKTİF DAVA BİRLEŞMESİNDE YARGILAMA HARÇLARI	45
K- GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİNDE YARGILAMA HARÇLARI	45
I- Delil Tespitinde Yargılama Harçları	45
II- İhtiyati Tedbirlerde Yargılama Harçları	47
III- İhtiyati Hacizde Yargılama Harçları	48
L- TESPİT DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI	49
M- MÜDDEABİHİN TEMLİKİNDE YARGILAMA HARÇLARI	49
N- TERDİTLİ İSTEMLERDE YARGILAMA HARÇLARI	50
O- KARŞILIK DAVADA YARGILAMA HARÇLARI	51
P- TEVDİ MAHALLİNİN TAYİNİ TALEBİNDE YARGILAMA HARÇLARI	52
R- ESKİ HALE GETİRMEDE YARGILAMA HARÇLARI	52
S- KANUN YOLLARINDA ALINAN YARGILAMA HARÇLARI	52
I- İstinaf Yolunda Yargılama Harçları	53
II- Temyizde Yargılama Harçları	54
a- Temyiz Harcının Eksik Ödenmiş Olması Halinde Bunun Tamamlattırılması Usulü	57
b- Noksan Harcın Tamamlanmaması üzerine Verilecek Karar ile Bu Kararın Tebliği ve Temyizi	58
c- Hiç Harç Alınmamış Olması Halinde Yapılacak İşlem	59
d- Temyiz Edilen Hükmün Yargıtay Tarafından Bozulması veya Onanması Halinde Harçlar	60
III- Karar Düzeltmede Yargılama Harçları	61
IV- Yargılamanın İadesinde Yargılama Harçları	61
T- ÇEKİŞMESİZ YARGIDA YARGILAMA HARÇLARI	62
U- TAHKİM YOLUNDA YARGILAMA HARÇLARI	64
I- Kanuni (Mecburi) Tahkimde Yargılama Harçları	64
II- Hakem Kararlarında Yargılama Harçları	65

BÖLÜM III

YARGILAMA HARÇLARININ ÖDENMESİ, NOKSAN ÖDENMESİNİN SONUÇLARI VE MUAFLIKLAR

Ş 1- YARGILAMA HARÇLARININ ÖDENMESİ	66
--	-----------

A- YARGILAMA HARCİ ALINMASININ AMACI	66
B- TARAFLARCA ÖDENMESİ	67
C- PEŞİN ÖDENMESİ	68
D- YÜRÜRLÜKTEKİ TARİFEYE GÖRE ÖDENMESİ	69
E- ÖDENME ŞEKLİ	70
F- HARCIN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMESİ (ADLİ YARDIM)	71
G- BİR YARGILAMA GİDERİ OLARAK YARGILAMA HARCININ ÖDENMESİNİN GEREKİP GEREKMEMESİ	72
H- HARÇ ÖDENMEDİKÇE MÜTAKİP İŞLEMLERİN YAPILAMAMASI	74
I- NOKSAN HARCIN TAMAMLANMASI	75
§ 2- YARGILAMA HARCINDAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER	75
A- HARÇLAR KANUNUNDA GÖSTERİLEN HARÇTAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER	76
B- ÖZEL KANUNLAR GEREĞİNCE HARÇTAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER	84
C- HARÇTAN MUAF OLAN KİŞİLERİN TARAF OLDUĞU DAVALARDA HARCIN HÜKMEDİLMESİ USULÜ	92

BÖLÜM IV

YARGILAMA HARÇLARINDA SORUMLULUK

§ 1- YARGILAMA HARÇLARI HAKSIZ ÇIKAN TARAFA YÜKLETİLİR	94
A- GENEL OLARAK	94
B- YARGILAMA HARÇLARININ HAKSIZ ÇIKAN TARAFA YÜKLETİLEMEYECEĞİ HALLER	95
I- Davanın İlk Oturumda Kabul Edilmesi	95
II- Harcın Davada Lehine Karar Verilen Tarafa Yüklenmesi	95
III- Dava Sıfatı Olmadığı Halde Dava Açma	96
IV- Yeni Bir Kanun Hükmü Uyarınca Haksız Duruma Düşme Durumu	96
C- KISMİ HAKLILIK DURUMUNDA YARGILAMA HARÇLARINDAN SORUMLULUK	96
D - DAVANIN REDDİ HALİNDE HARÇLARDAN SORUMLULUK	97

§ 2- DAVALARA GÖRE ALINAN HARÇLAR VE SORUMLULUK	97
1- Alacak Davalarında Yargılama Harçları	97
2- Ayrılık Davasında Yargılama Harçları	99
3- Babalık Davasında Yargılama Harçları	99
4- Boşanma Davasında Yargılama Harçları	100
5- Cinsiyet Düzeltilmesi ve Değiştirilmesi Davalarında Yargılama Harçları	103
6- Dernek Genel Kurulunu Olağanüstü Toplantıya Çağırma Halinde Yargılama Harçları	103
7- Derneğin Kendiliğinden Sona Erdiğinin Tespiti Davalarında Yargılama Harçları	104
8- Elbirliği Mülkiyetinin Müsterek Mülkiyete Dönüştürülmesi Davasında Yargılama Harçları	105
9- El Atmanın Önlenmesi ve Ecrimisil Davalarında Yargılama Harçları	105
10- Evlat Edinme Davalarında Yargılama Harçları	107
12- Evlenmeye İzin Verilmesi Davasında Yargılama Harçları	107
13- Gaiplik Kararı Alınması Davalarında Yargılama Harçları	108
14- Hâkim Aleyhine Açılacak Tazminat Davalarında Yargılama Harçları	109
15- Haksız Fiil Nedeni İle Maddi ve Manevi Tazminat Davalarında Yargılama Harçları	111
16- Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Haksız Rekabetten Doğan Tazminat Davalarında Yargılama Harçları	111
17- İflasta kayıt kabul davası	112
18- İstihkak Davasında Yargılama Harçları	113
19- İptal Davalarında Yargılama Harçları	114
20- İrtifak Hakkı Tesisi Davalarında Yargılama Harçları	114
21- İtirazın İptali Davasında Yargılama Harçları	115
22- Kadastro Davalarında Harç	116

23- Kadının Bekleme Süresinin Kaldırılması Davalarında Yargılama Harçları	118
24- Kamulaştırma Davalarında Harç	119
25- Kira Tespiti Davalarında Yargılama Harçları	120
26- Kişilik Hakkına Saldırıdan Doğan Davalarda Yargılama Harçları	121
27- Miras Sebebi İle İstihkak Davasında Yargılama Harçları	122
28- Mirasın Paylaşılması (Taksim) Davasında Yargılama Harçları	123
29- Mirasçılık Belgesi Verilmesi ve Mirasçılık Belgesinin İptali Davalarında Yargılama Harçları	123
30- Nafaka Davalarında Yargılama Harçları	123
31- Nişan Bozulmasından Doğan Davalarda Yargılama Harçları	125
32- Ön Alım Davalarında Yargılama Harçları	126
33- Paydaşlığın (Ortaklığın) Giderilmesi Davalarında Yargılama Harçları	126
34- Sözleşmenin Feshi Davalarında Yargılama Harçları	127
35- Tahliye Davalarında Yargılama Harçları	127
36- Tapu İptali ve Tescil Davalarında Yargılama Harçları	128
37- Tapu Kaydının Düzeltilmesi Davalarında Yargılama Harçları	128
38- Vesayet Davalarında Yargılama Harçları	129
39- Yabancı Mahkeme İlâmlarının Tanınması ve Tenfizi Talebi	130
SONUÇ	131
ABSTRACT	135
ÖZET	137

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN**
Abdurrahman Kamu Maliyesi, Ankara 1997.
- ALANGOYA H. Yavuz** Medeni Usul Hukukunun Esasları, İstanbul 2003 (Usul).
- ALANGOYA H. Yavuz/**
YILDIRIM M. Kamil/
YILDIRIM D. Nevhis Medeni Usul Hukuku Esasları, Ankara 2004.
- ALDEMİR Hüsnü** Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri, Ankara, 2000.
- ANSAY Sabri Şakir** Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960.
- ARSLAN Ramazan** Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.
- AY Mustafa** Yargı Harçları El Kitabı, Ankara 1986.
- BELGESAY Mustafa**
Reşit HUMK Şerhi, Cilt I, İstanbul 1939.
- BULUT Nihat** Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı (Prof. Dr. Turhan Yüce'ye Armağan, İzmir, 2001, s.321-335).
- ÇATALKAYA Cevdet/**
TARIKOĞULLARI A./
ÖZCAN Mustafa H. Yeni İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1965.

ÇELEBİ Hüsamettin	Hak Aramanın Maliyeti, ABD 1989/2, s.257-261.
ÇELİKEL Aysel	Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2004.
DALAMANLI Lütfü/ KARAGÖZOĞLU H.Fevzi	Adli-İdari-Mali Yargılama Usulleri ve Kanun Yolları, Ankara 1980.
DEMİR Mehmet	Hâkime Hukuksal Sorumluluğu Nedeniyle Açılan Tazminat Davası (Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VII, S.3-4, s.805-861).
DEMİRKIRAN İhsan	Hukuk Genel Kurulu Kararları, Ankara 2004.
EKKEHARD Becker	Çev. M. Kamil Yıldırım, Dava Malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları, Derleyen: M.Kamil Yıldırım, İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, 2002, s.17-41.
ERANIL Mehmet Akif	Harçlar Kanunu Üzerine İnceleme ve İzah, ABD 1952/103-104, s.22-27.
ERDOĞAN Celal	En Son Değişikliklere Göre Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1982.
EREN Fikret	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, İstanbul 1998.
ERGİNAY Akif	Vergi Hukuku Prensipleri, Ankara 1953.

ERGÜN Zafer	İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 2003.
GAUL Hans Friedhelm	Çev. Nevhis Deren Yıldırım; Yargılamanın Amacı, İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku, Derleyen: Kamil Yıldırım, İstanbul, 2002, s.82-117.
GENÇCAN Ömer Uğur	Adli Yardım (YD, 2005/1-2, s.127-140.).
GÖZÜBÜYÜK A. Şeref	Yönetmelik Yargı, Ankara 2006.
GÜMÜŞSOY Sabri	Gerekçeli İzahatlı Harçlar Kanunu, Ankara 1952.
GÜNDAY Metin	İdare Hukuku, Ankara 2003.
HADİMOĞLU Ö. Nimet	Milletlerarası Usul Hukukunda İhtiyati Tedbirler, Ankara 2002.
İNAL Turgut	Pahalı Yargı, ABD 1982/6, s.113-117.
KAÇAK Nazif	Emsal İçtihatlar Külliyyatı, Ankara 2002.
KARAATLI Mehmet Ali	Harçlar Kanunu ile Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı olarak Alınacak ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun Üzerinde Bir İnceleme, (ABD 1972/6, s.952-954.)
KAŞIKÇI Mehmet	Uygulamada Yeni Kadastro Kanunu, Gerekçeler-Açıklamalar-Örnekler-Yargıtay Kararları, İstanbul 1988.

KURU Baki/ ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder	İcra ve İflas Hukuku, Ders Kitabı, Ankara 2000 (İcra ve İflas Hukuku).
KURU Baki/ ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder	Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı, Ankara 2005 (Medeni Usul Hukuku).
KURU Baki	Hukuk Usulü Muhakemeleri, C.1, İstanbul 2001. (Usul - I)
KURU Baki	Hukuk Usulü Muhakemeleri, C.3, İstanbul 2001. (Usul - III)
KURU Baki	Hukuk Usulü Muhakemeleri, C.4, İstanbul 2001. (Usul - IV)
KURU Baki	Hukuk Usulü Muhakemeleri, C.5, İstanbul 2001. (Usul - V)
KURU Baki	Usuli Müktesep Hak (Usule İlişkin Kazanılmış Hak), Prof. Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara, 1974, s.395-409 (Müktesep hak)
KURU Baki	Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması, (İBD 1984/4-5-6, s.166-184), (Yargılamanın Çabuklaştırılması).
KURU Baki	Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararları Üzerine Yapılacak Muameleler, AÜHFD 1968/C. XXIV'den ayrı bası s.155-181.

MUŞUL Timuçin	Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri (Doktora tezi), İstanbul, 1984.
NADAROĞLU Halil	Kamu Maliyesi Teorisi, İstanbul 2000.
NOMER Ergin	Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 2002.
OĞUZMAN Kemal/ ÖZ Turgut	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998.
OLGAÇ Senai	Harçlar Kanunu, Ankara 1964 (Harçlar Kanunu).
OLGAÇ Senai	Yargıtay İçtihatlarının Işığı Altında İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları, (Prof. Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974), s.457-481.
ÖKTEMER Semih	Başvurma Harcı (AD, Ağustos-Eylül 1966, S.8-9, s.565-600).
ÖNCEL Mualla/ KUMRULU Ahmet/ ÇAĞAN Nami	Vergi Hukuku, Ankara 2005.
ÖNDER Akil	Celse Harcı Üzerine Düşünceler (ABD, 1972/1, s.8-9).
ÖNEN Ergun	Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979 (Önen-Usul).
ÖNEN Ergun	Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972 (Önen-Sulh).

ÖNER Erdoğan	Mali Olaylar ve Düzenlemeler Işığında Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare, Ankara 2001.
ÖZBUDUN Ergun	Türk Anayasa Hukuku, Ankara 1995.
ÖZDEMİR Kenan / BALO Yusuf Solmaz	Bölge Adliye Mahkemeleri, YD, 2005/1-2, s.141-166.
ÖZEKES Muhammet	Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, İstanbul 1995 (Özekes-Asli Müdahale).
ÖZEKES Muhammet	İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara 1999 (Özekes-İhtiyati Haciz).
ÖZKAN Hasan/ ATAÇ İ. Kifayet	Nüfus Davaları ve Nüfus İşlemleri, Ankara 2004.
ÖZKÖK Süleyman	İhtiyati Tedbirler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1990.
ÖZOK Özdemir,	(İstinaf) “Bölge Adliye Mahkemeleri” ya da “Üst Mahkemeler” Açılırken Duyulan Kimi Kaygılar, TBB Dergisi Sayı 63, Mart-Nisan 2006, s.19-28.
ÖZTÜRK Celal	Bir Hukuk Davasında Alınması Lazım Gelen Harç ve Resimler (AD 1945/11, s.1163-1180).
PEKCANITEZ Hakan	Medeni Usul Hukukunda Feri Müdahale, Ankara 1992.

PEKCANITEZ Hakan/ ATALAY Oğuz/ ÖZEKES Muhammet	Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2001.
PELİN İ. Fazıl	Finans İlmi ve Finansal Kanunlar, 3. Bası, İstanbul 1948.
PINAR Burak	Yargı Harçları, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2003.
POSTACIOĞLU İlhan E.	Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.
REİSOĞLU Safa	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1999.
RÜZGARESEN Cumhur	Medeni Usul Hukukunda Yargılama Harç ve Giderleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.
SURLU M. Handan	Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi, Panel-İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2000, s.52-70.
ŞENER Esat	Tüm Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, (Hukuk-Ceza) (1926-1997) Ankara 1997.
TANRIVER Süha	Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 1998.
TERCAN Erdal	Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, Ankara 2006.

TERCAN Erdal	Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü, M. Şakir Berki'ye Armağan, Konya 1996, s.181-212 (Tercan-Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü).
UYAR Talih	İstihkak Davalarında Yargılama Usulü, TBB Dergisi Sayı 63, Mart-Nisan 2006, s.321-340.
ÜSTÜNDAĞ Saim	Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 1997.
YENİSEY Feridun	Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği ve İstinaf, Panel-İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2000, s.1-45.
YILMAZ Ejder	İstinaf, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2005.
YILMAZ Ejder	Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, Ankara 2001 (Hukuki Himaye Tedbirleri-1).
YILMAZ Ejder	Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, Ankara 2001 (Hukuki Himaye Tedbirleri-2).
YILMAZ Ejder	Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Ankara 1982 (Yılmaz-Islah).
YILMAZ Ejder	Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti, ABD, S.1984/2, s.200-224 (Yılmaz-İşlev).
YILMAZ Ejder	Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005.
YILMAZ Zekeriya	Tapu ve Kadastroda Tashih, Ankara 1999.

YILMAZ Zekeriya

Hukukta Yargılama Harç Ve Giderleri İle Vekalet
Ücreti, Ankara 2000.

ZEVKLİLER Aydın/

Zevkliler Medeni Hukuk, Ankara 1999.

ACARBAY M. Beşir/

GÖKYAYLA K. Emre

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

www.adalet.gov.tr

www.adalet.org.tr

www.anayasa.gov.tr

www.ivd.gov.tr

www.malihaber.com.tr

rega.basbakanlik.gov.tr

www.turkhukuksitesi.com.tr

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HK	: Harçlar Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
vd.	: Ve devamı
YD	: Yargıtay Dergisi
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, bir sosyal hukuk devleti olması ve kamu hizmetlerinin kural olarak parasız olması karşısında, hak arayanlardan harç adı altında, yargılama faaliyetine katkıda bulunmaları istenmektedir. Bu konuda çeşitli nedenler bulunmakla beraber, ana neden, Devletin, mahkemeleri aracılığı ile yerine getirdiği yargılama faaliyetlerinin yürütülmesi için bazı harcamalar yapması ve bu harcamalara, mahkemelerde hak arayan kişilerin katkıda bulunmalarının istenmesidir. Devletin yargılama faaliyeti sırasında yaptığı giderler; Hâkim, Cumhuriyet Savcıları ve personel maaşları, kırtasiye, elektrik vb. giderlerdir. Dar anlamda yargılama giderleri olarak tanımlanan, avukatlık ücretleri, tanık, bilirkişi, keşif ve tebligat giderleri gibi davanın görülmesi ve sonuçlanması açısından tarafların doğrudan doğruya ödemek zorunda olduğu paralar da yargılama harçları gibi yargılama giderlerinden sayılmaktadır. Devletin, mahkemeleri vasıtasıyla yaptığı yargılama masraflarının karşılanmasında en önemli kalem olan harç, Devletin yaptığı hizmetlerden yarar görenlerin, işlerini yaptırmak amacı ile ve o işler kamu hizmetinden çok bireyin kendisine ilişkin olduğu için yalnız o işle ilgili olarak kişilerden alınan az bir paradır¹.

Yargılama harcının, Devletin mahkemeleri vasıtasıyla yaptığı yargılama faaliyetleri için yapılan harcamalara, az da olsa, bir katkı niteliğinde bulunmasına karşılık, dar anlamda yargılama giderleri, yapılan hizmetin, örneğin avukatlık, keşif, bilirkişi ve tebligat faaliyetinin gerektirdiği ücretin tamamının ödenmesidir. Bu farktan da anlaşılacağı üzere harç, diğer yargılama giderlerinden farklılık göstermekte ve bir nevi "vergi" niteliği taşımaktadır. Bizim inceleyeceğimiz konu, aynı zamanda yargılama giderleri arasında yer alan ancak bazı özellikleri nedeniyle yargılama giderlerinden farkı da olan yargılama harçlarıdır.

¹ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005; 07/12/1964, 3/5 YİBK, RG T.12/12/1964, S.11880.

Yargılama harcı, davada çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Yargılama harçlarının, yargılamanın her aşamasında yargı organlarınca kendiliğinden göz önüne alınıyor olması, konunun önemini bir kere daha ortaya koymaktadır. Çünkü, önemli birçok konu, dosya Yargıtay’a temyiz incelemesine gittiğinde, taraflar tarafından temyiz nedeni yapılmamış ise, Yargıtay tarafından bozma nedeni sayılmamakta ise de, yargılama harçları temyiz nedeni yapılmamış olsa bile, kendiliğinden incelemeye tâbi tutulmakta ve bozma nedeni sayılmaktadır². Uygulamada görüldüğü üzere de, hükümlerin çoğu, harcın yanlış hesaplanması, yanlış taraftan harç alınması, maktu yerine nispî, nispî yerine maktu harç alınması, harçtan muaf işlerde veya kişilerden harç alınması, muafiyet olmamasına rağmen taraflardan harç alınmaması nedenleriyle bozulmakta ve bu nedenlerle yargılamanın uzamasına neden olmaktadır. İşte yargılama harçlarının dava bakımından bu denli önemli olması da, bu konuyu yüksek lisans tezi olarak seçmemize neden olmuştur.

Tezimizde “Hukuk Davalarında Yargılama Harçları” konu başlığı altında; yargılama harçlarının türleri, ödenme usulleri, ödenmemesinin sonuçları, harçlardan sorumluluk, özel hukuk davalarında yargılama harçlarının özellik arz eden durumları, yargılama harçlarından muafiyet konuları incelenmeye çalışılacaktır. Bu konu başlıklarının incelenmesi yoluyla yürütülecek çalışma ile Medeni Usul Hukukuna küçük de olsa bir katkı sağlama amacı güdülmektedir.

² HGK, 01.05.2002, 4-277/344; “... nispî karar harcının alınıp alınmayacağı ve davacıya yükletilip yükletilemeyeceği konusunda görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Hemen belirtelim ki bu yönün kamu düzeni ile ilgili olması nedeniyle temyiz edenin sıfatına ya da temyiz edilip edilmediğine bakılmaksızın doğrudan incelenmesi gerekir.”

1.HD 22.09.1994, 4657/4782, “Harcın alınması veya tamamlanması mahkemece kendiliğinden (resen) gözetilir. Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe sonraki işlemler yapılamaz. Taraflarca değere itiraz edilirse, gerçek değer mahkemece araştırılarak belirlenmesi gerekir.” www.adalet.org.tr (13/04/2006)

BÖLÜM I

GENEL OLARAK YARGILAMA HARÇLARI VE YARGILAMA HARÇLARINA İLİŞKİN TEMEL İLKELER

Ş1- GENEL OLARAK YARGILAMA HARÇLARI

A- YARGILAMA HARÇLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

I- Mukayeseli Hukukta Yargılama Harçlarının Tarihsel Gelişimi

Harçların tarihi gelişimi incelendiğinde, bu süreç çok eskilere kadar uzanmaktadır. O tarihlerde, henüz vergi zorunluluğu bulunmadığı için, topluluğun veya devletin başında bulunanlar, bazı hizmetler karşılığında vatandaşlardan belirli ücretler almışlardır. Bunun sebebi de, karşılıksız olarak bir bedel (vergi) almak yerine, belirli bir hizmetin karşılığı olarak bazı ücretler almanın, o dönemde, açıklamasını yapmanın daha kolay olabileceği fikridir³.

Ortaçağ'da yönetenler, yönettikleri kişilere yaptıkları hizmetler karşılığında oldukça yüksek miktarda, harç adı altında, paralar almışlardır. Alınan bu harçların en önemlilerinden birini de mahkeme harçları oluşturmuştur. Ancak bu harçlar, yapılan hizmet ile alınan harç arasında kıymet denkliğinin bulunmaması ve hükümdar ile devlet kasasının birbirinden ayrılmış olması sebebi ile çok fazla yolsuzluğa konu olmuştur. Ayrıca sonradan genel devlet hizmetlerinin işlemesi için memurların bazılarına aylık verilmesi yerine, gördükleri hizmet karşılığı halktan para almalarına izin verilmesi kötü niyetli uygulamalara sebebiyet vermiştir⁴.

³ Sabri Gümüşsoy, Gerekçeli – İzahatlı Harçlar Kanunu, Ankara, 1952 s. 7-12; Cumhuriyet Rüzgaresen, Medeni Usul Hukukunda Yargılama Harç ve Giderleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001, s.19.

⁴ İ. Fazıl Pelin, Finans İlmî ve Finansal Kanunlar, 3. Bası, İstanbul, 1948, s.268-269

Tarihi gelişimi içinde, yukarıda özetlenen durumlar, her ülkede çeşitli adlar altında görülmüştür. Hatta ekonomik durumu ne kadar iyi olursa olsun, gelişmiş ülkeler dahil, tüm ülkeler harçlardan yararlanmışlardır⁵. Günümüzde de devletler, kamu hizmetlerinin çeşitliliği ve buna bağlı olarak artan maliyetler nedeni ile artan kaynak ihtiyacını vergi ile karşılamak durumunda kalmaktadırlar.

II- Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

a- Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu gelirleri İslam Hukuku'na göre düzenlenmişti. Osmanlı'da vergiler, İslam hukukuna göre alınan şer'i vergiler (tekalif-i şer'iyye) ve şer'i hükümlerle çatışmamak koşulu ile kamu gelirinین yeterli olmadığı hallerde sultan tarafından konulan örfi vergiler (tekalif-i örfiye) olarak iki kısma ayrılırdı. Devletin yargı ve idare organlarının hizmetleri karşılığında halktan alınan vergiler, örfi vergilerden olmakla beraber, harç karakteri de taşımaktaydı. Bunlar, hizmeti yapan kadı tarafından doğrudan tahsil edilmekteydi⁶.

Harçların hizmeti gören memurlara bırakılması usulü, memurların bu yöntemi kötüye kullanan davranışları halkta büyük tepkiler yarattığı için, malîyenin merkezi duruma getirilmesi ile II. Mahmut tarafından kaldırılmıştır⁷.

Tanzimat sonrası yenileşme çalışmaları çerçevesinde adli teşkilatta yapılan köklü yapı değişikliğine paralel olarak yargı harçlarında da çeşitli değişikliklere gidilmiştir. Mehakim (Mahkemeler) harçları olarak anılan bu

⁵ Burak Pınar, Yargı Harçları, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2003, s.22.

⁶ Tahsil edilen bu vergilerin önceden kanunname ile tespit edilerek halktan alınıyor olması Osmanlı'da vergilerin kanuniliği ilkesinin bulunduğu da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. (Erdoğan Öner, Mali Olaylar ve Düzenlemeler Işığında Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare, Ankara 2001, s.114-115).

⁷ Pelin s.267.

harçlar, ilgili nizamnamelerde şer'iyeye, nizamiye, ticaret ve idare mahkemeleri ile temyiz mahkemeleri itibariyle ayrı ayrı hükme bağlanmıştır. Harca tabî olan işlemlerle alınacak nispî ve maktu harç miktarları ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir⁸.

b- Cumhuriyet Dönemi

aa- 5887 Sayılı Kanuna Kadar Olan Dönem

Harçlarla ilgili olarak, 1927 tarih ve 1143 sayılı Şehbenderlik Rusûmu Kanunu, 1928 tarih ve 1318 sayılı Hariciye Vekaleti Tasdik Harçları Kanunu, 1934 tarih ve 2503 sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanunu, 1938 tarih ve 3494 sayılı Noter Harç tarifesi Kanunu ile Pasaport Kanunu gibi kanunların eklerinde ve değişik kanunlarda çeşitli hükümler yer almakta idi. Bu karışık uygulama 5887 sayılı Kanuna kadar devam etmiştir. 5887 sayılı Kanun ile dağınık durumda bulunan harçlar, tek Kanun içine alınmıştır.

bb- 5887 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi

5887 sayılı Kanunda, harç konuları bir araya toplanmaya çalışılmıştır. Harca bağlı işlemler konu, yükümlülük, istisnalar ile birlikte on kısma ayrılmış ve her kısma karşılık olmak üzere ayrı ayrı on tarife kanuna eklenmiştir. Bu husus 5887 sayılı Kanun'un önemli yeniliklerinden bir tanesidir.

Ancak, 5887 sayılı Kanun da, dağınık haldeki harç hükümlerini tek bir kanunda toplamasına rağmen, vergi tekniğine uygun olmayan düzenlemesinden kaynaklanan kendi içindeki dağınıklığı ve sistemsizliği

⁸ Pınar s.25-27.

nedeniyle zamanla ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Bu sorunlar, 5887 sayılı Kanun'da yeni bir düzenleme yapılmasını gündeme getirmiştir. Bu gereklilik sonucunda 02/07/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu ile yeni düzenlemeler yapılmıştır.

cc- 492 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi

5887 sayılı Kanun'un görülen aksaklıklarını düzeltmek ve günün koşullarına daha uygun bir kanun yapma amacı ile 492 sayılı Kanun kabul edilmiştir. 492 sayılı Harçlar Kanunu, dokuz özel ve bir de müşterek kısımdan ibarettir. Her kısım: mükellefiyet, istisna ve muaflıklar, harç alma ölçüleri ve oranları, harcın ödenmesi, çeşitli hükümler adları altında bölümlere ayrılmıştır. 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nda ise bazı kısımlara ait harç cezalarına ilişkin hükümler bulunmakta idi. Yeni Kanunda harç cezalarına ait hükümler kaldırılmış ve bunlarla ilgili cezaların 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerince düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. 492 sayılı Kanun'un bu düzenlemesi ile 5887 sayılı Kanun'un karışıklığı giderilmiş ve kısımların kendi içinde bütünlük oluşturması saėlanmıřtır⁹.

492 sayılı Kanun, yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar birçok değişikliğe uğramıştır. Bu durum artan ihtiyaçlara cevap verebilme ve tarifelerin günün şartlarına uydurulması bağlamında bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

B- YARGILAMA HARÇLARININ HUKUKİ NİTELİğİ VE TANIMI

Kamu hizmetlerinden yararlanan kişilerin ödedikleri harçlar, Devletin gelir kaynakları arasında önemli bir yer oluşurmaktadır. Harçlar, nitelikleri

⁹ 07/12/1964, 3/5 YİBK, RG 12/12/1964, S.11880.

itibariyle vergilere benzer özellik göstermektedirler. Hatta Anayasa Mahkemesi bir kararında¹⁰, harcı özel nitelikte bir vergi olarak nitelendirmiştir. Ancak, bir görüşe göre, harçların, yararlanma ilkesine dayalı, vergi karakteri taşımayan, vergi dışı kalan kamu alacağı olarak nitelendirilmesi daha uygun olur¹¹.

Türk hukuk sisteminin de dahil olduğu, çağdaş hukuk sistemlerinde, kişilerin haklarını kendi kendilerine, zorla almaları kural olarak yasaktır. Hakkı çiğnemen veya verilmeyen kişi, yargılama gücüne sahip olan Devlete başvurarak, onun eliyle hakkını alır. Ancak kişi, Devletin bu işle görevli kuruluşuna başvurduğunda, yargılama harç ve giderleri adı altında belli bir harcama yapmakla karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu harcamalardan olan ve niteliği hakkında değişik görüşlere yukarıda yer verilen harç, kamu kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında, gerçek ve tüzel kişilerin Devlet Hazinesine yaptıkları formalite ödemeler veya katkılardır¹².

Kişilerin özel menfaatlerine ilişkin olarak, kamu kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında, belli bir ölçüde bu hizmetlerin maliyetine katılmaları amacıyla alınan harç, niteliği bakımından vergi karakteri taşımayan, zorunlu olarak ödenmesi gereken mali bir yükümlülüktür¹³. Harcı doğuran olay bir kamu hizmetidir ve bu hizmetin harç

¹⁰ AYMK, 24/10/1974, 31/43, RG 25.2.1975, S.15160 (AYMKD, S.12, s.381).

¹¹ Senai Olgaç, Harçlar Kanunu, Ankara 1964, s.3.

¹² Celal Erdoğan, En Son Değişikliklere Göre Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara, 1982, s.491; Mehmet Ali Karaatlı, Harçlar Kanunu ile Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı olarak Alınacak ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun Üzerinde Bir İnceleme, ABD 1972/6, s.952-954, s.952.

¹³ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, Vergi Hukuku, 13. Bası, Ankara, 2005, s.445; Akif Erginay, Vergi Hukuku Prensipleri, Ankara 1953, s.184. Kuru'ya göre: Bir davanın sonuçlanabilmesi için ödenen paraların tümüne yargılama harç ve giderleri denir, Baki Kuru, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6. Baskı, C.5, İstanbul 2001 (Usul – V) s.5304; Yılmaz'a göre: Yargılama giderleri (bu arada yargılama harçları), dar anlamda, davanın görülmesi ve sonuçlanması açısından, tarafların doğrudan doğruya ödemek zorunda olduğu paralardır, Ejder Yılmaz, Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti (İşlev), ABD, S.1984/2, s.200-224, s.206; Gözübüyük'e göre: Devlet yargı organlarını adalet arayanların hizmetinde tutabilmek için çeşitli giderlerde bulunur, bu giderlerin bir kısmı mahkemelerin faaliyetinden yararlananlardan harç adı altında alınır, A. Şeref Gözübüyük, Yönetmelik Yargı, Ankara 2006, s.541; Ansay'a göre: Tarafların, adaletin tevzii nedeniyle devlete ödedikleri masraflardır, Sabri Şakir Ansay, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Baskı, Ankara 1960 (Yargılama Usulleri) s.170; Üstündağ'a göre: Muhakeme masrafları geniş bir

konusu olabilmesi için; kişinin bir kamu kuruluşundan yararlanması, kişiye kamu tarafından bir menfaat sağlanması ve kamu kuruluşunun, kişinin bir işiyle uğraşması gerekir¹⁴.

Harçlarda karşılıklılık, karakteristik bir durum olarak kendisini göstermesine rağmen, harç adı altında ödenen bedelle hizmetin maliyeti veya kişiye sağlanan yarar arasında görünürde bir ilişki olduğu düşünülse ve hatta yapılan hizmetle alınan harç arasında, takdiri de olsa bir kıymet denkliğinin bulunması gerektiği ileri sürülse de¹⁵, aslında, harç adı altında ödenen bedel ile hizmetin maliyeti veya kişiye sağlanan yarar arasında bir bağlantı bulunmamaktadır. Bu bağlamda, harca konu hizmetlerin maliyeti hiçbir zaman alınan harçlarla karşılanamamaktadır¹⁶. Sunulan hizmetle alınan para arasındaki dengenin biri lehine bozulması halinde harcın niteliğini kaybedeceğinden şüphe yoktur. Bu bağlamda bedel hizmetin karşılığı olduğunda fiyattan, takdiri kıymet denkliği ortadan kalktığına da karşılıksız vergiden söz edilir¹⁷.

C- YARGILAMA HARCİ ALINMASININ SOSYAL HUKUK DEVLETİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu, Anayasa'nın ikinci maddesinde belirtilmiştir. Sosyal devlet, sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak ve herkes için insan haysiyetine yaraşır asgari bir hayat

kavramdır ve bu kavram davanın taraflarının dava sebebiyle doğan masrafların tümünü(bu arada yargılama harçlarını da) ifade etmek için kullanılır, Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, 1997, s.765.

¹⁴ Olgaç (Harçlar Kanunu), s.3; Hüsnü Aldemir, Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri, Ankara 2000, s.174; Mehmet Akif Eranıl, Harçlar Kanunu Üzerine İnceleme ve İzah (ABD 1952/103-104, s.22-27), s.22.

¹⁵ Pelin s.264

¹⁶ Halil Nadaroğlu, Kamu Maliyesi Teorisi, İstanbul 2000, s.218, 235-236. Harca konu hizmetlerin maliyetinin hiçbir zaman alınan harçlarla karşılanamaması görüşünün yanında, harcın belirli bir hizmetin bedeli niteliğinde olduğu ve yapılan hizmetle alınan para arasında az çok bir uygunluk olduğu, harçlarda özel bir karşılıklılık bulunduğunu ileri süren görüş de bulunmaktadır. Abdurrahman Akdoğan, Kamu Maliyesi, Ankara 1997, s.90.

¹⁷ Akdoğan, s.90.

düzenini gerçekleştirmekle yükümlü devlet olarak tanımlanabilir¹⁸. Genel olarak kabul edildiği üzere, sosyal hukuk devleti, devlet iktidarının kaba kuvvet haline gelmeden, kişi hak ve özgürlüklerinin düzenlenebilmesi ve gerekirse sınırlandırılabilmesi anlamına gelir. Sosyal Devlet ilkesinden yola çıkarak, harçların da bu ilkeye uygun olarak adil ve kabul edilebilir bir ölçüde olması gerekir. Çünkü harçları ödemek, hak arayanlar için bir yük olmamalı, hakkını arayanları bundan vazgeçecek derecede mağdur duruma sokmamalıdır. HUMK m.416'ya göre, davacı davayı kazandığı takdirde, yaptığı giderlerin büyük bir kısmı davalıya yüklenecek ise de; davanın kazanılması olasılığının daha başlangıçta bilinmemesi ve davacının davayı kaybetmesinin ihtimal dahilinde olması hususları davacıyı, davayı açıp açmamakta kararsız bırakabilir.

Yargılama giderlerinin yüksek olmasının sakıncalarını ortadan kaldırmak için ileri sürülen görüşlerin ortak yönü, yargılama giderlerinin yüksek olmaması ve bu yükseklikten doğan sakıncaların hangi önlemlerle kaldırılabilirdi. Yine bu görüşlerdeki ortak diğer bir yön, ekonomik açıdan daha fakir kişi ile ekonomik açıdan daha zengin kişi arasında mahkemeye başvurma açısından ortaya çıkabilecek olan eşitsizliğin nasıl ortadan kaldırılabilirdi. Çünkü anayasalarca garanti altına alınan ve belki de üzerinde en çok durulan ve gerçekleştirilmeye çalışılan en temel ilke eşitlik ilkesidir. Önceleri yargılama giderlerinin yüksekliğinin nedeni olarak, avukatlık ücretlerinin çok yüksek olması gösterilirdi. Ancak günümüzde sadece avukatlık ücretleri değil, devletin yargılama faaliyetinden yararlananlardan aldığı giderlerin çokluğu da eleştirilerin konusu haline gelmiştir. Hatta eleştirilerin günümüzde, avukatlık ücretlerinden çok, diğer yargılama giderleri özellikle de harçlar üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bu çerçevede, kişinin yargı giderlerinden korkarak, adaletin hak dağıtan terazisinden yararlanmamış olması, hakkından vazgeçmesi, hakkını çiğneyene izleyici

¹⁸ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 1995 s.102; Ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Nihat Bulut, "Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı", (Prof. Dr. Turhan Yüce'ye Armağan, İzmir, 2001, s.321-335).

olması, ağır bir sosyal olay olacağından¹⁹; “hatta ve hatta bu durum sağlam bir vücudu saran hastalıklara karşı ilaç ve doktor parası olmaması sebebi ile seyirci kalmayı da aşan bir durum olacağından”, yük, bu seviyeye varmamalıdır. Yargı zengin ve hali vakti yerinde olan kişilere hizmet eden bir kurum haline gelmemelidir²⁰.

Hak arayanlardan parasal bir katkıda bulunmalarının istenmesi, yukarıda ifade edilmek istenen seviyeye ulaşmadığı sürece, Anayasa’nın 36. maddesi²¹ ile güvence altına alınan ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde²² de sayılan hak arama özgürlüğüne de aykırı bir durum olmayacak ve sosyal devlet ilkesine de ters düşmeyecektir²³.

Ş2- YARGILAMA HARÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER

A- KANUNSUZ HARÇ ALINAMAMASI

Harç, ancak kanunda belirtilen hallerde alınabilir. Bu durum öncelikle Anayasa’nın 73. maddesinin 3. fıkrasının bir gereğidir. Bu maddenin söz konusu fıkrasına göre, “*Vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır*”. 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 1 ve 2. maddeleri ve bu kanuna bağlı (1) sayılı tarife ile yargı harçları gösterilmiştir. 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 1. maddesinde, “Bu kanuna göre alınacak harçlar aşağıda gösterilmiştir” denilmiş, 1. bentte de “Yargı harçları” belirtilmiştir. 2. maddesinde de, “Yargı işlemlerinden bu kanuna bağlı (1) sayılı tarifede yazılı olanları, yargı harçlarına tabîdir” denilmiştir.

¹⁹ Yılmaz (İşlev), s.204-205.

²⁰ Turgut İnal, Pahalı Yargı (ABD 1982/6, s.113-117) s.113-115.

²¹ 1982 Anayasasının 36. maddesi uyarınca; Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak sureti ile yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

²² İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin, 8. maddesine göre “Her şahsın kendisine Anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiili netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.”

²³ AYMK, 24/10/1974, 31/43, RG 25.2.1975, S.15160 (AYMKD, S.12, s.381).

1982 Anayasası'nın 73. maddesinde bulunan ve bu yetkinin kanunla kullanılabileceğine dair hükmünün konulma sebebi, mali yükümlülüklerin kişilerin temel hak ve özgürlükleri ile yakından ilgili olması ve bu nedenle keyfi uygulamaların önüne geçilmek istenmesidir. Bu nedenledir ki, harç konusunda bir mantık işlemi olan kıyas uygulanamaz²⁴.

Kanunsuz harç alınamaması ilkesinin bir sonucu olarak, dava açıldığı sırada yürürlükte bulunan kanun zamanında açılan dava devam ederken, yeni bir harçlar kanununun yürürlüğe girmesi veya mevcut kanunun ilgili maddesinin değiştirilmesi karşımıza bir sorun olarak çıkabilir. Bu durumda harç hangi tarife göre alınacaktır. Bu durumu daha da somutlaştırırsak, örneğin, 492 sayılı Harçlar Kanunu 17/07/1964 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 492 sayılı Kanun'un, yürürlüğe girmesinden önce açılmış davalara ve işlemlere bu kanunun uygulanıp uygulanmayacağı sorunu şöyle bir çözüm ile giderilmiştir; hukuk mahkemesinde görülmekte olan davalarda, karşılıklı dilekçe vermek, delilleri ve belgeleri ileri sürmek gibi taraf işlemleri ile; ara kararları vermek, keşfe ve bilirkişi incelemesine gitmek, tanıkları çağırmak ve dinlemek, davayı hükme bağlamak gibi hâkim işlemleri bulunmaktadır. Yani, dava tek bir işlemten ibaret değildir. Bu husus göz önünde tutulduğunda, görülmekte olan davalardaki taraf ve hâkim işlemleri ayrı ayrı birer usul işlemi olduğundan, bu işlemlerden hangisi henüz tamamlanmamış ise, ancak o işlemlere yargı harçları yönünden 492 sayılı Kanun veya daha sonra Kanunda bir değişiklik olmuşsa söz konusu değişiklik uygulanacaktır. Diğer bir ifade ile yargı harçları, davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan harçlar kanununa göre değil, davaya ilişkin usulî işlemin tamamlandığı tarihte yürürlükte bulunan harçlar kanununa göre alınacaktır²⁵.

Kanunsuz harç alınamaması ilkesi çerçevesinde, harca konu işlemin, yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan harçlar kanununa bağlı tarife uyarınca harç alınabilmesi veya harçtan bağışıklığın söz konusu olup olmayacağının o tarihte yürürlükte bulunan hükümlere göre belli edilebilmesi nedenleri ile

²⁴ 06/11/1983 tarihli ve 5/6 sayılı YİBK (RG T. 07/01/1984, S. 18274).

²⁵ YİBK, 07/12/1964, 3/5, RG 12/12/1964, S.11880.

Yargıtay İctihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun bu çözüm tarzına katılmaktayız.

B- HARÇ SORUNU ÇÖZÜLMEDEN DAVAYA BAKILAMAMASI

Davacının dilekçesinde, dava konusunun değerini az göstermesi²⁶ veya davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan eski kanuna göre alınmış harcın, yeni kanun zamanında eksik kalması nedeniyle kalan eksik harçların, tamamlattırılması gerekir. Çünkü Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını tarafların isteklerine bırakmamış, talep olmadan, mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmesini hükme bağlamıştır (492 sayılı Kanun m.32)²⁷. Bu nedenle mahkemenin artan değer harcının tamamlatması ve ondan sonra işin esasının incelenerek sonucuna göre bir hüküm kurulması gerekir. Ancak yeni kanun harç miktarını azaltmış ise eski kanununa göre tahsil edilmiş fakat yeni kanuna göre fazla ödenen harcın

²⁶ 1. HD, 02.04.1998, 3855/4380; Davacılar tarafından, davalı aleyhine açılan tapu iptal ve tescil davasının yapılan yargılamasında gereği görüşülüp düşünüldü: Davanın, taşınmaz malın aynına ilişkin olduğu ve konusunu oluşturan hakkın para ile değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu açıktır. Bu tür bir davada, HUMK.nun 413 ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 26, 27, 28, 30, ve 32. maddelerinin öngördüğü işlemin yerine getirilmesi ve gerekli olan harcın alınması zarureti vardır. Bilindiği üzere, Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını yanların isteklerine bırakmamış; değinilen yönün mahkemece kendiliğinden (re' sen) gözetilmesini hükme bağlamıştır. 492 sayılı Kanunun 32. maddesinde ise yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı vurgulanmıştır. Hal böyle olunca, keşfen saptanan artan değer harcının tamamlatılması ve ondan sonra işin esasının incelenerek sonucuna göre bir hüküm kurulması gerekirken, değinilen işlem yerine getirilmeden yazılı olduğu üzere karar verilmesi isabetsizdir (YKD, 1998/10, s.1452).

²⁷ 5. HD, 07.09.1987, 11075/13721; Taraflar arasındaki 634 sayılı Kat Mülkiyeti Yasası uyarınca ortak yerlerden olan sığınağı, dükkanına birleştirmek suretiyle, projeye aykırı biçimde yapılan eklentinin yıkılarak eski hale getirilmesi davasından dolayı yapılan yargılama sonunda, davanın kabulüne dair verilen hükmün Yargıtay'ca incelenmesi davalı vekili yönünden süresinde verilen dilekçe ile istenilmiş olmakla; dosyadaki belgeler okunup iş anlaşıldıktan sonra, gereği görüşülüp düşünüldü: Davacının, dava konusu ettiği hakkın para ile değerlendirilmesi mümkündür. Harçlar Kanunu gereğince nispi harca bağlıdır. Nitekim, dava açılırken alınması gereken nispi harcın 1/4'ü peşin olarak alınmasına karşılık, karar yerinde kanuna uygun harç hesaplanarak alınmamıştır. Bakılan iş harçtan da bağışık değildir. Adı geçen Kanunun 32. maddesi gereğince, yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe sonraki işler yapılamaz (YKD 1987/12, s.1771).

iadesi istenemez²⁸. Bu durumu nispî ve maktu harca tâbi davalar yönünden, başvurma harcı ve karar ve ilâm harcı yönünden ayrı ayrı incelemek gerekir.

Örneğin, davacının, 01/12/2006 tarihinde, maktu harca tâbi tapuda isim düzeltilmesi davası açtığını düşünelim. Davacı davasını açarken 5,80 YTL başvurma harcı ve 12,20 YTL maktu peşin harç ödemiş, dava devam ettiği sırada 2007 yılında geçerli olacak harç tarifesi yayımlanmıştır. Bu durumda mahkeme, alınmış olan başvuru harcının, yeni tarifiede bu harç miktarının fazla olması neni ile eksik kalan bu kısmın tamamlanmasını davacıdan isteyemeyecektir. Çünkü başvurma harcı dava açılırken davacı tarafından sırf başvuru yaptığı için peşin olarak ödenen bir harçtır, yani davacı başvurmuştur ve işlem tamamlanmıştır. Bu nedenle başvuru harcının mahkemece tamamlattırılmaması gerektiği düşüncesindeyiz. Aynı mantıkla yapıldığı zamandaki tarife uyarınca başvurma harcı alınmış, ancak sonradan yürürlüğe giren tarifiede bu harcın miktarı azaltılmışsa, başvurma harcının fazla kalan kısmının iade edilmemesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Maktu karar ve ilâm harcı, konusu belli bir değerle ilgili olmayan davalarda ve taraf teşkiline imkan bulunmayan davalarda verilen esas hakkındaki kararlarda alınır. Maktu karar ve ilâm harcının tamamı ilgili bulunduğu işlemin yapılmasından önce, işlemin yapılmasını isteyen kişi tarafından peşin olarak ödenir (HK m.27/1). Bu kanun hükümleri göz önünde tutulduğunda maktu karar ve ilâm harcının alınma zamanın aslında hüküm zamanı olduğunu, ancak kanun hükmü gereğince bunun peşin olarak ödendiğini görüyoruz. Bu nedenle dava açılırken ödenen maktu karar ve ilâm

²⁸ 19. HD, 14.2.2005,13034/1125; “Harca tabî davalarda, her dava açılırken davacıdan bir başvurma harcı ve nispî harca tabî davalarda nispî karar ve ilâm harcının dörtte biri peşin olarak alınır(HK m.27-28). Dava açılırken harcın eksik alınmış olması halinde mahkemece davaya devam olunabilmesi için harcın Harçlar Kanunu 30 ve 33. maddeleri uyarınca tamamlanması yoluna gidilir ve davacıya eksik harç yatırması için süre verilir. Verilen süreye rağmen eksik harç ikmal edilmez ise dosya işlemiden kaldırılır ve harç tamamlanarak yenilenemez ise açılmamış sayılmasına karar verilir. Somut olayda, davacı yanca dava nispî harca tabî olmasına rağmen eksik harçla açıldığı ve davacıya eksik harç tamamlanması için verilen mehile rağmen tamamlanmadığından 17.3.2003 tarihinde dosyanın işlemiden kaldırıldığı 3.7.2003 tarihli yenileme dilekçesinde de harcın ikmal edilmediği anlaşıldığından, mahkemece HUMK.’nun 409/5.maddesi uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinde bir usulsüzlük bulunmamaktadır.

harcı, sonradan yürürlüğe giren tarife ile değişmiş ise bunun ilgisinden alınması yani tamamlattırılması veya fazla alınmış ise ilgisine iadesi gerekir.

Aynı durum nispî karar ve ilâm harcına tabî bulunan davalar bakımından da geçerli olmalıdır. Bu davalarda da alınan başvurma harcı bakımından yukarıda yaptığımız açıklamalar aynen geçerli olacaktır. Karar ve ilâm harcı bakımından da, bu harcın alınma zamanının hüküm zamanı olması ancak kanun hükmü gereği binde 54 olan bu harcı ¼'ünün dava açılırken peşin olarak ödenmesi sebebi ile eğer bu oran azalır veya artarsa duruma göre davacıya tamamlattırılması veya iadesi gerekecektir.

C- HARÇ KONUSUNDA KAZANILMIŞ HAKTAN SÖZ EDİLEMEMESİ

Vermiş olduğu bir hüküm, Yargıtay tarafından bozulan ve Yargıtay'ın bu bozma kararına uyan hukuk mahkemesi, bozma kararı gereğince inceleme yapmak ve hüküm vermek zorundadır. Mahkeme bozmaya uyma kararından dönerek ısrar edemeyeceği gibi, hükmün kesinleşmiş olan kısımları hakkında da yeni bir karar veremez. Buna “usulî müktesep hak” veya “usule ilişkin kazanılmış hak” denilir²⁹.

Usulî müktesep hak müessesesinin, özellikle kamu düzeni düşüncesi ile kabul edilmiş bazı istisnaları bulunmaktadır. Bu istisnalardan biri de harç konusunda kazanılmış haktan söz edilememesidir. Bu nedenle de, harcın eksik kalması usulî kazanılmış hak doğurmaz. Örneğin; Yargıtay 5. Hukuk Dairesi bir kararında³⁰; Kamulaştırma Kanunu'nun kamu düzenine ilişkin bulunduğu, Harçlar Kanunu'nun 8. maddesi gereğince bozmadan sonraki hükümlerden, yeni bir hüküm gibi harç alınması gerektiğine, harç konusunda kazanılmış haktan söz edilme olanağı bulunmadığına karar vermiştir.

²⁹ Baki Kuru, Usuli Müktesep Hak (Usule İlişkin Kazanılmış Hak), Prof.Dr. Recai Seçkin'e Armağan, AÜHF yayını, Ankara 1974, s.395-409, s.395.

³⁰ 5. HD 22/1/1982, 12534/240.

Sonuç olarak bu karara katılmaktayız, ancak bizce burada bir kazanılmış hak durumu bulunmamaktadır. Çünkü yukarıdaki başlık altında değinildiği üzere, harç işlemin yapıldığı tarihte doğmakta ve işlem tarihinde yürürlükte bulunan tarifeye göre ödenmektedir. Bu karara söz konusu olan karar ve ilâm harcıdır. Karar ve ilâm harcının doğma anı hüküm anı olduğu için ve önceki hüküm Yargıtay tarafından bozulup mahkemece yeni hüküm kurulduğunda yeni tarifeden karar ve ilâm harcına hükmedilmesi eksik kalanın tamamlattırılması gerekir.

D- HARÇLARA RESEN HÜKMEDİLMESİ VE HARÇLARIN HÜKÜM FIKRASINDA GÖSTERİLMESİ

Yargılama giderleri içinde yer alan yargılama harçları hakkında hüküm verilebilmesi için tarafların yargılama harçları hakkında hüküm kurulmasını açıkça istemiş olmalarına gerek yoktur. Mahkeme, taraflar talep etmese bile, yargılama harçları hakkında kendiliğinden (resen), Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 426. maddesinin bir gereği olarak bir karar vermek zorundadır³¹. Bunun doğal bir sonucu olarak da, yargılama harçlarının ve giderlerinin hükümde gösterilmemesi Yargıtay tarafından bozma sebebi sayılmaktadır³².

Mahkeme iki tarafa yüklediği yargılama harçlarını kendiliğinden mahsup edemeyeceği gibi sonradan yazılmak üzere hükümdeki yargılama giderleri ve harçları bölümünün boş bırakılması da kanuna aykırıdır. Yine hâkim, hüküm verirken unutmuş olduğu bir yargılama giderini, örneğin yargılama harçlarını tavzih (açıklama) yolu ile hükme ekleyemez. Mahkeme, hükmünde yargılama harçlarını tamamen veya kısmen unutmuş ve hüküm bu şekilde kesinleşmiş ise, davayı kazanmış olan taraf, yargılama harçlarını

³¹ 6. HD 16/4/1981, 470/6333 (YKD 1982/3, s.340-341).

³² Cevdet Çatalkaya/A.Tarikoğulları/Mustafa H. Özcan, Yeni İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1965, s.507; Eranıl s.26; HGK 25/9/1935, 3-89/88.

almak için ayrı bir dava açamaz³³. Çünkü karara karşı kanun yolu bulunmaktadır ve taraf bu yola başvurmamışsa, hükmü bu şekli ile kabul etmiş demektir. Ancak taraf ceza davası kovuşturması sırasında katlanmak zorunda kaldığı kovuşturma giderlerinden dolayı genel hükümler çerçevesinde bir hukuk mahkemesine başvurarak dava açabilir³⁴.

Mahkeme tarafından hükümde gösterilmemesi veya yanlış gösterilmesi bozma sebebi olan yargılama harçlarının, bu arada yargılama giderlerinin, mahkemece kararda gösterilmemesi ve kararın kesin kararlardan olması sonucu yatırdığı harcı davada haklı çıkmasına rağmen alamayan tarafın bunu ayrı bir dava ile alabilmesi gerekir. Çünkü yukarıda açıklandığı üzere bu karara karşı kanun yolu bulunmamakta ve taraf kararı kanun gereği kabullenmek zorunda kalmaktadır.

E- HARÇLARIN DAVANIN TARAFLARINA YÜKLETİLEBİLMESİ

Yargılama harçları, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun bir gereği olarak davanın taraflarına yükletilir. Tarafların vekilleri ise şahsen yargılama giderlerine mahkum edilemezler. Ana kural bu olmakla beraber, vekil, kendisinin sebep olduğu bazı durumlarda yargılama giderlerini ödemeye mahkum edilmektedir.

Vekaletnamesiz dava açılmasına veya usul işlemi yapmasına izin verilen vekil, mahkemenin verdiği kesin süre içinde vekaletnamesini mahkemeye sunmaz veya aynı süre içinde asil yapılan işlemleri kabul ettiğini mahkemeye bildirmez ise; vekil, oturma harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkum edilir (HUMK m.67/1). Yine vekil ölmüş bir kişi hakkında dava açmış ise, açılan bu davanın taraf ehliyeti yokluğundan reddi halinde, yargılama giderlerinin ölmüş olan kişinin

³³ Kuru (Usul V), s.5340-5342.

³⁴ 15/11/1948 tarihli ve 25/10 sayılı YİBK (RG, T.20/04/1949, S.7187); Esat Şener, Tüm Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Ankara 1997, s.193.

mirasçıları adına değil yanlış dava açan vekile yükletilmesi gerekir. Feri müdahil ise lehine katıldığı taraf davayı kaybederse yalnız müdahale giderine mahkum edilir³⁵.

F- HARCIN DAVA AÇILMA TARİHİ AÇISINDAN ETKİSİ

Dava açılmasının hem maddi hukuk hem de usul hukuku bakımından doğurduğu bir takım önemli sonuçlar bulunmaktadır. Dava açılması ile (maddi hukuk bakımından); Zamanaşımı kesilir, hak düşürücü süre korunur, bazı şahıs varlığı hakları malvarlığı hakkına dönüşür, iyi niyet kötü niyete dönüşür ve davalı mütemerrit olur. Dava açılması ile (usul hukuku bakımından); Mahkemenin davayı inceleme zorunluluğu doğar, dava şartları davanın açıldığı tarihe göre belirlenir, dava açıldığı tarihteki duruma göre karara bağlanır, derdestlik durumu ortaya çıkar, davayı geri alma yasağı başlar, davacının davasını genişletme ve değiştirme yasağı başlar. Bu kadar önemli sonuçlar bağlanan davanın açılma tarihinin belirlenmesinde harcın yatırılma tarihi önemli bir yer teşkil etmektedir.

I- Harca Tâbi Olmayan Davalarda Davanın Açılma Tarihi

Harca tâbi olmayan davalarda, dava dilekçesinin hâkim tarafından mahkeme kalemine havale edildiği gün, dilekçe deftere kayıt edilmiş ise, hâkimin dilekçeyi kaleme havale ettiği tarih kayıt tarihi sayılacağından, bu tarih davanın açılma tarihi olarak kabul edilir. Dilekçe hâkim tarafından kaleme havale edilir edilmez, dilekçe üzerinde dilekçe sahibinin tasarrufu kalkar ve dilekçe mahkemenin malı olur. Hâkimin, derhal dilekçeyi kaleme

³⁵ Kuru (Usul V), s.5345.

gönderip işleme tutması gerekir. Dava dilekçesi aynı gün esas defterine kaydedilmemişse, bu görüşe göre hâkimin dava dilekçesini havalesi ile ve bu dilekçeyi davacıya vermeyerek bir mahkeme görevlisi ile kaleme göndermesi ile davacının dilekçe üzerindeki tasarrufu kalktığından ve dilekçe mahkemenin malı olduğundan, dava dilekçesinin esas defterine kayıt tarihinin, davacı aleyhine bir sonuç doğurmaması gerekir. Yani dava, 178. madde hükmüne rağmen, hâkimin dava dilekçesinin verildiğini tasdik ettiği ve dilekçeyi kaleme havale ettiği tarihte açılmış sayılır. Bu açıklama hâkimin dilekçeyi havale ettikten sona bu dilekçeyi mahkeme görevlisi ile kaleme göndermesi hali için geçerlidir. Uygulamada harca tabî olsun veya olmasın, dava dilekçesi hâkim tarafından kaleme havale edildikten sonra davacıya geri verilmekte, davacı dilekçesini kendisi götürmektedir. Bu durumda hâkimin dava dilekçesini kaleme havale etmesi ile davacının dilekçe üzerindeki tasarrufu kalkmaz ve dilekçe mahkemenin malı olmaz. Bu durumda, dilekçenin deftere kayıt işlemi, hâkimin havale tarihinden daha sonraki bir tarih ise, dava dilekçesinin ilgilisi tarafından daha sonraki bir tarihte mahkeme kalemine verildiği kalemce belgelendirilmiş ise, davanın o tarihte açıldığının kabul edilmesi gerekir. Aksi takdirde yani, dava dilekçesinin ilgilisi tarafından, havale tarihinden sonraki bir tarihte mahkeme kalemine verdiği kalemce belgelendirilemez ise, dava dilekçesinin, deftere kayıt işleminin mahkeme kaleminde geciktirildiği kabul edilir ve dava hâkimin dilekçeyi havale ettiği tarihte açılmış sayılır³⁶.

II- Harca Tâbi Olan Davalarda Davanın Açılma Tarihine Harcın Etkisi

Harca tâbi davalarda, dilekçenin hâkim tarafından havalesi ve kaleme verilmesi üzerine, gerekli harç tahakkuk ettirilerek davacıdan tahsil edilir ve dava dilekçesi deftere kayıt edilir. Harcın yatırıldığı tarih ile dava dilekçesinin deftere kayıt edildiği tarih farklı ise, dava harcın yatırıldığı tarihte açılmış

³⁶ YIBK, 07/12/1964, 3/5, RG 12/12/1964, S.11880.

sayılır. Buna karşılık, dava dilekçesinin kayıt tarihi ile harcın yatırıldığı tarih farklı olur ve dava dilekçesinin daha sonraki bir tarihte mahkeme kalemine verildiği mahkeme kalemince belgelendirilir ise, davanın, dava dilekçesinin mahkeme kalemine verildiği tarihte açıldığının kabulü gerekir³⁷.

Harçlar Kanunu'nun 127. maddesine göre peşin harç alınmadıkça dava dilekçesinin esas defterine kaydı işlemi yapılmaz. Ancak davacı adli yardım talebinde bulunmuş ve mahkemece adli yardımdan yararlanmasına karar verilmiş ise, dava dilekçesi peşin harç alınmadan esas defterine kayıt edilir. Davacının adli yardım talebi reddedilirse, davacının gerekli harçları yatırmaması gerekir. Her iki halde de dava, dava dilekçesinin esas defterine kaydedildiği tarihte açılmış sayılır³⁸.

³⁷ 20. HD, 09.03.2005, 1772/2490; "Dava kadastro tespitine itiraz niteliğindedir. Mahkemece kadastro davaları harca tabî olup, harca tabî davalarda davanın açıldığı tarihin harcın mahkeme veznesine yatırıldığı tarih olduğunu, dava açma süresinin 12.05.2004 tarihinde sona erdiği halde, harcın 14.05.2004 tarihinde yatırıldığını belirterek, davanın süresi içinde açılmadığından, görevsizlik nedeniyle reddine karar verilmiştir. Kadastro tutanağının 13.04.2004-12.05.2004 tarihleri arasında 3402 Sayılı Yasanın 11. maddesine göre 30 günlük süreyle askı ilanı yapıldığı, Orman Yönetimi tarafından hâkim havaleli dava dilekçesinin 12.05.2004 tarihinde verildiği, esas defterine 12.05.2004 tarihinde kaydedildiği, harcın ise, 14.05.2004 tarihinde yatırıldığı gözlenmiştir. Harca tabî davalarda, dava dilekçesi ancak harç alındıktan sonra esas defterine kaydedilir. Bu nedenle, harca tabî davalarda dava, dava dilekçesinin mahkeme esas defterine kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (H.Y.U.Y.'nın 178. maddesi). Somut olayda davacı Orman Yönetiminin kadastro tutanağının askı ilan süresinin son günü olan 12.05.2004 tarihinde dava dilekçesini hâkime havale ettirdiği, kalem tarafından aynı tarihte esas defterine kaydedildiği tartışmasızdır. Dava dilekçesinin esasa kaydedilmeden önce harcın alınmamış olmasında Orman Yönetiminin herhangi bir kusuru bulunmamaktadır. Kaldı ki; harcı tensipten evvel, 14.05.2004 tarihinde yatırmıştır. Açıklanan nedenlerle, işin esasına girilip, oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

2.HD, 08.11.2005, 17906/15281; Harca tâbi olsun veya olmasın dava, dava dilekçesinin mahkeme kalemine kaydı tarihinde açılmış sayılır.(HUMK. md. 178, yönetmelik md.18). Dava dilekçesi ekindeki 17.06.2004 tarihli tevzi formunda, dava dilekçesinin Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesine tevzi edildiği ve bu mahkemenin 2004/359 esas numarasına kaydedildiği, esas numarasının verilmiş olmasından anlaşılmaktadır. İlgilisine verilen harç tahsiline ilişkin sayman mutemedi alındı belgesinin tarihi de 17.06.2004'tür.Harca tabî davalarda, gerekli harç tahakkuk ettirilerek ilgisinden tahsil edilmedikçe, dilekçenin esas defterine kaydı mümkün olmadığına göre (yönetmelik md. 18) harcın da 17.06.2004 tarihinde yatırıldığı açıktır. Buna göre dava süresinde açılmıştır. Tarafların delilleri toplanarak işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.

³⁸ Aldemir s.188.

BÖLÜM II

HUKUK DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI ÇEŞİTLERİ VE ÖZEL DURUMLARDA YARGILAMA HARÇLARI

§ 1- YARGILAMA HARÇLARININ ÇEŞİTLERİ

A- BAŞVURMA HARCI³⁹

Başvurma harcı, dava açılırken davacı tarafından peşin olarak ödenmesi gereken ve Harçlar Kanunu'nun 138. maddesinin bir gereği olarak her yıl başından geçerli olmak üzere tespit ve ilan edilen⁴⁰, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifede yazılı, miktarı belirli yani maktu bir harçtır⁴¹. Dava açma, davaya müdahale, ihtiyati tedbir, delil tespiti gibi taleplerde başlangıçta maktu olarak alınan harçtır⁴². Bu nedenle yukarıda belirtilen durumlar dışında kalan taleplerden başvurma harcı alınmaz. Örneğin; mahkeme kararının temyiz edilmesi bir dava sayılamayacağından temyiz taleplerinden başvurma harcı alınmaz⁴³.

³⁹ Başvurma harcı: Dilekçe veya tutanakla dava açma veya davaya müdahale veya tevdi mahallinin tayini, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, tesbiti delail ile ilgili taleplerde,

1.Sulh mahkemelerinde, icra mahkemelerinde (6,60 YTL)

2.Asliye mahkemelerinde, idare mahkemelerinde (14,00 YTL)

3.(5035 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi ile değişen bent. Yürürlük:1.1.2004) Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (21,40 YTL)dir.

(Mahkemenin yetkisizlik veya görevsizlik kararı vermesi sebebiyle yetkili veya görevli mahkemeye yeniden başvurulması halinde bu harç alınmaz.)

Bkz. <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>; <http://www.ivdb.gov.tr/> (14/05/2008)

26/12/2007 tarihli ve 26738 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴⁰ 1982 Anayasası'nın 73/4. maddesi ile; "Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflik, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir." Hükümü konulmuştur. Bu anayasal dayanak ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 138. maddesi ile Bakanlar Kurulu'na bu yetki verilmiştir.

⁴¹ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları), s.19.

⁴² Olgaç(Harçlar Kanunu), s.15; Kuru (Usul -V), s.5306; H. Yavuz Alangoya, Medeni Usul Hukukunun Esasları, İstanbul 2003, s.442; H. Yavuz Alangoya/M. Kamil Yıldırım/D. Nevhis Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, Ankara 2004, s.450.

⁴³ Aldemir s.190.

Başvurma harcı, dilekçe veya tutanakla dava açma veya davaya müdahale veya tevdi mahallinin tayini, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, tesbiti delail ile ilgili taleplerde, Sulh mahkemelerinde, icra mahkemelerinde, Asliye mahkemelerinde, idare mahkemelerinde, Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde alınmaktadır.

Başvurma harcı, 492 sayılı Harçlar Kanunu ile getirilmiş yeni bir harç türüdür. Yürürlükten kaldırılan 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer alan (kaydiye⁴⁴, tebliğ⁴⁵, tezkere⁴⁶, zabıt⁴⁷ harçları gibi) çeşitli işlemlerden alınmaları sebebi ile harç yükümlülerini sıkan ve yorgunluklar yaratan harçlar yerine bu harçların kaldırılmasından doğan gelir azlığını karşılamak düşüncesi ile başvurma harcı konulmuştur⁴⁸. Başvurma harcı eski kanunda bulunan kaydiye ve zabıt harçlarına benzese de, başvurma harcının Cumhuriyet Savcılıklarına verilen dilekçelerde alınmıyor olması farklı bir yönünü oluşturmaktadır. Yukarıda sözü geçen tebliğ ve tezkere harçları yeni kanunda bulunmasa da, bu durum dilekçelerin ve müzekkerelerin tebliği için taraftan posta pulu alınması suretiyle varlığını sürdürmektedir. Başvurma harcı, mahkemeye açılan davaları veya böyle davalara katılma istemlerini hedef tutmaktadır⁴⁹.

Açılan davaya verilen cevap layihası herhangi bir harca tabî değildir. Ancak, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 6. maddesine hükmüne göre cevap

⁴⁴ Kaydiye harcı, mahkemelere, sorgu hâkimliklerine, cumhuriyet savcılıklarına sunulan dilekçeler, dava dilekçeleri, cevap layihaları ile bu dilekçeler ve açılan davalarla ilgili diğer bir husus için verilecek tüm evraklardan alınırdı.

⁴⁵ Tebliğ harçları, tebliğ edilen dava dilekçesi, layiha ve diğer dava evrakının tebliği nedeni ile alınırdı.

⁴⁶ Tezkere harçları, yargılama sırasında resmi dairelere yazılacak tezkerele nedeni ile alınırdı. Tezkere ile istenilen kayıt mevcut olmadığı takdirde ise ayrıca tekere harcı alınmaktaydı.

⁴⁷ Zabıt harçları, dava ve cevapların mahkeme kalemlerine zapt ettirilmesi, hâkim tarafından adliye binasının dışında düzenlenecek her zabıt evrakından alınırdı.

⁴⁸ 10/5/1965 tarihli 1/1 sayılı YİBK (RG. T.07/07/1965, S.12042); Semih Öktemer, Başvurma harcı, AD Ağustos-Eylül 1966, S.8-9, s.565-600, s.567.

⁴⁹ 10/05/1965 gün ve 1/1 sayılı YİBK (RG. T.07/07/1965, S.12042); Semih Öktemer, Başvurma harcı, AD Ağustos-Eylül 1966, S.8-9, s.565-600, s.567.

layihası ile karşılık dava açılıyor ise bu dava harca tabîdir(HK m.6/1). Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi üzerine davacının kararın kesinleşmesinden itibaren 10 gün içinde görevli veya yetkili mahkemeye başvurması halinde başvurma harcı alınmamaktadır. Çünkü bu dava yeni bir dava olmayıp eski davanın devamı niteliğinde bir davadır⁵⁰.

HUMK'un 409. maddesinin birinci fıkrası gereğince dosyası işlemde kaldırılmış bir dava, dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren bir ay içinde yenilenirse, yenileme talebinde bulunan taraftan hiçbir harç alınmaz. Ancak, dava dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren bir ay geçtikten sonra yenilenirse Harçlar Kanunu'nun 7. maddesi gereğince yeniden başvurma (ile peşin karar ve ilâm) harcı alınır⁵¹.

Temyiz yoluna başvurmada ve karar düzeltme taleplerinde başvurma harcı alınmaz⁵². Ancak Harçlar Kanunu'nun 10. maddesi göz önünde bulundurulduğunda, yargılamanın yenilenmesi isteği ile açılan dava, bağımsız bir dava niteliğinde olduğundan, yeni davalar gibi harca tabîdir. Ancak yargılamanın yenilenmesi talebinde haklı çıkan tarafın önceden ödediği harç mahsup edilir.

B- CELSE HARÇLARI ⁵³

⁵⁰ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.19.

⁵¹ Öktemer (Başvurma harcı) s.569.

⁵² İBK 10/05/1965, 1/1 (RG. T.07/07/1965, S.12042).

⁵³ Celse Harcı: (Taraflar veya vekilleri tarafından ertelenmelerine sebebiyet verilen celselerden alınır).

1.Sulh mahkemeleri:

a)Konusu belli bir değerle ilgili davalarda dava konusu miktardan (8,10 YTL) liradan aşağı olmamak üzere)(Binde 1,8)

b)Belli bir değer bulunmayan davalarda (8,10 YTL)

2.Asliye mahkemelerinde, idari yargı mercilerinde (14,00 YTL) liradan az olmamak üzere)(Binde 1,8) Bkz. <http://rega.basbakanlik.gov.tr>; <http://www.ivdb.gov.tr/> (15/05/2008)

26/12/2007 tarihli ve 26738 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

I- Genel Olarak

Celse harcı, hukuk ve ticaret mahkemeleri ile idari yargı mercilerinde taraflar veya vekilleri tarafından ertelenmelerine sebebiyet verilen celselerden alınan bir harçtır (HK m.12)⁵⁴. Yargılama, tarafların veya vekillerinin olurları üzerine ertelenmiş ise veya önceden yapılması mümkün olan bir işlemin yapılmamış olmasından dolayı ertelenmiş ise celse harcı doğmuş demektir⁵⁵. Celse harcı, hukuk ve ticaret mahkemeleri ile idari yargı mercilerinde alınmakla beraber, kanunda ve buna bağlı tarifede bu yönde bir hüküm bulunmadığı için ceza mahkemelerinde celse harçlarına ilişkin kuralların uygulanmasına olanak yoktur⁵⁶.

⁵⁴ Celal Öztürk, Bir Hukuk Davasında Alınması Lazım Gelen Harç ve Resimler (AD 1945/11, s.1163-1180) s.1179. Hakan Pekcanıtez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2001, s.528;

⁵⁵ Mustafa Ay, Yargı Harçları El Kitabı, Ankara 1986, s.39.

⁵⁶ Olgaç(Harçlar Kanunu), s.34; AYMK, 11.4.2000, 22/7; “Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvuran Bursa 5. Asliye Ceza Mahkemesi, İtiraz yoluna başvurulmasına yol açan olayda, kamu davasının ilk oturumunda “Duruşmadan haberi olmasına rağmen gelmeyen sanıkların ... celse harcı ile cezalandırılmalarına” dair verilen ara kararının, sanıklar vekilinin itirazını inceleyen Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nce kaldırılması üzerine, Bursa 5. Asliye Ceza Mahkemesi; 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 2. maddesinin birinci fıkrasında, mahkeme ayırımı yapılmaksızın yargı harcı alınacağı hükmüne bağlanmasına rağmen, maddenin ikinci fıkrasında “ceza mahkemelerinde şahsî hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de, celse harçları hariç olmak üzere (1) sayılı tarife göre harç alınır” hükmü ile istisna getirildiğini, celse harcını tarif eden “Hukuk ve ticaret mahkemelerinde” ibaresi ile başlayan Harçlar Kanunu’nun 12. maddesinin, hukuk mahkemelerinde adaleti hızlandırıp, ceza mahkemelerinde engelleyici düzenleme getirdiğini kabul etmenin mümkün olmadığı, şahsî hakların hüküm altına alındığı hukuk mahkemelerinde süratin engellenmesinin cezalandırılması karşısında, kamuyu ilgilendiren ceza davalarında bu düzenlemenin tersinin düşünülmesinin hukuk mantığıyla açıklanamayacağı gerekçeleriyle, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 2. maddesinin ikinci fıkrası ile 12. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Hukuk ve ticaret mahkemelerinde” ibaresinin, Anayasa’nın 10. ve 141. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Anayasa Mahkemesi 22/7 nolu ve 11.4.2000 tarihli kararı ile 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun iptali istenilen kurallarının, itiraz yoluna başvuran Mahkeme’nin bakmakta olduğu ceza davasında uygulanacak kural niteliğinde olup olmadığının saptanması gerektiğini, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 2. maddesinin birinci fıkrasında, “Yargı işlemlerinden bu kanuna bağlı (1) sayılı tarife yazılı olanları, yargı harçlarına tabîdir.” kuralı yer almaktadır. Bu kurala göre, (1) sayılı tarife yazılı bulunmayan yargı işlemleri harç konusu dışında kalmaktadır. 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 2. maddesinin ikinci fıkrasında, “Ceza mahkemelerinde şahsî hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de, celse harçları hariç olmak üzere, (1) sayılı tarife göre harç alınır.” 12. maddesinin birinci fıkrasında ise, “Hukuk ve ticaret mahkemelerinde celse harcı, muhakeme tarafların talep ve muvafakatleri üzerine talik edilmiş ise taraflardan ve evvelce yapılması mümkün olan bir işlemin yapılmamış olmasından dolayı talik edilmişse, talike sebebiyet veren taraftan alınır.” denilmektedir. Bu kurallara göre, ceza davaları harca tabî değildir. Ancak ceza mahkemelerinde maddî ve/veya manevî tazminata ilişkin olarak şahsî hak

Bazı yazarlara göre⁵⁷ icra mahkemelerinde celse harcı alınamaz. Buna neden olarak da, (1) sayılı tarifiede celse harcının alınacağına dair bir kayıt bulunmaması ve Harçlar Kanunu'nun 12. maddesinde icra hâkimliğinden (icra tetkik merciinden) bahsedilmemesi gösterilmektedir. Bu görüşü, bir başka görüş; Yargı harçlarını düzenleyen (1) sayılı tarifiede "Mahkeme Harçları" başlığı altında bulunan, "Hukuk ve ticaret davalarıyla, idari davalarda, çekişmesiz yargı konularında ve icra tetkik mercilerinde" ifadesi sadece başvurma harçlarına münhasır olmayıp celse ve karar ve ilâm harçlarını da kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır. Aksi halde karar ve ilâm harcının da alınacağı mahkemelerin tek tek belirtilmemiş olması karşısında bu mahkemelerden karar ve ilâm harcı alınmayacağı gerekçesi ile eleştirilmektedir⁵⁸. Tarifiede sadece sulh, asliye ve idari yargı mercilerinin gösterilmesi ve ne kadar harç alınacağının açıkça gösterilmesi karşısında, yukarıda ifade edilen görüş yerindedir. Çünkü, icra hâkimliklerinde celse

istemiyle davaya müdahil olunması ve şahsi hakkın da hüküm altına alınması halinde; bunlar hukuk mahkemelerinde görülen davalardan içerikleri itibarıyla farklı olmadıklarından, bu tür davalarda "celse harçları hariç" olmak üzere (1) sayılı tarifeye göre nispî harç alınır. Celse harçları, hukuk ve ticaret davalarıyla, idarî davalarda taraflar veya vekilleri tarafından ertelenmelerine sebebiyet verilen celselerden alınan bir harçtır. Harçlar Kanunu'nun celse harçlarına ilişkin kurallarının ceza davalarında uygulanmasına olanak yoktur. Açıklanan nedenlerle, Mahkemede bakılmakta olduğu davada, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 2. maddesinin ikinci fıkrası ile 12. maddesinin birinci fıkrası uygulanacak kural olmadığından, Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle başvurunun reddi gerekir.

Değişik oy Gerekçesi; İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 2. maddesinin "ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de celse harçları hariç olmak üzere (1) sayılı tarifeye göre harç alınır" biçimindeki ikinci fıkrası ile 12. maddesinin hukuk ve ticaret mahkemelerinde celse harcının alınmasını düzenleyen ilk fıkrasındaki "hukuk ve ticaret mahkemelerinde" sözcüklerinin iptalini istemektedir. Dava konusu olayda, Asliye Ceza Mahkemesi, 3.2.2000 günlü celsede, duruşmadan haberdar olmalarına karşın gelmeyen sanıkları celse harcı ile cezalandırıp ihzaren celplerine karar vermiştir. Sanıklar vekilinin bu karara itirazını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi, itirazı kabul ederek Asliye Ceza Mahkemesi'nin celse harcı alınmasına ilişkin kararını kaldırmıştır. Bu kararın kaldırılmasından sonra davaya bakan mahkeme, itiraz konusu fıkra ve sözcüklerin iptali için başvurmuştur. Ancak bu kurallar daha önce uygulanıp konuyla ilgili karar verildiğinden mahkemenin celse harçlarına ilişkin kuralları başvuru konusu yapabilmesi için sanıkların, haberdar edildikleri halde gelmedikleri yeni bir durumun ortaya çıkması gerekmektedir. Bu nedenle, itiraz konusu kuralların Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar verildiği tarihte uygulanma olanağı bulunmadığından, Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle başvurunun reddi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne gerekçesi yönünden katılmıyoruz. (Üye Samia AKBULUT, Üye Fulya KANTARCIOĞLU, Üye Mahir Can ILICAK, Üye Rüştü SÖNMEZ, Üye Tülay TUĞCU)

<http://www.anayasa.gov.tr/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2000-07.htm> (12/04/2006).

⁵⁷ Olgaç (Harçlar Kanunu) s.145.

⁵⁸ Pınar s.83.

harcı alınmasının gerekli olduğunu savunan görüşe uyarak karar vermeye kalkan bir hâkimin aklına çeşitli sorular gelecektir. Hâkim, öncelikle, ne miktarda bir celse harcına hükmedeceğine karar vermelidir. Ancak kanuna bağlı tarifede bu miktar yazılı olmadığı için bir soruyla daha karşılaşacaktır, bu da, verdiği kararın ne kadar hukuki olacağı ve kanunsuz harç alınmaz ilkesine ne kadar uygun olacağıdır. Bu nedenlerle İcra Hâkimliklerinde celse harcı alınmamasını savunan görüşe katılmaktayız.

II- Duruşmanın Taraflar veya Vekillerinin Talep ve Muvafakatleri Üzerine Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı

Duruşma, tarafların talep ve muvafakatleri ile başka bir güne bırakılmış ise celse harcına hükmedilebilir. Duruşma, tarafların muvafakatleri ile ertelenmiş ise celse harcından iki taraf birlikte sorumlu olurlar ve hükmedilecek celse harcının iki taraf arasında eşit olarak paylaşılması kanunun amacına uygun olur. Yani iki tarafın, mahkemenin tayin ettiği günde başka bir işleri olduğunu beyan ederek duruşmanın başka bir güne talik edilmelerini istemeleri halinde celse harcına mahkum edilirler⁵⁹.

III- Davanın Taraflarından Birinin Önceden Yapılması Gereken Bir İşlemi Yapmamasından Dolayı Duruşmanın Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı

Davanın taraflarından birinin önceden yapılması gereken bir işlemi yapmamasından dolayı duruşmanın başka bir güne bırakılmasına sebebiyet veren taraftan celse harcı alınmasına karar verilebilir. Örneğin, aleyhine

⁵⁹ Öztürk s.1179.

açılan alacak davasından bilgisi olduğu halde dava konusu borcu davacıya ödediğine dair ibra makbuzunun ibrazı için süre isteyen taraf keşif ve istiktap gibi yapılmasını istediği işlemlerin masrafını vermeyen taraf celse harcı ile sorumlu tutulur⁶⁰.

Bu konuda kanun koyucunun amacı, kötü niyetli tarafların davayı sebepsiz yere uzatmalarını engellemektir. Böyle bir kasıt bulunmamakta ise, örneğin cenaze veya hastalık gibi zaruri bir neden varsa celse harcı alınmaması gerekir. Kişi kendini vekille temsil ettirmemiş ve kendisi de yapacağı işlemi anlamakta zorluk çekmiş olabilir. Bu kişinin söz konusu işleme ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle celse harcına mahkum edilmesi halkta, mahkemelere ve devlet kurumlarına karşı güvensizlik oluşturabilir. Zaman zaman hukukçuların bile üzerinde bu kadar tartıştığı bir konuyu, mahkemede kendi kendini savunmuş olan bir kişinin anlamaması, olağan dışı bir şey değildir. Buna adli yardım kurumunun varlığı ile karşı çıkılsa da, bu anlamama veya yanlış anlama her insan için geçerli olduğu gibi vekiller için de söz konusu olabilir. Yine yargılama sırasında hükmolunan keşif, bilirkişi incelemesi gibi işlemler için gerekli masrafların tarafça temin edilememesi ya da geç edilmesi durumunda celse harcının alınması adalet duygusunu rencide eder⁶¹. Bu görüşe, adli yardım müessesesinden bahsederek karşı çıkan görüşe⁶² rağmen katılmaktayız. Çünkü, karşı görüşü kabul etmemiz, Türkiye’de herkesin adli yardım kurumundan haberdar olduğunu ve bu kurumun da, hiç sorunsuz işlediğini kabul etmek olur ki, bu da, bizi haksız sonuçlara götürebilir. Türkiye’nin küçük ve ücra ilçelerinde vatandaş dilekçesini hâkime verir gerisine karışmaz, ilçede avukat da yoktur, vatandaş adli yardımdan bihaber hâkimden adalet ister. Bu nedenle vatandaşın celse harcına mahkum edilmesi hakkaniyete uygun düşmez.

Celse harçları, ertelemeye sebebiyet veren taraf veya vekillerinden alınır. Vekil veya taraflara yükletilen celse harcı müteakip iki celsede

⁶⁰ Aldemir s.197.

⁶¹ Akil Önder, Celse Harcı Üzerine Düşünceler (ABD 1972/1) s.8-9, s.8.

⁶² Pınar s.87.

ödenmezse bir misli fazlasıyla alınır. Ödenmediği takdirde harcın bu miktar üzerinden tahsili için Maliyeye müzekkere yazılmasına karar verilir(HK m.12).

Celse harçları Harçlar Kanunu'nda öngörülmesine rağmen uygulaması pek olmayan bir harç türüdür. Bu aksaklığı celse harçlarının özel ödeme usulünde aramak gerektiğine işaret edenler bulunmaktadır⁶³.

Celse harcı diğer harçlar gibi yargılama giderleri arasında sayılan ve davayı kaybeden tarafa yükletilmesi gereken harçlardan değildir. Bu nedenle celse harcının tahsilinin sağlanabilmesi için celse harcı ile mahkum edilen tarafın kararda açıkça gösterilmesi gerekir.

⁶³ Ay (Yargı Harçları) s.40.

C- KARAR VE İLÂM HARÇLARI ⁶⁴

Yargılama giderleri arasında önemli bir yer teşkil eden karar ve ilâm harcı, lüzumsuz davaların açılmasını engellemek ve diğer tarafı haksız yere zora sokmanın önüne geçebilmek için konulmuştur⁶⁵. Hukuk ve Ticaret davaları ile idari davalarda ihtilafsız yargı konularında ve icra hâkimliklerinde görülen davalarda alınacak karar ve ilâm harçları Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifenin A/III-1,2 bölümlerinde bulunmaktadır. Karar ve ilâm harcı nispî (oransal) ve maktu (götürü)⁶⁶ olmak üzere iki çeşittir.

⁶⁴ Karar ve ilâm harcı:

1.Nispî harç:

a)Konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden (Binde 54)oranında alınır. Bakanlar Kurulu, dava çeşitleri itibariyle birlikte veya ayrı ayrı olmak üzere bu bentte yazılı nispeti binde 10'a kadar indirmeye veya Kanunda yazılı nispete kadar çıkarmaya yetkilidir.

b) Bir taşınmazın hissedarlar arasında satış suretiyle şuyuun izalesine dair olan hükümlerde taşınmazın satış bedeli üzerinden (Binde 9) oranında alınır.

c) Taşınmazın hissedarlar arasında taksimine dair olan hükümlerde taksim edilen taşınmaz değeri üzerinden (Binde 3,6) oranında alınır.

d) Nafaka verilmesine dair hükümlerde, bir senelik nafaka bedeli üzerinde (Binde 9) oranında alınır.

e) (5035 sayılı Kanunun 34.maddesi ile değişen bent. Yürürlük:1.1.2004)

Yukarıdaki nispetler Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Yargıtay'ın tasdik veya işin esasını hüküm altına aldığı kararları için de aynen uygulanır.

f)(5582 sayılı Kanunun 32. maddesi ile eklenen hüküm Yürürlük:6/3/2007) Konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanından kaynaklanan alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacaklarının takibinde, ihalenin feshi talepleri ile ilgili olarak esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden Binde 54 oranında alınır.

Bakanlar Kurulu, dava çeşitleri itibarıyla birlikte veya ayrı ayrı olmak üzere bu alt bentte yazılı nispeti binde 10'a kadar indirmeye veya Kanunda yazılı nispete kadar çıkarmaya yetkilidir.

Nispî harçlar (14,00 YTL) liradan aşağı olamaz.

2. Maktu harç:

a) 1'inci fıkra dışında kalan davalarla, taraf teşkiline imkan bulunmayan davalarda verilen esas hakkındaki kararlarla, davanın reddi kararı ve icra mahkemelerinin 1'inci fıkra dışında kalan kararlarında (14,00 YTL) maktu harç alınır.

b)(5035 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi ile değişen bent. Yürürlük:1.1.2004) (a) fıkrasında yazılı davalarda esasa taalluk eden veya tashihi karar taleplerinin reddine dair Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararlarında (28,90 YTL) maktu harç alınır.

c)(5035 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi ile değişen bent. Yürürlük:1.1.2004) Bölge Adliye Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin icranın tehiri kararlarında (22,90 YTL) maktu harç alınır.

d)Tespiti delail, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarında (22,90 YTL) maktu harç alınır.

Bkz. <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>; <http://www.ivdb.gov.tr/> (14/05/2008)

26/12/2007 tarihli ve 26738 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶⁵ Aldemir s.200.

⁶⁶ Ergun Önen, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s.126.

I- Nispî Karar Ve İlâm Harcı

Nispî karar ve ilâm harcı, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda⁶⁷, yani malvarlığı hukukundan doğan davalarda⁶⁸, esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden kural olarak binde 54 oranında alınan harçtır⁶⁹. Nispî karar ve ilâm harcı, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davaların tamamen veya kısmen kabulüne karar verilmesi halinde alınır⁷⁰.

Harcın nispî mi yoksa maktu mu olduğunu tayin etmek için, mahkemenin, dava konusu hakkın niteliğini kendiliğinden araştırması gerekir⁷¹. Dava konusu hakkın niteliğini tespit eden mahkeme, nispî harç alınması gerektiğine kanaat getirirse, Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin 'a' bendi hükmü gereğince, nispî karar ve ilâm harcının 1/4'ü, dava açarken davacı tarafından peşin olarak ödenir. Bu miktar, konusu belli bir değerle ilgili davalarda, davacı dava dilekçesinde dava konusunun değerini göstermek zorunda olduğu için, davacının dava dilekçesinde gösterdiği değer üzerinden hesaplanır⁷². Bu değere, dava tarihine kadar işlemiş olan faizi katmadan nispî harcı alacaktır. Çünkü, HUMK'un 1. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesi hükmüne göre, dava tarihine kadar işlemiş olan gecikme faizi dava değerine dahil değildir. Dava konusu yabancı para alacağı ise, yabancı paranın dava tarihinde Merkez Bankası efektif döviz satış kuruna göre bulunacak Türk Lirası üzerinden, nispî karar ve ilâm harcı alınması gerekir.

⁶⁷ Kişiler arasındaki para ile ölçülebilen hak ve borçlara, yani malvarlığına ilişkin olay ve ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına malvarlığı hukuku adı verilir. Aydın Zevkliler/ M. Beşir Acarbey/ K. Emre Gökyayla, Zevkliler Medeni Hukuk, Ankara 1999, s.52.

⁶⁸ Baki Kuru, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6. Baskı, C.1, İstanbul 2001, (Usul - I), s.164.

⁶⁹ Alangoya(Usul) s.443; Alangoya/Yıldırım/Yıldırım Nevhis s.450.

⁷⁰ Kuru (Usul-V) s.5307.

⁷¹ İlhan E. Postacıoğlu, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s.671; Kuru (Usul-V) s.5308.

⁷² Davacı, dava dilekçesinde dava konusunun değerini göstermemişse, değer davacıya tespit ettirilir ve peşin karar ve ilâm harcı bu değer üzerinden alınır. Davacı dava konusunun değerini tespit etmekten kaçınırsa dava dilekçesi işleme konmaz (HK m.16/3).

Yargılama aşamasında, dava değerinin dava dilekçesinde belirtilen değerden fazla olduğu anlaşılırsa, bu celsede yargılamaya devam olunur. Ancak, bir sonraki celseye kadar eksik kalan peşin karar ve ilâm harcı tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz. HUMK'un 409. maddesi hükmünde belirtilen süre içinde dosyanın muameleye konulması eksik harcın ödenmesine bağlıdır (HK m.16/4,30; HUMK m.409).

Yargılama harcı ilgilisi tarafından ödenmez fakat karşı taraf bu harcı öderse yargı işlemlerine devam olunur. Ancak, bu miktar yargılama sonunda ayrıca bir isteğe hacet kalmaksızın hükümde nazara alınır (HK m.32). Yine, peşin alınan karar ve ilâm harcının, dava sona erdiğinde ödenmesi gereken harç miktarından fazla olduğu anlaşılırsa fazlalık istek üzerine davacıya geri verilir (HK m.31).

1/4'ü dava açılırken ödenen nispî karar ve ilâm harcının geriye kalan 3/4'lük kısmı, kararın verilmesinden itibaren iki ay içinde ödenir. Karar ve ilâm harcı ödenmedikçe ilgiliye ilâm verilmez (HK m.28/a). Nispî harç miktarı karar tarihinde yürürlükte bulunan tarifiedeki orana göre belirlenir. Tarifiede nispî harcın asgari haddi belirlenmiştir. Şu an yürürlükte bulunan (1) sayılı tarifiede bu miktarlar gösterilmiştir.

II- Maktu Karar Ve İlâm Harcı

Konusu belli bir değerle ilgili olmayan davalarda ve taraf teşkiline imkan bulunmayan davalarda verilen esas hakkındaki kararlarla, davanın reddi kararı ve icra hâkimliklerinin nispî harca tabî davalar dışındaki kararlarında maktu karar ve ilâm harcı alınır⁷³.

Davası tamamen reddedilen davacıdan maktu karar ve ilâm harcı alınmaktadır. Bu husus haksız dava açmaya prim vermektedir. Bu nedenle

⁷³ Alangoya (Usul) s.447; Pekcanitez/Atalay/Özekes s.527; Alangoya/Yıldırım/Yıldırım Nevhis s.451.

davalı haksız çıkınca, nispî harç ödemeye mahkum ediliyorsa, davası reddedilen davacı da o kadar nispî harca mahkum edilmelidir⁷⁴. Bunun gibi davanın reddine ilişkin hükümlerin, Yargıtay'ca onanması halinde maktu harç alınması da davası reddedilen davacıyı hükmü haksız olarak temyiz etmeye teşvik edici niteliktedir⁷⁵. Davanın reddine ilişkin hükümlerin Yargıtay'ca onanması durumunda da, davanın kabulüne ilişkin hükümlerin onanması halinde olduğu gibi nispî karar ve ilâm harcı alınmalıdır⁷⁶.

Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifede (A/III-2) yazılı maktu karar ve ilâm harcının tamamı ilgili bulunduğu işlemin yapılmasından önce, dava açılırken, işlemin yapılmasını isteyen kişi tarafından, peşin olarak ödenir (HK m.27/1)⁷⁷. Harç ödenmemişse devamındaki işlemlere ancak harç ödendikten sonra devam edilebilir (HK m.27/3)⁷⁸.

Başlangıçta nispî karar ve ilâm harcına tabî olmasına ve hatta 1/4 oranında peşin harç alınmasına rağmen, davanın reddine karar verilmesi veya görevsizlik, yetkisizlik, davanın açılmamış sayılması kararı, dava şartlarından birinin bulunmaması nedeniyle davanın usulden reddine ilişkin kararlar, davanın davalının muvafakat etmesi davanın geri alınması

⁷⁴ Kuru (Usul-V) s.5312.

⁷⁵ Rüzgaresen s.15.

⁷⁶ Baki Kuru, Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması, (İBD 1984/4-5-6, s.166-184) (Yargılamanın Çabuklaştırılması) s.175.

⁷⁷ Kuru (Usul-V) s.5314.

⁷⁸ 13. HD, 25.1.1994, 62/489; "Harca tabî davalarda, dava dilekçesinin esas defterine kaydedilmesi için davanın gerekli harçları peşin ödemiş olması gerekir. Çünkü bu harçlar ödenmeden müteakip işlemler yapılmaz. (Harçlar Kanununun Md. 27/III. Md. 32) Ne var ki Yazı İşleri Müdürü Harçları ödememiş olan bir dava dilekçesini esas defterine kayıt etmiş ise, bu halde davanın esas defterine kaydedildiği tarihte açılmış sayılacağında kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır. (HUMK. Md.178) Yazı İşleri Müdürünün harçları alınmamış olan bir dava dilekçesi esasa kaydetmiş olması Harçlar Kanunun 128. maddesindeki mali ve yönetmeliğin 21.nci maddesince de disiplin sorumluluğunu gerektirir. Harca tabî iş bu davanın dilekçesi 3.12.1992 günlü tensip kararı ile esas defterine kaydı yapılmış taraflar duruşmaya çağırılmış davanın esasına girilmiştir. Artık bu aşamada davacının dava dilekçesi üzerindeki tasarrufunun kalktığı ve dilekçenin mahkemenin malı ve kontrolü altında olduğu çok açıktır. Şu durum karşısında, böyle bir evrede yapılacak iş eksik harç ödenmesi halinde yapılacak işlemler ve izlenecek yöntemle ilgili "Harcın tamamlattırılması" kuralı kıyas ve yorum yoluyla uygulanmalı Tüm harçların yatırılması yönünden davacı yükümlüye Önel verilmeli, önel süresince müteakip işlemler yapılmamalı ancak davacı bu önele uygun davranmadığının tesbit edilmesi halinde davanın o zaman açılmamış sayılmasına karar verilmelidir. Mahkemece, açıklanan yasal kuralların uygulanmasında yanlışlığa düşülerek yazılı şekilde dava dilekçesinin reddine karar verilmesi usule ve yasaya aykırıdır. Bozma nedenidir."

nedeniyle davanın son bulunduğunu belirten kararlar, dava konusuz kaldığından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararlarda maktu karar ve ilâm harcı alınır⁷⁹.

§ 2- USULE İLİŞKİN NİHAİ KARARLARDA YARGILAMA HARÇLARI

A- USULE İLİŞKİN KARAR İLE SONA EREN DAVADA YARGILAMA HARÇLARI

Mahkemenin, usule ilişkin davayı sona erdiren kararla⁸⁰ birlikte, yargılama harç ve giderlerinin kime yükletileceğine karar vermesi gerekir. Dava şartlarından birinin bulunmaması nedeni ile davanın usulden reddine ilişkin kararlarda davacı yargılama giderlerine mahkum edilir. Mahkeme HUMK'un 409. maddesi hükmüne göre verdiği davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararı ile davacıyı yargılama giderlerine mahkum eder. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 409. maddesi gereğince işlem den kaldırılan dosya, 409. maddede belirtilen süre içinde yenilenmediği takdirde, davanın görülebilmesi, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 7. maddesi gereğince, yeniden harç verilmesine bağlıdır.

⁷⁹ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.24; HGK 14/06/2000, 19-936/999, Nazif Kaçak Emsal İçtihatlar Külliyyatı, Ankara 2002, (Külliyyat) s.330.

⁸⁰ Usule ilişkin nihai kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlığı değil de yargılamayı sona erdiren kararlardır. Baki Kuru, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6. Baskı, C.3 İstanbul 2001, (Usul-III) s.3014.

B- USULE İLİŞKİN KARAR İLE SONA ERMEYEN DAVADA YARGILAMA HARÇLARI

Usule ilişkin karar ile dava sona ermiyor ise, mahkemenin, yargılama harç ve giderlerine kimin katlanacağı hakkında bir karar vermesine gerek yoktur. Bu nedenle ticaret ve asliye hukuk mahkemeleri arasındaki iş bölümü itirazının kabulü üzerine verilen gönderme kararlarında davacı yargılama giderlerini ödemeye mahkum edilemez⁸¹. Yine dava dilekçesinin düzenlenmesinde kanuni noksanlık bulunduğu ilk itirazı üzerine (HUMK m.187/7), dava dilekçesinin iptaline karar veren (HUMK m.193/1) mahkeme, bu kararı ile davacıyı yargılama gideri ödemeye mahkum edemez.

Mahkemenin verdiği görevsizlik veya yetkisizlik kararında ise, dava hemen sona ermediğinden ve görevsizlik veya yetkisizlik kararının kesinleşmesinden itibaren davacının on gün içinde görevli veya yetkili mahkemeye başvurması üzerine davaya devam edileceğinden dosyasının gönderildiği görevli mahkemede yeniden başvurma harcı harç alınmaz⁸². Davacı on gün içinde görevli veya yetkili mahkemeye başvurmaz ise dava açılmamış sayılır (HUMK m.193/4).

Bu nedenlerle mahkeme görevsizlik veya yetkisizlik kararı ile birlikte davacıyı yargılama giderlerine mahkum etmemeli, davacı on gün içinde görevli veya yetkili mahkemeye başvurmaz ise ve bu nedenle davası açılmamış sayılırsa, davalı HUMK'un 425. madde hükmüne göre mahkemeye başvurup davasını terk etmiş olan davacının yargılama giderlerine mahkum edilmesini isteyebilir⁸³.

⁸¹ Baki Kuru, Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararları Üzerine Yapılacak Muameleler, AÜHFD, 1968/C, XXIV'den ayrı bası, s.155-181, s.177.

⁸² Kuru (Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararları Üzerine Yapılacak Muameleler) s.170; Öktemer (Başvurma harcı) s.572.

⁸³ Kuru (Usul-V) s.5347.

Ancak, İctihadı Birleştirme Kararı⁸⁴ ile mahkemenin, görevsizlik veya yetkisizlik kararı verirken davacıyı yargılama giderlerine de mahkum edeceği kabul edilmiştir. Uygulamada da bu İctihadı Birleştirme Kararına dayanılarak, görevsizlik ve yetkisizlik kararları ile birlikte davacının yargılama giderlerine mahkum edilmesine karar verilmektedir.

Aslında, görevsizlik veya yetkisizlik kararı ile dava ret edildiğinde dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verilir ve bu durumda da, dava durmuş demektir. Bu nedenle harç alınmaması gerekir Harç tarifesi davalardan ne şekilde harç alınacağını göstermiştir, tarifenin, görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi halinde harç alınacağına dair bir hükmü bulunmamaktadır, ayrıca görevsizlik veya yetkisizlik kararı davanın reddi kararı değildir sonuç olarak bir koyundan iki post çıkmayacağından, iki yargılama gideri almaya kanunen imkan bulunmamaktadır⁸⁵.

Görüldüğü üzere Yargıtay İctihadı Birleştirme kararının tartışmalarında da çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bu kararın sonucu olarak görevsizlik veya yetkisizlik kararının verilmesi halinde davacının maktu karar ve ilâm harcına mahkum edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Biz de, 25/04/1945 tarihli ve 21/7-9 sayılı İctihadı Birleştirme Kararındaki muhalefet şerhindeki görüşleri benimsemek sureti ile görevsizlik veya yetkisizlik kararının verilmesi halinde davacının maktu karar ve ilâm harcına mahkum edilmemesi gerektiği görüşüne katılmaktayız.

Eğer sonradan çıkan bir içtihadı birleştirme kararı veya kanun ile görevsiz hale gelen mahkeme görevsizlik kararı verecek ise davacıyı yargılama giderlerine mahkum edemez. Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan karşılık davanın Asliye Hukuk Mahkemesinin görevine girmesi nedeni ile sulh hukuk mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi halinde de, yargılama giderlerine hükmedilmez⁸⁶. Buna karşılık, hukuk mahkemesinin, davanın

⁸⁴ YİBK 25/04/1945, 21/7-9, 28/07/1945 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁸⁵ YİBK 25/04/1945, 21/7-9, (Muhalefet şerhinden) 28/07/1945 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁸⁶ Kuru (Usul-V) s.5348.

idare mahkemesinin görevine girdiği gerekçesiyle verdiği görevsizlik kararında davacı yargılama giderlerine mahkum edilir.

§ 3- ÖZEL DURUMLARDA ALINAN YARGILAMA HARÇLARI

A- ASLİ VE FERİ MÜDAHALEDE YARGILAMA HARÇLARI

Kural olarak bir dava sonucunda verilen hüküm, sadece o davanın tarafları hakkında (maddi anlamda⁸⁷) kesin hüküm teşkil eder (HUMK m.237), üçüncü kişiler hakkında kesin hüküm teşkil etmez. Kural bu olmakla beraber, uygulamada bu kuralın istisnası olarak, asli müdahale müessesesi doğmuştur. İki kişi arasında belli bir şey veya hak üzerinde bir dava devam ederken, üçüncü bir kişi, bu dava konusu olan şey veya hak üzerinde bir hak sahibi olduğunu iddia ederek, dava açarsa buna asli müdahale denir⁸⁸. Dolayısıyla asli müdahale, bir davada, bir kimsenin kendi hakkını korumak için taraflara bağlı olmadan iddiada bulunması demektir⁸⁹. Usul Kanunumuzda yer almamış olmasına rağmen, gerek uygulamada gerekse doktrinde asli müdahalenin varlığı kabul edilmiştir⁹⁰.

Asli müdahale davası açan kişinin, bu dava için ayrı bir harç ödemesi gerekir⁹¹. Çünkü bu dava müdahale edilen davadan bağımsız bir dava,

⁸⁷ Maddi anlamda kesin hüküm HUMK m.237'de düzenlenmiştir. Maddi anlamda kesinlik, yargısal kararlara tanınan kanuni hakikat vasfıdır. Kanunda belirtilen tanım üç unsuru kapsamaktadır; 1- Maddi anlamda kesinlik, ancak yargısal kararlara tanınan bir vasıftır; 2- Bu vasıf kanun tarafından tanınmaktadır; 3- Bu vasıf yargısal kararın hakikat olarak kabul edilmesini zorunlu kılar. Yargısal kararlara tanınan bu kanuni hakikat vasfından dolayı, aynı taraflar arasında, aynı dava konusu hakkında ve aynı dava sebebine dayanarak yeni bir dava açılmaz; açılırsa bu dava dinlenmez. Ayrıntılı açıklama için Bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku), s.814-828.

⁸⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku), s.598, 601.

⁸⁹ Aldemir s.257.

⁹⁰ Ansay (Yargılama Usulleri) s.135; Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, İstanbul 1995, s.6.

⁹¹ HGK, 21/02/2001, 1-147/173, İhsan Demirkıran, Hukuk Genel Kurulu Kararları, Ankara 2004, s.118.

verilen hüküm de ayrı bir hükümdür. Bu durumda davanın niteliğine ve verilen kararın mahiyetine göre nispi veya maktu karar ilâm harcı alınır⁹².

Bir dava sonucunda verilen hükmün, sadece o davanın tarafları hakkında (maddi anlamda) kesin hüküm teşkil etmesi kuralının bir diğer istisnası da üçüncü kişiler dolaylı olarak etkileyen feri müdahale⁹³ müessesesidir. Bazı hallerde, bir dava sonucunda verilecek hüküm, üçüncü bir kişinin hukuki durumunu dolaylı olarak etkileyebilir. Bu durumda üçüncü kişinin bu davaya katılmasında hukuki yararı vardır. Ancak üçüncü kişi davaya üçüncü bir taraf gibi değil davanın taraflarından birinin yanında ve onun yardımcısı gibi katılır. Bu durumu sağlayan kuruma feri müdahale denir⁹⁴. Davaya feri müdahale talebinde bulunan kişiden sadece başvurma harcı alınır. Çünkü dava sonucunda verilecek hüküm lehine müdahale edilen taraf hakkında verilir, feri müdahil hakkında hüküm verilmez. Feri müdahilin lehine katıldığı taraf davayı kaybederse, müdahil yalnız müdahale giderine mahkum edilir. Müdahilin lehine katıldığı taraf davayı kazanırsa, müdahale gideri de haksız çıkan karşı tarafa yükletilir. Bununla beraber hüküm verilen tarafın hal ve hareketi üçüncü kişinin davaya müdahale etmesini gerektirmiş ise müdahale giderinin tamamı veya bir kısmı lehine hüküm verilen tarafa yükletilebilir (HUMK m.420). Davaya müdahale eden kimse, kanun yollarına müracaat ederse, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 6. maddesinin 2. fıkrası gereğince, iltihak ettiği taraftan alınan harca eşit harcı ödemek mecburiyetindedir.

8. HD, 05.07.2004, 4823/5355; "Davacı vekili, dava dilekçesinde mevki ve sınırları yazılı taşınmaza davalı köy tüzel kişiliğinin el atmasının önlenilmesine karar verilmesini istemiştir. Davalı köy muhtarı 17.09.2003 günlü yargılama oturumunda dava konusu taşınmazın davacıya ait olduğunu, davayı kabul ettiğini bildirmiştir. Karar başlığında ismi gösterilmeyen davaya katılan M.C. vekili, davalı köy temsilcisinin köyün hukukunu korumadığını, köye ait çeşme ve çamaşırhane hakkında açılan davanın reddine karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, davalı köy muhtarının kabul beyanına dayanılarak davanın kabulüne karar verilmesi üzerine; hüküm, davaya katılan M.C. vekili tarafından temyiz edilmiştir. Davaya katılan M.C. harçlandırılmış katılma dilekçesi ile davada taraf durumunu aldığına göre, iddiası doğrultusunda inceleme yapıp isteği hakkında bir karar verilmesi gerekirken, yargılama oturumunda katılma isteğinin reddi ile hiçbir inceleme yapılmadan hüküm kurulmuş olması doğru değildir. Diğer yünden bu tür uyuşmazlıklarda köy muhtarının davayı kabul yetkisi bulunmadığı gibi böyle bir kabul hukuken de geçerli bir sonuç da doğurmaz."

⁹² Kuru(Usul-III) s.2553.

⁹³ Feri müdahale müessesesi asli müdahaleden farklı olarak Kanunla düzenlenmiştir (HUMK m.53-58.)

⁹⁴ Hakan Pekcanitez, Medeni Usul Hukukunda Feri Müdahale, Ankara 1992, s.20.

B- DAVALARIN AYRILMASI HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

İhtiyari dava arkadaşlığının caiz olmadığı durumlarda, birden fazla kişi birlikte dava açmış veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılmış ise bu davalar ayrılabilir. Mahkeme tarafından davaların ayrılması kararı verilmesi üzerine ayrılan her dava için ayrı bir dosya açılır ve mahkemenin esas defterine⁹⁵ ayrı kaydedilir (Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliği m.48). Esas defterindeki eski kayıt ile yeni kayıt birbirine bağlanır. Davaların ayrılması kararı, taraflar arasındaki uyuşmazlığı esastan çözümleyen bir karar olmadığından, bu kararda taraflar yargılama giderlerine mahkum edilemez⁹⁶.

Nispî karar ve ilâm harcına tabî davalarda, ayrılan davalar için yeni karar ve ilâm harcı alınmaz. Çünkü ilk dosyada alınan harç, ayrılan davanın konusunu oluşturan değerlerin toplamı üzerinden alınmıştır. Bu halde sadece başvurma harcının yatırılması gerekir. Maktu karar ve ilâm harcına tabî davalarda da ayrılan davalar için yeniden hem başvurma hem de maktu harç yatırılması gerekir⁹⁷.

Örneğin bir kimse evinin üç odasını ayrı ayrı üç kişinin fuzulen işgal ettiğini iddia ile tahliye davası açarsa ve peşin harç yatırırsa, bu durumda mahkeme ayırma kararı verdiğinde dava edilenlerden yalnız birine karşı olan tahliye talebi müstakil bir dava olarak ilk kayıta kalır; ilk kayıt numarası o davaya hasrolunur ve ödenen peşin harç da o davanın peşin harcı olarak kabul edilir. Diğer iki davanın her biri ayrı dava olarak esas defterine kaydolunur ve her biri için de davacıya ayrıca peşin harç ödettirilir. Yine örneğin davacı dava edilen ödünç olarak 500 YTL, satış bedelinden geri kalan kısım olarak da ayrıca 500 YTL istemiş olsa ve mahkeme bu isteği ayırsa, 1000 YTL üzerinden peşin olarak 1/4 harç alınmış olacağından ayrıca

⁹⁵ Bkz. Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliği m.7.

⁹⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s. 588, 590; Ay (Yargı Harçları) s.19.

⁹⁷ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.26.

harç alınmaya mahal olmadan ayrılan kısım müstakil olarak kayıt edilir (Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliği m.48).

Davaların ayrılması kararı, davanın tarafları arasındaki uyuşmazlığı esastan çözümleyen bir karar olmadığından bu kararda yargılama giderlerine ve bu arada vekalet ücretine hükmedilemez⁹⁸.

Ayrı ayrı harçları ödenerek açılan davaların Mahkemece birleştirilmesi ancak sonradan tekrar ayırması halinde bizce başvurma harcı ve bu arada maktu karar ve ilâm harcı alınması doğru değildir.

C- DAVALARIN BİRLEŞTİRİLEREK GÖRÜLMESİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Ayrı ayrı açılmış iki dava arasında bağlantı bulunursa, bu iki davanın birleştirilmesine karar verilebilir. Davaların aynı sebepten doğması (HUMK m.43/2) veya biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması halinde iki dava arasında bağlantı var sayılır (HUMK m.45/III). Davaların birleştirilmesi halinde, ortada henüz haksız çıkan bir taraf bulunmadığından, birleştirme kararında yargılama gideri hakkında bir karar verilmez⁹⁹.

Davaların birleştirilmesi halinde, birleştirilen davalar birbirinden bağımsız olup sadece kovuşturmalar birlikte yürütüldüğünden, her bir dava için ayrı ayrı hüküm fıkraları kurulmalı ve harç ve masraflar da her bir dava için ayrı ayrı gösterilmelidir¹⁰⁰.

⁹⁸ Kuru (Usul-III) s.2462.

⁹⁹ Ay (Yargı Harçları) s.20.

¹⁰⁰ 14. HD, 12/12/1997, 8298/9081.

D- DAVANIN YENİLENMESİ HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

HUMK'un 409. maddesi hükmüne göre, dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren bir ay içinde yenileme talebinde bulunan taraftan harç alınmaz. Bu bir ay içinde yenileme talebinde bulunan taraf, yalnız, kendisine ve karşı tarafa duruşma davetiyesinin tebliğ edilebilmesi için gerekli tebliğ masrafını vermekle yükümlüdür. Ancak dava, dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren bir ay geçtikten sonra yenilenirse, yeniden başvurma harcı ve peşin harç alınır (HUMK m.409/4; HK m.7). Bu harç yenileme talebinde bulunan tarafça ödenir ve karşı tarafa yükletilemez¹⁰¹.

E- DAVADAN FERAGAT HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Feragat iki taraftan birinin netice talebinden vazgeçmesidir (HUMK m.91). Davadan feragat eden davacı, bununla dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde istemiş olduğu haktan tamamen veya kısmen feragat eder¹⁰². HUMK'un 91 ile 95. maddeleri arasında belirtildiği üzere, davacının davasından feragat etmesi halinde, mahkeme davanın feragat nedeniyle reddine karar verir¹⁰³.

¹⁰¹ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.27.

¹⁰² Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.612; 17. HD, 16/05/2005, 6723/5274; Dava, trafik kazasından kaynaklanan maddi tazminat istemine ilişkindir. Dosya içerisinde bulunan Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü'nün 8.10.2004 tarihli yazılarında; "Asıl alacak bakımından konusu kalmayan davanın müracaata bırakılmak suretiyle vazgeçilmesine, ancak davalı, davanın açılmasına sebebiyet vermiş, hasar, dava açıldıktan sonra giderilmiş olduğundan tespit masrafları, yargılama gideri ve vekalet ücreti yönünden davanın takibi uygun görüldüğü" belirtilmiştir. Somut olayda, zarar, yargılama esnasında davalılar tarafından karşılandığı için davanın konusuz kaldığı, tarafların ve mahkemenin kabulünde olduğu gibi yazı içeriğinden de davacı idarenin davadan feragat etmediği anlaşılmaktadır. Usul hükümleri uyarınca, davanın konusuz kalması halinde yapılacak iş, yargılamaya devam edilerek tarafların davada haksızlık oranları saptanıp ona göre harca yargılama giderlerine ve vekalet ücretine hükmedilmesi gerekir. Bu durumda davalılar dava konusu zararın tamamını yargılama esnasında karşıladığına göre harç, tespit gideri, yargılama masrafları ve vekalet ücretinden sorumlu tutulması gerekirken, bakanlık yazısı feragat gibi nitelendirilerek masrafların davacı idarenin üzerinde bırakılması isabetli görülmemiştir.

¹⁰³ 2. HD, 07/02/1974, 623/714 Bkz. Ay (Yargı Harçları), s.21.

HUMK'un 95. maddesinde feragatin, karşı tarafın kabulüne gerek olmaksızın kesin hükmün hukuksal sonuçlarını doğuracağı belirtilmiştir. Davadan feragat edildikten sonra yapılan duruşmaya taraflar gelmeseler bile, mahkeme, dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar veremez, feragat nedeniyle davanın reddine karar vermelidir¹⁰⁴. Bu nedenle de davasından feragat eden davacı, davayı kaybetmiş gibi yargılama giderlerini ödemek zorundadır(HUMK m.94/I)¹⁰⁵.

Davacı, davanın ilk oturumunda davasından feragat ederse, davayı kaybetmesi halinde ödeyeceği maktu karar ve ilâm harcının (yani maktu ret harcının) üçte biri kendisinden alınır. Davacı ilk oturumdan sonra davasından feragat ederse, kendisinden davayı kaybetmesi halinde ödeyeceği maktu ret karar ve ilâm harcının 2/3'ü alınacaktır¹⁰⁶. (HK m.22).

Davacının, ilk oturumdan sonra, davadan feragat etmesi halinde maktu ret ve ilâm harcının 2/3'ünün alınacağına dair Hukuk Genel Kurulu kararında¹⁰⁷; Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 15.09.1980 gün ve 1980/7130-9479 sayılı ilâmıyla, davada davacının, sonradan davasından vazgeçmiş ve mahkemece buna dayanılarak davanın reddine karar verilmiş ve dava, sonuçta ret edilmiş olduğuna göre, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı Tarifenin karar ve ilâm harcı bölümünün ikinci bendi uyarınca ...TL. maktu harç alınması gerekirken, dava olunan tutar üzerinden nispî harç hesaplanıp davacıdan tahsiline karar verilmiş olmasının yasaya aykırı olması gerekçesiyle dosya bozularak geri çevrilmiş, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir. Buradaki uyuşmazlık, feragat nedeniyle davanın reddi halinde, alınacak ilâm harcının (maktu) mu, yoksa (nispî) mi olduğu noktasında toplanmaktadır. 492 sayılı Harçlar Kanunu hükümlerine göre, yargı harçları (1) sayılı Tarifede yazılı işlemlerden, nispî ya da maktu olarak alınır. Nispî harç, konusu belli bir değerle ilgili davalarda, hüküm altına alınan değer üzerinden tarifedeki belli nispete göre

¹⁰⁴ 10. HD, 05/01/1983, 3424/4; Kuru (Usul-III) s.3206.

¹⁰⁵ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.614.

¹⁰⁶ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.28.

¹⁰⁷ HGK, 25/01/1984, 4-57/29.

alınan harçtır (1 sayılı Tarife, madde III/1-a). Maktu harç ise, konusu belli bir değerle tespit edilemeyen davalarda ve davanın reddine ilişkin kararlardan alınan harçtır (1 sayılı Tarife, madde III/2-a). Öte yandan, anılan Yasanın 22. maddesinde, davadan feragat veya davayı kabul veya sulh, muhakemenin ilk celsesinde vuku bulursa, karar ve ilâm harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisinin alınacağı hükmüne yer verilmiştir. Temyiz incelemesine konu olan bu davada davacı, 5. oturumda davasından, yani (netice-i talebinden) vazgeçmiş ve mahkemece buna dayanılarak davanın reddine karar verilmiştir. Bu durumda davacıdan, davayı kaybetmesi halinde ödeyeceği maktu karar ve ilâm harcının üçte ikisi alınacaktır. Aksi görüşün kabulü, yani davacının nispî harç ödemekle yükümlü tutulması halinde, dava feragat olmadan görülerek ret ile sonuçlandığı takdirde maktu harç alınırken, mahkeme daha az uğraştırılmak suretiyle, yapılan feragat sebebiyle verilen ret kararında nispî harç alınması gibi, hak ve adalete uygun olmayan bir sonuç doğacaktır. Şayet davacı, davayı tamamen veya kısmen kazanmış olsa idi, karar ve ilâm harcının, hüküm altına alınan miktar üzerinden nispî olarak hesaplanıp alınması gerekirdi (1 sayılı Tarife, madde III/1 - a). O halde davacı yargılamanın 5. oturumunda davadan feragat ettiğinden, o tarihte yürürlükte bulunan (1) sayılı Tarifenin III/2 - a maddesi ile anılan Yasanın 22. maddesi hükmü gözetilerek ...Lira maktu ret harcının üçte ikisi olan ...Lira harcın alınması gerekir. Nitekim, Hukuk Genel Kurulu'nun 07.11.1980 gün, 11-2516/2338 sayılı kararında da aynı görüş vurgulanmıştır.

F- DAVAYI KABUL HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Kabul iki taraftan birinin diğerinin neticei talebinden vazgeçmesidir (HUMK m.92). Davalının, davayı tamamen kabul etmesi üzerine, bu kabulün geçerli olduğu ve bununla dava konusu uyuşmazlığın son bulduğu kanısına varan mahkeme kabul nedeniyle davanın kabulüne karar verir¹⁰⁸. Davayı

¹⁰⁸ Kuru (Usul-III) s.2640.

kabul eden davalı, kural olarak, davayı kaybetmiş gibi yargılama giderlerini ödemek zorundadır (HUMK m.94). Ancak davalı ilk oturumda davayı kabul eder ve hal ve durum itibariyle kendisine dava açılmasına sebebiyet vermemiş ise davayı kabul etmiş olmasına rağmen yargılama giderlerine mahkum edilemez(m.94/II)¹⁰⁹. Davalı ilk oturumda davayı kabul ederse, kendisinden davayı kaybetmesi halinde ödeyeceği karar ve ilâm harcının 1/3'ü alınır. Davalı ilk oturumdan sonra davayı kabul ederse, kendisinden, davayı kaybetmesi halinde ödeyeceği karar ve ilâm harcının üçte ikisi alınacaktır¹¹⁰(HK m.22).

G- SULH HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Sulh¹¹¹, görülmekte olan davanın taraflarının karşılıklı anlaşma ile dava konusu uyuşmazlığa son vermeleridir. Genellikle, davacı talep sonucunun bir kısmından feragat eder ve davalı da, davacının talep sonucunun kalan kısmını kabul eder ve böylece sulh anlaşması ortaya çıkar¹¹². Taraflar davanın ilk oturumunda sulh olurlarsa, mahkeme, sulh olmadan davayı karara bağlaması halinde ödenecek olan karar ve ilâm harcının, üçte birini karar ve ilâm harcı olarak alır. Davanın ilk oturumdan sonra sulh ile sonuçlanması halinde, sulh olmadan davanın karara bağlanması halinde alınması gereken karar ve ilâm harcının üçte ikisi alınır (HK m.22).

Taraflar sulh olurken, karar ve ilâm harcının kimin tarafından ödeneceğini sulh anlaşmasında açıkça belirtirlerse, mahkeme buna göre karar ve ilâm harcını ve yükleteceği tarafı kararında gösterir. Taraflar, sulh anlaşmasında karar ve ilâm harcının hangi tarafça ödeneceğini açıkça

¹⁰⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.620.

¹¹⁰ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.28.

¹¹¹ Sulh hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Ergun Önen, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara, 1972.

¹¹² Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.623.

belirtmemişlerse bu halde mahkeme, karar ve ilâm harcını, sulh anlaşmasındaki kabul ve feragat edilen miktarlar oranında taraflar arasında paylaştırır¹¹³.

H- ISLAH HALİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Islah¹¹⁴, karşı tarafın iznine veya hâkimin onayına bağlı olmaksızın, taraflardan birinin yapmış olduğu bir usul işlemini, gerekli giderleri vermek koşuluyla, kanunda belirtilen süre içinde yöntemine uygun olarak tamamen veya kısmen düzeltmesine denir (HUMK m.83)¹¹⁵. Medeni usul hukukunda iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı¹¹⁶ geçerli olduğundan ve bu nedenle iddia ve savunma karşı tarafın rızası olmadan değiştirilemeyeceğinden, karşı tarafın muvafakatinin olmadığı hallerde, iddia ve savunmasını değiştirmek isteyen tarafın başvurabileceği yol ıslahtır¹¹⁷.

Kanunda “yeni bir dava açılması” şeklinde ifadesini bulmuşsa da, ıslah edilen dava, süregelen eski davanın devamı niteliğinde olduğundan, HUMK m.88 deki üç gün içinde yeni dava dilekçesini veren davacıdan, yeniden başvurma ve peşin karar ve ilâm harcı alınmaz¹¹⁸.

¹¹³ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.28.

¹¹⁴ Bu konuda geniş bilgi için Bkz.Ejder Yılmaz, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, İstanbul, 1982.

¹¹⁵ Yılmaz E. (Islah) s.27.

¹¹⁶ Davayı genişletme ve değiştirme yasağı; hukuk yargılamasında (ayrıklar dışında) davacının dava dilekçesini verdikten sonra, dava sebebini, davalı hanesinde gösterdikleri ve istem sonucu gibi davanın esaslı öğelerini değiştirememesidir. Bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005.

¹¹⁷ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.651.

¹¹⁸ Baki Kuru, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6. Baskı, C.4, İstanbul 2001, (Usul-IV), s.3995; 4. HD, 8421/12538, (YKD. Mart 2003), “Destekten yoksun kalma tazminatı için açılan davada, davacıların bilahare, davada talep ettiklerinden daha fazla zarara uğradıklarını iddia ederek fazlaya ilişkin tazminatı ıslah yoluyla istemeleri halinde, davacıların bu talebi ayrı bir dava niteliğinde olup, bu özelliği itibarıyla harç alınmasını gerektirir. (818 s. BK. m. 45) (1086 s. HUMK. m. 83) (492 s. harçlar K. m. 1,15,28,30). www.adalet.org.tr (14/04/2006).

HUMK m.88'de sözü edilen üç gün içinde yeni bir dava dilekçesi vermemiş olması nedeniyle davası iptal edilen davacı, davasını yeniden açabilir. Davasını tamamen ıslah etmiş olan davacı, davasının iptali tarihinden itibaren üç ay içinde, aynı davayı yeniden açabilir. Fakat bu halde eski davasını yeniden açan davacı, yeniden başvurma harcı ve peşin karar ve ilâm harcı ödemek zorundadır. HUMK m.88' hükmüne göre üç gün içinde yeni bir dava dilekçesini vermediği için davasının iptaline karar verilen davacı, bununla davasını terk etmiş duruma düşer. Bu nedenle, davanın iptaline karar veren mahkeme, davacıyı HUMK m.425'e göre yargılama giderlerine mahkum etmekle yükümlüdür¹¹⁹. Davacı ıslah dilekçesi ile dava değerini artırıyor ise bu miktarın harcının tamamlanması gerekir¹²⁰.

I- İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞINDA YARGILAMA HARÇLARI

Birlikte dava açma hakkına sahip olanlar davalarını ayrı ayrı açabilecekleri gibi birlikte de açabilirler. Bu durumda, davacılar arasında dava arkadaşlığı doğar. Davalılar arasındaki ihtiyari dava arkadaşlığında da durum böyledir. Dava arkadaşlığı tarafların davaları arasında bağlantı olması halinde mümkün olur ve bu bağlantının, kanunun öngördüğü anlamda olması gerekir. Yani ihtiyari dava arkadaşlığı ancak kanunda belirtilen hallerde

¹¹⁹ Kuru (Usul-III) s.2814.

¹²⁰ Davacı, ihbar ve kıdem tazminatı, fazla çalışma parası ile genel tatil gündeliklerinin ödetilmesine karar verilmesini istemiştir. Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır. Hüküm süresi içinde taraflar avukatlarınca temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü: Davacı, dava dilekçesinde işe giriş tarihinin "Mart 1998" olduğunu belirtmiş ise de sonradan verdiği 28.4.2003 tarihli dilekçesinde işe giriş tarihinin Mart 1988 olduğunu dava dilekçesinde bu tarihin yanlış yazıldığını belirtmiştir. Davacı bu dilekçesinde "ıslah" tabirini kullanmış ise de, gerçekte bu dilekçesinde harç yatırmamıştır. Mahkemenin bu dilekçeyi ıslah olarak kabulü hatalıdır. Dilekçenin hukuki niteliği belirlemek mahkemeye aittir. Dolayısıyla dava dilekçesinde belirtilen tarihin maddi hata ile yazıldığının kabulü gerekir. Bu durumda 15.2.2004 tarihi sonrası verilen dilekçede müddeabihin artırılarak usulüne uygun ıslah yapıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemenin yazılı şekilde ikinci dilekçe ıslah olarak kabul edilmemesi hatalıdır. İkinci dilekçeyi ıslah dilekçesi olarak kabul edilip sonuca göre karar verilmesi gerekir. 9. HD, 17/05/2005, 27864/18825.

mümkün olur ¹²¹. İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşı kadar dava bulunur. Bu sebeple her dava için ayrı ayrı harca ve yargılama giderlerine hükmedilmesi gerekir.

J- OBJEKTİF DAVA BİRLEŞMESİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Objektif dava birleşmesinde, görevli mahkeme, birleştirilen taleplerin toplamına göre belirlenir. Bunun gibi harç da, birleştirilen taleplerin tutarı üzerinden alınır¹²². Bunun gibi davaya dahil etme, birleştirme istemini de içeren yeni bir dava niteliğinde olduğundan, öncelikle harcın alınması suretiyle yasal işlemin tamamlanması, daha sonra davaya devam edilip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir. ¹²³

K- GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİNDE YARGILAMA HARÇLARI

I- Delil Tespitinde Yargılama Harçları

¹²¹ Davacı iş sahibi, borçlu olarak davalı müteahhit Dursun Ali'ye verdiği 20.01.1985 tanzim, 20.06.1985 vadeli 350.000 TL. kıymetli bononun bedelsizliğinden dolayı iptalini istemiştir. Dava devam ederken 23.08.1985 günlü dilekçe ile davalı gösterilen Abidin'i davaya dahil etmiş, fakat gerekli harçları yatırmamıştır. Davaya dahil edilen Abidin iptali istenen bononun ciro suretiyle hamilidir. Öyleyse lehtar davalı Durmuş Ali ile ciranta Abidin arasında mecburi dava arkadaşlığı yoktur. Bu sebeple ciranta Abidin'in davaya dahil edilmek suretiyle davalı olarak kabulü yanlıştır. Davacının ciranta Abidin hakkındaki davası Harçlar Yasasına göre harca tabidir. Davacı yarıca yasal harcı verilmemiş olmasına göre davacının davalı Abidin hakkında açılmış bir davası yoktur. Bu sebeplerle Abidin hakkındaki istemin reddine karar verilecek yerde yazılı gerekçelerle kabulü yasaya aykırı olup karar bozulmalıdır. 15. HD, 18.03.1991, 1210/1303, (YKD, 1991/9, s.1372).

¹²² Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.30.

¹²³ Uygulamadaki deyimiyile davaya dahil etme, birleştirme istemini de içeren yeni bir dava niteliğindedir. Ve bu niteliği ile de birleştirilen yeni davanın harca tabî olduğu kuşkusuzdur. Öte yandan, bu yönün mahkemece yerine getirilmesi gerekli bir işlem olduğu da söz götürmez. Bu nedenle, mahkemece, özellikle gerekli harcın alınması suretiyle yasal işlem tamamlandıktan sonra davaya devam edip sonucuna göre karar vermek gerekirken yazılı şekilde, yukarıda belirtilen işlemler tamamlanmadan B.... Sigorta Anonim Şirketi hakkında hüküm kurulması isabetli değildir. 21. HD, 11/03/1999, 1626/1666 (YKD, 1999/8, s.1108).

Delil tespiti, ileride açılacak veya açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin, bazı şartlar altında zamanından önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlamak için kabul edilmiş bir müessesedir¹²⁴. Dava açılmadan önce delil tespiti isteyen kişi, başvurma maktu karar ve ilâm harcını peşin olarak yatırmak zorundadır (HUMK m.414; (1) sayılı tarife A/I,III-2.d). Maktu karar ve ilâm harcı diğer dava ve taleplerden farklı olarak 21,40 YTL'dir (1 sayılı tarife). Aynı dilekçe ile hem delil tespiti istenmiş hem de esas hakkındaki dava açılmış ise bir tek başvurma harcı alınır. Delil tespiti için ayrıca başvurma harcı alınamayacağı gibi karar ve ilâm harcı da alınmaz¹²⁵. Delil tespitinin reddi halinde talepte bulunandan ret harcı alınmaz.

Delil tespiti yapılmasına dair kararlarda, harç tespit istenirken peşin olarak ödenmiş olduğundan, tespit isteyenlerden başka bir harç alınmasına karar verilmez. Bu tespitten sonra açılan asıl dava hakkında karar veren mahkeme, diğer yargılama giderlerinde olduğu gibi, delil tespiti giderlerinin de davada haksız çıkan tarafa yükletilmesine kendiliğinden karar verir¹²⁶.

HUMK'un 100. ve 368. maddeleri karşısında, delil tespiti ve ihtiyati tedbir, özellikle davadan önce, bazı hallerde dava sırasında inceleme konusu yapılan talepler olup dava niteliği taşımamaktadırlar. Buna dayanarak ihtiyati tedbir ve delil tespiti kararlarından, bazı yazarların aksine¹²⁷, başvurma harcı alınmaması gerektiğini savunan görüş¹²⁸, bir işlemin 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinde yazılı olmaması keyfiyetinin, o işlemin başvurma harcına tabî tutulduğunu gösteren kesin bir kıtas olarak adetmenin mümkün olmadığına dayanmaktadır.

¹²⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.710.

¹²⁵ Aldemir s.304.

¹²⁶ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.27.

¹²⁷ Olgaç(Harçlar Kanunu) s.7.

¹²⁸ Öktemer (Başvurma harcı) s.570.

II- İhtiyati Tedbirlerde Yargılama Harçları

Genellikle uzun süren davalar¹²⁹ sürecinde, davalının dava konusunu bir başkasına devretmesi imkan dahilinde bulunduğundan, davacının davayı kazanması halinde dava konusu şeye kavuşması tehlikeye girebilir. Bu nedenle davacının davayı kazanması halinde dava konusu şeye (mala) kavuşmasını dava sırasında hatta davadan önce güvence altına almaya yarayan tedbirlere ihtiyati tedbirler denir¹³⁰.

İhtiyati tedbir isteklerinde kural olarak hem başvurma hem de karar ve ilâm harcı alınır¹³¹. Bu harçlar ihtiyati tedbir talebinde bulunan kişiden peşin olarak tahsil edilir. Maktu karar ve ilâm harcı diğer dava ve taleplerden farklı olarak 21,40 YTL'dir (1 sayılı tarife). Aynı dava dilekçesi ile hem ihtiyati tedbir talebinde bulunulmuş, hem de esas hakkında dava açılmış ise, ihtiyati tedbir talebi için herhangi bir harç alınmaz. Bu halde esas hakkında açılan dava için bir tek başvurma harcı ile karar ve ilâm harcı alınır¹³². Aynı şekilde, ihtiyati tedbir talebinin delil tespiti ile birlikte yapılması halinde ayrı ayrı başvurma harcı alınmayıp tek başvurma harcı alınması yeterli olacaktır¹³³. İhtiyati tedbir kararı verildikten sonra bu kararın icrası için icra dairesine

¹²⁹ Medeni usul hukukunun amacı, maddi hukuk kurallarının taraflar arasındaki çekişmeli hukuki ilişkiye uygulanması ve tarafların maddi hukuktan doğan haklarının tespitidir; Erdal Tercan, Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü, M. Şakir Berki'ye Armağan, Konya 1996, s.181-212, s.181. Yine başka bir tanıma göre; Medeni usul hukukunun amacı, adaletin gerçekleştirilmesidir. Bu amaca ulaşmadaki en büyük engel ise davaların uzun sürmesidir. 20. Avrupa Adalet Bakanları Konferansı'nda, bir çok ülkede davaların uzun sürmesinin ciddi bir problem olduğu ve bunun adil olmayan ve haksız sonuçlara neden olduğu, makul bir zaman dilimi içinde herkesin adil yargılanma hakkının gerçekleştirilebilmesi için çeşitli önlemler alınması gerektiği tartışılmış ve bu önlemler arasında ihtiyati tedbirlere önem verilmesine de yer verilmiştir. Ayrıntılı açıklama için Bkz. Nimet Özbek Hadimoğlu, Milletlerarası Usul Hukukunda İhtiyati tedbirler, Doktora Tezi, Ankara, 2002. Yargılamanın amacı ile ilgili olarak ayrıntılı açıklama için Bkz. Prof. Dr. Dr. Hc. Hans Friedhelm Gaul, Çev. Nevhis Deren Yıldırım, "Yargılamanın Amacı", İlekler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku, Derleyen: Kamil Yıldırım, İstanbul, 2002, s.82-117.

¹³⁰ Ejder Yılmaz, Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C.1, Ankara 2001, s.178; Hadimoğlu s.9; Süleyman Özkök, İhtiyati Tedbirler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1990, s.4. İhtiyati Tedbir HUMK'nun 101-113/A maddeleri arasında düzenlenmiştir.

¹³¹ Aksi görüş; Öktemer (Başvurma harcı) s.570. Bkz. Yukarı "K- Delil Tespiti".

¹³² Kuru (Usul-IV) s.4325.

¹³³ Yılmaz E.(Hukuki Himaye Tedbirleri-1) s.873.

başvuru halinde ise başvurma harcı alınması mümkün değildir. İhtiyati tedbir isteminin reddi halinde ise, karardan harç alınması söz konusu değildir.

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünün, 30/01/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/20 sayılı, Harçların tahsilinde dikkat edilecek hususlar konulu, 120 nolu genelgesinde; 492 sayılı Harçlar Kanunu'na ekli (1) sayılı Tarifenin A/I inci maddesinde " Dilekçe veya tutanakla dava açma veya davaya müdahale veya tevdi mahallinin tayini, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, tespiti delail ile ilgili taleplerde" maktu başvuru harcının alınması gerektiği belirtilmektedir. Harçlar Kanunu'nun anayasal temeli Anayasamızın 73 üncü maddesidir. Bu maddenin üçüncü fıkrasında " Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır." hükmü yer almaktadır. Fıkra ifade edilen vergi, resim ve harçların yasallığı ilkesine göre, bir vergi, resim veya harcın çerçevesinin, matrahının, oranının ve yükümlüsünün açıkça ve idarenin takdirine bırakılmaksızın yasayla düzenlenmesi gerektiğinden, yasada belirtilmeyen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına itiraz taleplerinden başvuru harcının alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle bu genelge de göz önünde tutulduğunda kanuni dayanağı bulunmadığından ihtiyati tedbir kararlarına itiraz taleplerinden başvuru harcı alınmaması gerekmektedir.

III- İhtiyati Hacizde Yargılama Harçları

İhtiyati haciz, para alacaklarına ilişkin mevcut ve müstakbel bir takibin sonucunun güvenceye alınabilmesi için, mahkeme kararı ile borçlunun malvarlığına el konulmasını sağlayan geçici bir hukuki korumadır¹³⁴. Davadan önce ihtiyati haciz talebinde bulunulması halinde (1) sayılı tarife gereğince başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınması gerekir.

¹³⁴ Ejder Yılmaz, Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C.2, Ankara 2001, s.1078; Muhammet Özkes, İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara 1999, s.12; Baki Kuru/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, İcra ve İflas Hukuku Dersleri, Ankara 2000, s.467.

Maktu karar ve ilâm harcı diğer dava ve taleplerden farklı olarak 21,40 YTL'dir (1 sayılı tarife). Yargı harçlarından muaf olan kişiler ve işler için ihtiyati haciz istemleri de bu muafiyet kapsamındadır¹³⁵. İhtiyati haciz talebinin reddine dair kararlardan harç alınması söz konusu değildir.

Yine yukarıda değinildiği üzere, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünün, 30/01/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/20 sayılı, Harçların tahsilinde dikkat edilecek hususlar konulu, 120 nolu genelgesinde değinildiği üzere, kanuni dayanağı bulunmadığından ihtiyati haciz kararlarına itiraz taleplerinden başvuru harcı alınmaması gerekmektedir.

L- TESPİT DAVALARINDA YARGILAMA HARÇLARI

Tespit davası, eda davasının öncüsü niteliğinde olduğundan, eda davası gibi harca tabîdir¹³⁶. Tespit davalarında (1) sayılı tarife gereğince başvurma harcı ve maktu karar ve ilâm harcı alınır. Tespit davalarına ilişkin hüküm fıkrasında, diğer hükümlerde olduğu gibi yargılama masraflarını hangi tarafın ödeyeceği yazılacaktır. Bu nedenle de hüküm fıkrasının yargılama masrafları ile ilgili kısmı, bir tespit hükmü olmayıp, eda hükmü niteliğindedir.

M- MÜDDEABİHİN TEMLİKİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Müddeabih (dava konusu), dava konusu yapılmış olan hak, yani dava ile elde edilmek istenen sonuçtur. Dava açıldıktan sonra, dava konusu bir başkasına devredilebilir. Dava konusunun bir başkasına devredilmesi ile, o mal veya hakka bağlı olan dava hakkı ile birlikte devredilmiş sayılır. Çünkü

¹³⁵ Özekes (İhtiyati Haciz) s.190.

¹³⁶ 5. HD, 06/05/1966, 1436/2336; Kuru (Usul-I), s.912

dava hakkı, asıl haktan ayrı bir hak değildir ve bu nedenle yalnız başına devredilemez. Dava konusunu devreden tarafın, artık o davada taraf sıfatı kalmaz¹³⁷.

HUMK m.186 hükmüne göre, dava açıldıktan sonra iki taraftan biri dava konusunu başkasına temlik ederse, diğer tarafın seçim hakkı vardır. Dilerse temlik eden ile olan davasından vazgeçerek, dava konusunu devralmış olan kişiye karşı dava açar; dilerse dava konusunu başkasına temlik etmiş olan taraflar arasındaki davayı zarar ve ziyan davasına çevirir. Davacının dava konusunu dava sırasında devralmış olan üçüncü kişiye karşı davaya devam edilmesini istemesi üzerine, davacı ile yeni davalı arasında görülen bu dava, yeni bir dava olmayıp, davacı ile dava konusunu temlik etmiş olan eski davalı arasındaki davanın bir devamıdır. Bu nedenle davasını üçüncü kişiye teşmil etmiş olan davacıdan yeniden harç alınmaz¹³⁸. Ancak dava konusunu temlik etmiş olan eski davalı, yeni davalı ile birlikte yargılama giderlerini müteselsilen ödemeye mahkum edilir (m.186/l,c.3). Dava konusunu başkasına temlik etmiş olan tarafla arasındaki davayı zarar ve ziyan davasına çeviren davacıdan, dava dilekçesinde gösterilen değere eşit tazminat istemiş ise, yeniden harç alınmaz ancak davacının istediği tazminat miktarı önceki dava konusundan fazla ise, aradaki fark için peşin karar ve ilâm harcının tamamlanması gerekir¹³⁹.

N- TERDİTLİ İSTEMLERDE YARGILAMA HARÇLARI

Yardımcı istemin asıl istemin ret veya kabulüne tabî kılındığı terditli istemlerde, dava açılırken ödenmesi gereken harçların hesabında esas alınması gereken miktar, asıl ve yardımcı istemlerin kıymetlerinin

¹³⁷ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.629.

¹³⁸ Kuru (Usul-III) s.2714; 6. HD, 10/03/1989, 44/4262.

¹³⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.634.

toplamıdır¹⁴⁰. Davacının terditli talepleri, maktu harca tabi dava türlerinden ise, bu durumda davacı sadece başvurma harcı ile maktu karar ve ilam harcı ödeyecektir. Ancak davacının terditli talepleri belli bir değerle ilgili ise, bu taleplerinin toplamı üzerinden nispi karar ve ilam harcı ile başvurma harcı ödeyecektir.

O- KARŞILIK DAVADA YARGILAMA HARÇLARI

Derdest olan bir davada davalının, aynı mahkemede ve aynı dosyada asıl davacıya karşı dava açmasına karşılık dava denilir. Karşılık dava (Davayı mütekabile) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 203. ve 212. maddeleri arasında düzenlenmiştir¹⁴¹. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrası gereğince karşılık davalar, müstakil davalar gibi harca tabîdir. Harca tabî davalarda, karşılık davanın harcın alındığı tarihte açıldığının kabul edilmesi gerekir. Ancak karşılık davayı içeren cevap dilekçesi harç alınmadan dava dosyasına konulmuşsa ve işleme tabî tutulmuşsa, karşılık dava açılmış sayılır. Bu halde davalıya, karşılık davanın harçları ödettirilmek veya tamamlattırılmak suretiyle karşılık davaya bakılmaya devam edilir¹⁴².

Mahkeme, asıl dava ve karşılık dava hakkında tek bir karar verir. Ancak kararda, asıl dava ve karşılık dava hakkında verilen kararlar ayrı ayrı gösterilir. Mahkeme hükümde, asıl dava için ayrı karşılık dava için ayrı karar ve ilâm harcı verir. Çünkü karşılık dava müstakil dava gibi harca tabîdir¹⁴³.

¹⁴⁰ Timuçin Muşul, Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, Doktora Tezi, İstanbul 1984, s.225,226.

¹⁴¹ Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara, 1998.

¹⁴² Aldemir s.189.

¹⁴³ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.649.

P- TEVDİ MAHALLİNİN TAYİNİ TALEBİNDE YARGILAMA HARÇLARI

Borçlar Kanunu'nun 91. maddesinde yer alan hükme göre, borcun konusu¹⁴⁴ bir şeyin teslimi ise alacaklının temerrüdü halinde, vereceği şeyi bir yere tevdi etmek suretiyle borçlu borçtan kurtulabilmektedir. Sulh hukuk hâkimliğinden tevdi mahallinin tayinini isteyen kişi başvurma harcı ödemek durumundadır.

R- ESKİ HALE GETİRMEDE YARGILAMA HARÇLARI ¹⁴⁵

Eski hale getirme talebinde bulunan taraf, davayı kazanmış olsa bile, eski hale getirme talebinin ve hükümsüz sayılan işlemlerin giderlerine, bu arada yargılama harçlarına, kendisi katlanır¹⁴⁶. Bunun için mahkeme kararının ret veya kabul olmasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁴⁷.

S- KANUN YOLLARINDA ALINAN YARGILAMA HARÇLARI

Kanun yolu, davanın taraflarına tanınan bir hukuki yoldur. Bu sayede yanlış olduğu kanısında olunan kararların tekrar incelenmesi ve bunun sonucunda değiştirilmesi, bozulması veya onanması sağlanır. Medeni Usul Hukukunda, 5235 sayılı kanundan önce kanun yolları, Temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın iadesi iken; 5235 sayılı kanun ve bu kanuna paralel olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle,

¹⁴⁴ Borcun konusunun başkasına teslimi mümkün olan edimler olması gerekir. Maddi edim dışında kalan edimlerin örneğin hizmet veya rekabet yapmama edimlerinin bir yere tevdi olamaz . Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998, s.1010; Safa Reisoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 1998 s.266; Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998, s.274.

¹⁴⁵ Erdal Tercan, Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, Ankara, 2006.

¹⁴⁶ Kuru (Usul-V) s.5339.

¹⁴⁷ Tercan (Eski Hale Getirme) s.44.

istinaf yolu kabul edilmiş ve karar düzeltme yolunun kaldırılması benimsenmiştir. İstinaf ve temyiz (ve kaldırılması öngörülen karar düzeltme) yolları olağan, yargılamanın iadesi ise olağan üstü kanun yoludur¹⁴⁸.

I- İstinaf¹⁴⁹ Yolunda Yargılama Harçları

26/09/2004 tarihli ve 5235 sayılı “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun” (m.54), ülkemizdeki yargı örgütünü düzenleyen 1924 tarihli ve 469 sayılı “Mahakimi Şeriyenin İlgasına ve Mahakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanun”u¹⁵⁰ yürürlükten kaldırarak onun yerine geçmektedir. Bu kanun ile ilk derece mahkemeleri yeniden düzenlenmekte ve ayrıca bölge adliye mahkemelerinin kurulmasını öngörmektedir. Bu Kanun’un geçici 2. maddesine göre bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçmesi için 2007 yılının Haziran ayına kadar süre bulunmaktadır¹⁵¹. İstinaf mahkemesi bir vakıa mahkemesidir ve ilk derece mahkemesinin incelediği maddi hususları tekrar inceler¹⁵². Temyiz mahkemesi ise hukuki denetim mahkemesidir ve maddi hususları değil, hukuki hususları inceler¹⁵³.

Ülkemizdeki yargı örgütüne bir basamak olarak yeni gelen ancak henüz kurulmamış olan bu mahkemelerde alınacak harçlara gelince; istinaf

¹⁴⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.718.

¹⁴⁹ Ejder Yılmaz, İstinaf, Ankara 2005.

¹⁵⁰ 24 Nisan 1924 yılında çıkarılan 469 sayılı “Mahakimi Şer’iyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanun” ile Şer’iye mahkemeleri kaldırılırken istinaf mahkemeleri de, davaların aşırı derecede uzamasına neden olduğu ve örgütlenme yetersizliği olduğu için (Bkz. Özdemir Özok, (İstinaf) “Bölge Adliye Mahkemeleri” ya da “Üst Mahkemeler” Açılırken Duyulan Kimi Kaygılar” TBB Dergisi Mart-Nisan 2006 s.19-28) kaldırılmış ve mahkemeler hukuk ve ceza mahkemeleri olarak yeniden kurulmuştur. bkz; Kenan Özdemir/ Yusuf Solmaz Balo, Bölge Adliye Mahkemeleri, Ocak-Nisan 2005 Yargıtay Dergisi, s.141-166, s.146; Mehmet Handan Surlu, Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi, Panel-İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2000, s.52-70, s.54.

¹⁵¹ İstinaf Mahkemeleri konusunda ayrıntılı açıklama için bkz. Yılmaz E. , İstinaf, Ankara 2005.

¹⁵² Feridun Yenisey, Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği ve İstinaf, Panel-İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2000, s.1-45, s.7.

¹⁵³ Yılmaz E. (İstinaf) s.21.

dilekçesi verilirken tebliğ giderleri de dahil olmak üzere gerekli harç ve giderler ödenir. Bunların tam olarak ödenmemiş olduğu sonradan anlaşılırsa, kararı veren mahkeme tarafından verilecek 7 günlük kesin süre içinde tamamlanması, aksi takdirde başvurudan vazgeçmiş sayılacağı hususu başvurana yazılı olarak bildirilir. Verilen kesin süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde, mahkeme başvurunun yapılmamış sayılmasına karar verir. Bu karara karşı istinaf yoluna başvurulması halinde, 426/F maddesinin ikinci fıkrası hükmü kıyas yoluyla uygulanır(HUMK m.426/D).

5235 sayılı Kanun (m.52) ile Harçlar Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifenin "(A) Mahkeme Harçları" başlıklı bölümünün "I-Başvurma Harcı:" başlıklı bendinin (3) numaralı alt bendinin girişine, "III- Karar ve İlâm Harcı:" başlıklı bendinin nispî harçla ilgili (e) alt bendindeki "Yukarıdaki nispetler" ibaresinden sonra gelmek üzere ve maktu harçla ilgili (c) alt bendinin girişine "Bölge Adliye Mahkemeleri" ibaresi eklenmiştir. Bu değişikliklerle Bölge Adliye Mahkemelerine yapılan başvurularda, başvurma harcı ve davanın niteliğine göre nispî veya maktu karar ve ilâm harcı alınacağı hükme bağlanmıştır¹⁵⁴.

II- Temyizde Yargılama Harçları

Mahkeme kararlarına karşı gidilen normal (olağan) kanun yollarından bir diğeri de temyiz yoludur. 5236 sayılı Kanun, temyiz yolu bakımından yeni hükümler getirmiştir. Bu değişikliklere göre istinaf mahkemelerinden verilen temyizi kabil kararlar ile hakem kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Ancak, bu hükümlerin uygulanabilmesi istinaf mahkemelerinin kurulmasına ve bu mahkemelerin usulüne göre istinaf yargılaması yaparak temyizi mümkün kararlar vermesine bağlı olduğu için, bu durum gerçekleşene kadar, 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki HUMK m. 427-454

¹⁵⁴ Yılmaz E. (İstinaf) s.66.

arasındaki, temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın iadesine ilişkin hükümlerin uygulanmasına devam edilecektir.

5236 sayılı Kanun'dan sonraki duruma göre; yeni 432. maddenin yeni 426/D maddesine yaptığı yollama nedeni ile, 426/D maddesi temyiz konusunda da kıyas yapılarak uygulanacaktır. Bu durumda temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderler ödenecektir.

5236 sayılı Kanun'dan önceki durumda; yani şu an yürürlükte olan hükümlere göre, temyiz talebinde bulunan taraftan başvurma harcı alınmaz¹⁵⁵. Herhangi bir mahkemenin kararına karşı Yargıtay'a başvurulması halinde, Yargıtay'a açılmış bir dava bulunmamakla beraber, taraflar mahkemece verilen hükmün Yargıtay'ca incelenmesini istemekle temyiz yoluna ilişkin haklarını kullanmış olurlar. Temyiz incelemesinin istenmesi, o davanın içinde bir işlem niteliğinde olduğundan ve ayrıca bir dava niteliği taşımadığından, dava açılırken alınmış olan başvurma harcının bir kez daha alınmasına kanuni dayanak bulunmamaktadır. Ancak temyiz talebinde bulunan taraftan karar ve ilâm harcı alınır¹⁵⁶. Temyiz halinde alınan karar ve ilâm harcının miktarı, temyiz edilen kararın maktu veya nispî harca tabî olmasına göre değişir. Maktu harca bağlı kararların temyizinde yine maktu karar ve ilâm harcı peşin olarak alınır. Nispî harca bağlı kararların temyizinde mahkemece alınmasına karar verilen nispî karar ve ilâm harcının dörtte biri

¹⁵⁵ Bkz. YİBK, 1/1, 10/05/1965 (RG. T.07/07/1965, S.12042).

¹⁵⁶ HUMK'nun değişik 434. maddesine göre temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamı ödenir. Bunların eksik ödenmiş olduğu sonradan anlaşılırsa, kararı veren hâkim ve mahkeme başkanı tarafından verilecek yedi günlük kesin süre içinde tamamlanması, aksi halde temyizden vazgeçilmiş sayılacağı hususu temyiz edene yazılı olarak bildirilir. Verilen kesin süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde mahkeme kararının temyiz edilmemiş sayılmasına karar verilir. 25.01.1998 gün ve 1984/5 E., 1985/1 K., sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre harca tabî olmasına rağmen mahkeme kalemince harç hesap edilip ilgisinden istenilmeden dolayısıyla harç alınmadan temyiz defterine kayıt edilen temyiz dilekçeleri hakkında da sözü edilen fıkrada öngörülen eksik harç ödenmesi halinde yapılacak işlemle ilgili kuralın kıyasen uygulanması ve bu durumda temyiz isteğinin temyiz defterine kayıt edildiği tarihte yapılmış sayılması gerekir. Bu durumda mahkemece temyiz dilekçesinin temyiz defterine kaydedilip kaydedilmediği araştırılmalı, eğer temyiz dilekçesi temyiz defterine kaydedilmemişse HUMK'nun 432/1V. maddesi gereğince temyiz isteminin reddine karar verilmelidir. SONUÇ : Temyiz defterine kayıt edilmiş olmasına rağmen harcı yatırılmamış ise yukarıdaki paragrafta belirtilen şekilde işlem yapıldıktan ve eğer harcı yatırılmış ise buna ilişkin makbuzun eklenmesinden sonra gönderilmek üzere dosyanın mahalline GERİ ÇEVİRİLMESİNE, 27.01.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi. YARGITAY 19. HD, 27.01.2005, 143/302,.

peşin alınır¹⁵⁷. Temyiz defterine kaydedilmeyen ve peşin harcı da ödenmeyen temyiz dilekçesinin reddine karar verilir. Buna karşılık, temyiz dilekçesi süresinde temyiz defterine kaydedilmiş olmasına rağmen, peşin temyiz harcı ödenmemişse, temyiz edene peşin harcı yatırması için bir süre verilmesi gerekir¹⁵⁸. Lehine katıldığı tarafla birlikte hükmü temyiz eden müdahil, lehine katıldığı taraftan alınan temyiz harcına eşit bir temyiz harcı ödemek zorundadır (HK m.6/2).

Peşin temyiz harcı, kararın onanması halinde temyiz ilâm harcından mahsup edilerek, bunun taraftan alınmasına karar verilir. Aleyhine temyiz olunan taraf, hükmü süresinde temyiz etmemiş olsa bile, temyiz dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren 10 gün içinde vereceği cevap dilekçesi ile hükmü temyiz edebilir. Bu suretle hükmü katılma yolu ile temyiz eden taraftan da normal temyiz harcı alınır. Taraf, 10 günlük temyiz süresi içinde temyiz harcını yatırmazsa, katılma yolu ile temyiz talebi süre aşımından dolayı reddedilir. HGK'nun 04/07/1962 tarihli ve 6/13-30 sayılı kararında; temyiz eden Hazine dahi olsa, kişiler gibi temyiz harcını ödemek zorunda olduğu, ödenmemesi halinde 434. madde hükmünün uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle Kanun'da, açıkça, harçtan muaf tutulmayan kişi veya kuruluşlardan da temyiz harcı alınması gerekir. Harçtan muaf olan tarafın açtığı dava sonunda, davanın kabulüne karar verilir, davalı da hükmü temyiz ederse, davalı taraftan temyiz harcı alınması gerekir. Temyiz, temyiz edenin durumunu ağırlaştıramaz kuralı, temyiz harcının tahsili konusunda uygulanamaz. Çünkü harç alınması kamu düzenine ilişkindir¹⁵⁹.

¹⁵⁷ 10/05/1965 tarih ve 1/1 sayılı YİBK (RG. T.07/07/1965, S.12042); Öktemer (Başvurma harcı) s.577; Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün, 30/01/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/20 sayılı, Harçların tahsilinde dikkat edilecek hususlar konulu, 120 nolu genelgesinde; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 434 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında "Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamı ödenir" denilmekte ise de; bu maddedeki "Tamamı"ndan maksat Yargıtay'ın 10/05/1965 gün ve 1-1 sayılı İçtihatları Birleştirme ve 1. Başkanlık Kurulunun 06/03/1997 gün ve 9 sayılı kararlarına göre, maktu harca tabî davalarda maktu harcın, nispî harca tabî davalarda da nispî harcın dörtte birinin tamamıdır. Bu nedenle, temyiz yoluna başvurma halinde maktu harca tabî davalarda maktu harcın tamamının, nispî harca tabî davalarda nispî harcın dörtte birinin tamamının peşin alınması gerekmektedir.

¹⁵⁸ Talih Uyar, İstihkak Davalarında Yargılama Usulü, TBB Dergisi, Mart-Nisan 2006, s.321-339, s.336.

¹⁵⁹ Aldemir s.288, 291.

a- Temyiz Harcının Eksik Ödenmiş Olması Halinde Bunun Tamamlattırılması Usulü

Temyiz harcının eksik ödenmiş olduğu sonradan anlaşılırsa, temyiz edilen kararı vermiş olan hâkim tarafından verilecek 7 günlük kesin süre içinde, eksik harcın tamamlanması, aksi halde temyizden vazgeçilmiş sayılacağı hususu temyiz edene yazılı olarak bildirilir (HUMK m.434/3). Verilen bu 7 günlük kesin süre içinde harç tamamlanmadığı takdirde, temyiz edilen kararı vermiş olan mahkeme, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verir (m.434/3; 442/A.4)¹⁶⁰.

Gönderilecek yazıda, verilen 7 günlük kesin süre içinde eksik ödenmiş olan temyiz harcının “Kesin olarak mahkeme veznesine yatırılması veya ulaştırılması” hususunun belirtilmesi gerekir. Bu süre içinde “gönderilmesi”

¹⁶⁰ Lütfü Dalamanlı/H. Fevzi Adli-İdari-Mali Yargılama Usulleri ve Kanun Yolları, Ankara 1980.

HGK, 11.05.2005 3-304/326; “Davadaki istek, haksız şekilde alındığı ileri sürülen paranın istirdadına ilişkin olup, Yerel Mahkemenin davanın kabulüne yönelik direnme hükmünü, davalı Vakıflar Genel Müdürlüğüne izafeten Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü vekili temyiz etmiştir. Mahkeme davalı vekilinden maktu temyiz harcı almış: dosya. Hukuk Genel Kurulu'nca 23.2.2005 gün ve 2005/3-73-88 sayılı kararla, nispî temyiz harcı alınması gereğine işaretle ve bu yönde HUMK'nun 434/3. maddesi çerçevesinde işlem yapılması istemiyle geri çevrilmiş: Yerel Mahkemece geri çevirme kararı doğrultusunda, temyiz dilekçesi vekil tarafından verilmiş olduğu halde davalı Müdürlüğe hitaben düzenlenen 11.3.2005 günlü muhtırada, ödenmesi gereken temyiz harcı ve giderler tek tek gösterilip, bunların toplamının 227.500.000 TL. olduğu belirtildikten sonra, aynen" ...227.500.000 TL. nin iş bu muhtıranın Müdürlüğünze tebliğinden itibaren (7) gün içinde bahsi geçen eksikliklerin ikmalin tamamlanıp ve Mahkememiz Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilmesi, aksi takdirde temyiz talebinden sarfınazar etmiş sayılacağınızın ihtarına kaim muhtıradır..." denilmiştir.7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11. maddesi, vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır..."hükmünü taşımaktadır. Kanunun emredici nitelikteki bu hükmü karşısında, bir taraf kendisini vekil ile temsil ettirdiği halde, vekil yerine tarafın kendisine yapılan bir tebligat, hukukun geçerli bir tebligata bağladığı hüküm ve sonuçları doğurmaz. Öte yandan. Yargıtay'ın kararlılık kazanmış uygulamasına göre. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 434/3. maddesi çerçevesinde eksik harç veya giderlerin tamamlanması istemiyle düzenlenen muhtırada, yapılması gereken işlemin ne olduğunun açıkça ve ilgili tarafın yanılmasına neden olmayacak bir biçimde gösterilmesi de zorunludur. Somut olayda Yerel Mahkeme, yargılamada, eksik harcın ve giderlerin tamamlanması istemini içeren muhtırayı, kendisini vekil ile temsil ettirmiş olmasına rağmen davalı asıla tebliğ ettiği gibi; muhtıranın metninde de, harç ve masrafların "Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilmesi" şeklinde, ilgili tarafın yanılmasına neden olması muhtemel bir ifade kullanılmıştır. Bu haliyle, anılan muhtıranın Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 434/3. maddesi hükmüne uygun bulunmadığının, dolayısıyla, muhtıraya konu eksik harç ve giderlerin yasal süreden sonra ödenmiş olmasının, davalı vekilinin anılan hüküm uyarınca direnme kararını temyiz etmemiş sayılmasını gerektirmeyeceği; eş söyleyişle, ortada, davalı vekilince yasal süre içerisinde temyiz edilmiş bir direnme kararının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

hususı tebliğ edilirse mahkemece uygun bir süre beklenmesi ve ondan sonra temyiz talebinden vazgeçmiş sayılıp sayılmayacağı hakkında bir karara varılması gerekir. Bu hususun tebliğinin vekille takip edilen ve vekil tarafından temyiz edilen davalarda vekile yapılması gerekir. Asile tebliğ yapılamaz. Söz konusu sürenin mutlaka hâkim tarafından verilmesi gerekir. Mahkeme yazı işleri müdürünün temyiz harcının ve giderinin tamamlanması için temyiz edene süre vermesi usule aykırıdır ve mahkeme yazı işleri müdürünün vermiş olduğu süre üzerine temyiz harcını veya giderini ödememiş olan taraf, temyiz talebinden vazgeçmiş sayılamaz¹⁶¹. Verilen bu 7 günlük kesin süre içinde harç ve giderler tamamlandığı takdirde temyiz edilen kararı vermiş olan mahkeme “kararın temyiz edilmemiş sayılmasına” karar verir (m.434/3, C.3; m.442/A.3)¹⁶².

b- Noksan Harcın Tamamlanmaması Üzerine Verilecek Karar ile Bu Kararın Tebliği ve Temyizi

Yedi günlük kesin süre içinde temyiz harcının tamamlanmaması nedeniyle, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar veren mahkeme¹⁶³ bu ret kararını kendiliğinden temyiz eden tarafa tebliğ eder. Temyiz eden, mahkemenin kararın temyiz edilmemiş sayılmasına ilişkin bu kararını kararın kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içinde temyiz edebilir, temyiz edildiği ve

¹⁶¹ HGK, 26/06/1968, 9/483-476; 7.HD 24/01/1969, 8268/550 (Yılmaz Z. s.35).

¹⁶² Kuru (Usul-IV) s.3339

¹⁶³ 2. HD, 27.02.2003, 1105/2537; “Kararı temyiz eden davacı vekiline, hâkim tarafından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 434/3. maddesi gereğince “ ... dosyanın Yargıtay’a sevk masrafı ve Yargıtay neticesinin taraflara tebliği masrafı olarak 20.000.000 TL. temyiz giderini 7 günlük kesin süre içinde mahkeme veznesine depo etmesi, aksi takdirde temyiz talebinden vazgeçmiş sayılacağı hususunda muhtıra çıkartılmıştır. 17.12.2002 tarihli muhtıra, mahkemenin kaza sınırları dışında bulunan davacı vekiline 3.1.2003 tarihinde tebliğ edilmiştir. Muhtırada 7 günlük kesin süre içinde, eksik ödenmiş olan temyiz giderinin “ mahkeme veznesine depo etmesi ” istenmiştir. Masrafın 17.1.2003 tarihinde “ posta ile gelen” olarak mahkeme veznesine alındığı, aynı tarihli tahsilat makbuzundan anlaşılmaktadır. Muhtıra münderacatında masrafın 7 günlük kesin süre içinde mahkeme veznesine depo edilmesi lüzumu açıkça belirtildiği halde masraf bu süre zarfında mahkeme veznesine yatırılmamıştır. Posta ile gönderilen paranın postaya verildiği tarih, mahkeme veznesine ödeme niteliğinde sayılamaz. Bu nedenle kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verilmek gerekmiştir.”

gerekli giderler (dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi giderleri) de yatırıldığı takdirde dosya kararı vermiş olan mahkeme tarafından Yargıtay'a yollanır. Yargıtay'ın ilgili dairesi, mahkemenin temyiz edilmemiş sayılmasına ilişkin kararını bozarsa, ilk temyiz dilekçesine göre temyiz istemini inceler (m.434,III, C.4; m.432, V; 13.HD – 27/6/1983-3953/5418). Buna karşılık Yargıtay, mahkemenin, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına ilişkin kararını doğru bulursa, bu kararı onamakla yetinir; esastan temyiz incelemesi yapmaz.

Temyiz eden, mahkemenin, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına ilişkin kararını yedi gün içinde temyiz etmezse, dosya Yargıtay'a gönderilmez; yanlışlıkla gönderilmiş olsa bile Yargıtay, esas hakkındaki temyiz talebini (ilk temyiz dilekçesini) inceleme konusu yapamaz; temyiz dilekçesinin reddine karar verir (6.HD 03/02/1979-8827/9794; 6.HD 18/11/1975-5785/7158).

c- Hiç Harç Alınmamış Olması Halinde Yapılacak İşlem

Harca tabî olmasına rağmen, hiç harç alınmadan temyiz defterine kaydedilen temyiz dilekçeleri hakkında HUMK'un 2494 sayılı Kanunla değişik 434. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen "eksik harç ödenmesi halinde yapılacak işlemle ilgili kural" kıyas yoluyla uygulanır. Bu durumda temyiz isteği, dilekçenin temyiz defterine kaydedildiği tarihte yapılmış sayılır. Ancak, temyiz harcının mahkeme kalemince hesaplanıp ilgisinden istendiği halde süresinde ödenmediği belgelendirilmiş ise temyiz isteğinin reddi gerekir¹⁶⁴.

¹⁶⁴ 25/1/1985, 5/1 YİBK (RG. T.16/04/1985, S.18727);Sonuç: Harca tabî olmasına karşın, mahkeme kalemince harcı hesaplanıp ilgisinden istenmeden ve dolayısıyla harç alınmadan temyiz defterine kaydedilen temyiz dilekçeleri hakkında HUMY. nın 2494 sayılı Yasayla değişik 434. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen «eksik harç ödenmesi halinde yapılacak işlemle ilgili kuralın» benzetme yoluyla uygulanacağına ve bu durumda temyiz isteğinin, dilekçenin temyiz. defterine kaydedildiği tarihte yapılmış sayılacağına; ancak, temyiz harcının mahkeme kalemince hesaplanıp ilgisinden istendiği halde süresinde ödenmediği belgelendirilmiş ise temyiz isteğinin reddi gerekeceğine, 25.1.1985 günlü ilk toplantıda üçte ikiyi aşan çoğunlukla karar verildi (YKD, 1985/5, s.623).

Harca tabî olmasına rağmen mahkeme kalemince hesaplanıp ilgisinden harç alınmadan temyiz defterine kayıt edilen temyiz dilekçeleri hakkında, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 2494 sayılı Kanunla değişik 434. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen, "eksik harç ödenmesi halinde yapılacak işlemle ilgili kural" benzetme yolu ile uygulanır¹⁶⁵. Bu durumda, temyiz isteği dilekçenin temyiz defterine kayıt olunduğu tarihte yapılmış sayılır. Ancak, temyiz harcı mahkeme kalemince hesaplanıp ilgisinden istendiği halde, süresinde ödenmediği belgelendirilmiş ise, temyiz isteğinin reddi gerekir¹⁶⁶.

d- Temyiz Edilen Hükmün Yargıtay Tarafından Bozulması veya Onanması Halinde Harçlar

Hakkında temyiz yasa yoluna başvuru hâkimin, Yargıtay tarafından bozulması halinde harç alınmasına karar verilmez. Aksine, istek halinde, temyiz sırasında harcı ödeyen tarafa iadesine karar verir. Bu durumda, temyiz harcı aleyhine hüküm verilen tarafa yükletilemez. Ancak, hükmün bozulmasından sonra verilecek hükümlerden yeni bir hüküm gibi karar ve ilâm harcı alınır. Bozulan hükümden önce alınan karar ve ilâm harcı iade edilmemişse, yeni hükme ait harçtan mahsup edilir (HK m.8).

Hakkında temyiz yasa yoluna başvuru hâkimin, Yargıtay tarafından onanması halinde; konusu para veya para ile değerlendirilmesi mümkün olan davaların kabulüne ilişkin hükümlerin onanmasında, mahkemece, bu hüküm dolayısı ile alınmış olan nispî karar ve ilâm harcı kadar, karar ve ilâm harcı alınır. Değeri belli olmayan davalar sebebi ile, davanın kabulüne ilişkin hükümlerin onanması halinde maktu karar ve ilâm harcı alınır¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Bu madde 5236 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 5236 sayılı kanunun geçici 2. maddesine göre, Bölge Adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihine kadar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunacaktır.

¹⁶⁶ 25/1/1985, 5/1 YİBK (RG. T.16/04/1985, S.18727); Şener s.764.

¹⁶⁷ Bkz. YİBK, 10/05/1965, 1/1 (RG. T.07/07/1965, S.12042).

III- Karar Düzeltmede Yargılama Harçları

5235 sayılı Kanun'a paralel olarak, 5236 sayılı Kanunla Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yapılan değişiklikle (m.20), HUMK'ta bulunan karar düzeltme ile ilgili 440-444 maddelerinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmektedir. Ancak 5236 sayılı Kanuna eklenen geçici 2. maddeye göre, istinaf mahkemelerinin Resmi Gazete'de ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında kesinleşinceye kadar karar düzeltme ile ilgili hükümlerin uygulanmasına devam edilecektir. Karar düzeltme, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu vermiş olduğu kararlarına karşı tanınmış olan kendine özgü normal bir kanun yoludur¹⁶⁸. Karar düzeltme talebi, karar düzeltme dilekçesinin temyiz defterine kaydedildiği tarihte yapılmış sayılır.

Karar düzeltme yoluna başvuran taraftan başvurma harcı alınmaz¹⁶⁹. Yargıtay'ın kararının düzeltilmesinin istenmesi, temyize başvurmaya ilişkin yasa yolunun tamamlayıcısı olan bir yasa yoludur. Bu istekler için de başvurma harcı alınması yoluna gidilemez. Karar düzeltme isteklerinde peşin harç da alınmaz. İstemin incelenmesi sonunda beliren duruma göre harç alınır¹⁷⁰. Karar düzeltme talebinin kabul edilerek, bozulmuş olan hükmün onanması halinde temyiz olunan hükümden alınmış harç oranında yeniden harç alınır (HK m.9).

IV- Yargılamanın İadesinde Yargılama Harçları

Kesin hükme bağlanmış olan bir davaya yeniden bakılamayacağına ilişkin kuralın en önemli istisnası yargılamanın iadesi (yenilenmesi) dir. Buna göre yargılamanın iadesi, ağır yargılama hatalarından ve noksanlıklarından

¹⁶⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz, (Medeni Usul Hukuku) s.791.

¹⁶⁹ Bkz. YİBK, 10/05/1965, 1/1 (RG. T.07/07/1965, S.12042).

¹⁷⁰ 06/11/1983 tarihli ve 5/6 sayılı YİBK (RG T. 07/01/1984, S. 18274).

dolayı, maddi anlamda kesin hükmün¹⁷¹ bertaraf edilmesini ve daha önce kesin hükme bağlanmış olan bir dava hakkında yeniden yargılama ve inceleme yapılmasını sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur¹⁷².

Yargılamanın iadesi talebinin kabul edilmesi halinde, yeni açılan bir dava gibi başvurma ve ilâm harcı alınır¹⁷³. Fakat, yargılamanın iadesinin kabulü sonucunda yapılan yargılama neticesinde iade isteminde bulunan kişi haklı çıkarsa evvelce alınan harç mahsup edilir (HK m.10).

T- ÇEKİŞMESİZ YARGIDA YARGILAMA HARÇLARI

Çekişmesiz yargı, kişinin menfaatini korumak veya birbirine zıt olmayan menfaatleri tanzim etmek için idari özellik arz etmekle beraber; mahkemelerin, kanunla görevlendirilmiş olduğu işlerde karar verme, tedbir

¹⁷¹ Ramazan Arslan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s.42.

¹⁷² Kuru/Arslan/Yılmaz (Medeni Usul Hukuku) s.839.

¹⁷³ 1.HD, 19/03/1991, 12108/3590; Davacı Kilise ve Mektebi vakfı, Usulün 445/8. maddesinde öngörülen koşulların varlığını ileri sürerek Kartal Asliye Üçüncü Hukuk Mahkemesi'nin 10.3.1983 gün 19841165 sayılı hükmünün yargılamanın yenilenmesi yoluyla ortadan kaldırılarak bu hükme konu davanın reddini istemiştir. Davalı vakıf idaresi ile müdahil ise isteğin reddi gerektiğini savunmuşlardır. Mahkemece yargılamanın yenilenmesi isteğinin süreden reddine dair verilen karar yasal süresi içerisinde duruşmalı inceleme yapılması isteği ile davacı kilise vakfı vekili tarafından temyiz edildiğinden; dosya incelenerek, gereği düşünüldü:

Dava, Usulün 445/8. maddesine dayalı yargılamanın yenilenmesi yoluyla Kartal Asliye Üçüncü Hukuk Mahkemesi'nin 10.03.1983 gün ve 1979/184 esas, 1983/165 sayılı kesinleşmiş hükmün ortadan kaldırılarak davanın reddine karar verilmesi isteğine ilişkindir. Yargılamanın yenilenmesi isteğini içeren davanın bağımsız bir dava niteliğinde olduğu ve harca tabî bulunduğu kuşkusuzdur. Bu husus 492 sayılı Yasanın 10. maddesinde açıkça vurgulanmıştır. Aynı Yasanın 32. maddesinde ise "Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz. Ancak ilgilisi tarafından ödenmeyen harçları diğer taraf öderse işleme devam olunmakla beraber bu para muhakeme neticesinde ayrıca bir isteğe hacet kalmaksızın hükümde nazara alınır" hükmüne yer verilmiştir. Bu Yasanın 30. maddesiyle noksan harç tamamlanmadığı takdirde dahi yargılamanın yürütülemeyeceği öngörülmüştür. Somut olayımızda ise gerek yargılamanın yenilenmesi davası, gerekse müdahale isteği yönünden hiç harç alınmamıştır. Temyiz itirazları bu yönden yerindedir. Kabulü ile hükmün açıklanan nedenlerden ötürü, HUMK. nun 428. maddesi uyarınca (BOZULMASINA), bozma nedenine göre şair hususların şimdilik incelenmesine yer olmadığına, 16.05.1989 tarihinde yürürlüğe giren Avukatlık Ücret Tarifesinin 14. maddesi gereğince gelen temyiz eden vekili için 100.000 lira duruşma avukatlık parasının temyiz edilenden tahsiline, peşin alınan harcın temyiz edene geri verilmesine, 19.03.1991 tarihinde oybirliğiyle karar verildi. (YKD, 1992/1, s.43)

alma veya işlem yapmalarıdır¹⁷⁴. Çekişmesiz yargıya giren konu ve işler mahkemelere tevdi edilmiş olmakla beraber genellikle idari mahiyette ve taraf teşkiline lüzum göstermeyen işlerdir.

(1) sayılı tarifenin A bölümünde “ihtilafsız yargı konuları” hem başvurma hem de karar ve ilâm harcına tabî tutulduğundan, çekişmesiz yargıda hem başvurma harcı hem de maktu karar ve ilâm harcı alınacaktır.

Bir görüşe göre¹⁷⁵ çekişmesiz yargı işleri dava niteliğine sahip olmadığından, bu tür işlerde başvurma harcı alınmamalıdır. Bu görüşün dayanaklarından biri de, bir konu veya işlemin 13. maddede yazılı olmamasının o konu veya işlemin mutlaka harç konusu olarak ele alınmasını gerektirmeyeceği ve çeşitli harçların yerini 492 Harçlar Kanunu ile almış olan başvurma harcının bahsi geçen harçlara karşılık gelen her konu ve işlemde alınması da gerekmediğidir. Yine bu görüşe göre, (I) sayılı cetvelin “başvurma harcı” bölümünde “çekişmesiz yargı” dan söz edilmemektedir. Kısım başlığı altında geçen bu ibare, bu nevi işlerden maktu harç alınmasını gerektiren “karar ve ilâm harcı” hükmündeki 2. maddenin a bendi için geçerlidir. Harçlar Kanunu’nda kıyasın yeri olamaz ve bir vergi mahiyetinde bulunan harçların tahsil edilebilmesi, kanunda o konu için bir hükmün bulunmasına bağlıdır. Bu nedenle çekişmesiz yargı konusuna giren işler başvurma harcına tabî tutulmamalıdır. Ancak, harçlar kanununa bağlı 1 sayılı tarifiede açıkça mahkemelere yapılan başvurulardan alınacağı hükme bağlandığı için, biz bu görüşe katılmamaktayız ve çekişmesiz yargı işlerinde de başvurma harcının alınmasının kanuni bir zorunluluk olduğunu savunmaktayız.

¹⁷⁴ Ay (Yargı Harçları) s.38.

¹⁷⁵ Öktemer (Başvurma harcı) s.571, 572.

U- TAHKİM¹⁷⁶ YOLUNDA YARGILAMA HARÇLARI

I- Kanuni (Mecburi) Tahkimde Yargılama Harçları

3533 Sayılı (Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Ait Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolu ile Halli Hakkında Kanun¹⁷⁷) Kanun'un 4. maddesi uyarınca, ihtilafın, o yerin en yüksek dereceli hâkimine, usulen bir dava şeklinde intikal ettirilmesi gerekir. Bu hâkim uyuşmazlığa, hakem sıfatıyla fakat hâkimlik vasfından hiçbir eksilme olmaksızın el koyacak ve bunu bir karara bağlayacaktır. 3533 sayılı kanunda, bunun gibi başvurulardan harç alınacağına dair bir hüküm bulunmamakta ise de, sorunu 21/01/1942 tarihli ve 1271 sayılı tefsir kararı halletmiş bulunmaktadır. TBMM'nin bu tefsir kararına göre, bu gibi uyuşmazlıkların çözümü için yapılacak başvurular, bu konudaki işlem ve kararlar Harçlar Kanunu çerçevesi içine alınmıştır. Hakem sıfatıyla halledilen bu ihtilaflar yargı merciine dilekçe ile intikal ettirilecek ve başvurma harcına konu olacaktır¹⁷⁸. Ayrıca 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 3. maddesinin 2. fıkrası gereğince tahkim yolu ile halli mecburi olan davalardan kararın mahiyetine göre karar ve ilâm harcı alınır.

¹⁷⁶ Tahkim hakkına tecavüz edilen kimsenin hakkının tanınması için resmi yargı organları dışında başvurabileceği istisnai bir yargı yoludur.

Bkz. http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_230.htm (20/06/2006).

¹⁷⁷ Kanun Numarası: 3533, Kabul Tarihi: 29/06/1938, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 16/07/1938, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 3961.

¹⁷⁸ Öktemer (Başvurma harcı) s.579.

II- Hakem Kararlarında Yargılama Harçları

HUMK'un 516 ve devamı maddeleri gereğince, taraflar aralarındaki uyuşmazlığın hakem marifetiyle çözülmesini sözleşmeye bağlayabilirler. Bunun üzerine Hakeme başvurma halinde, bu başvurudan, başvurma harcı alınmaz. Tarafların sözleşme ile kararlaştırmaları üzerine hakem tarafından çözülen uyuşmazlık sonucunda verilen hakem kararı, yetkili mahkeme kalemine sunulur. Bu kararlar, temyiz süresinin geçmesi veya temyiz edilmesi üzerine Yargıtay'ca onanmasından sonra hâkim tarafından onanır ve bu durum kararın altına yazılır. Hakem kararlarına bu şekilde şerh verilmesi karar ve ilâm harcına tabî ise de (HK m.3), hakem kararlarının gerek mahkemeye sunulması, gerekse onanması işlemlerinden başvurma harcı alınamaz. Çünkü bu işlemler, tabiri caiz ise, idari bir işlem ve kanuni formalitenin yerine getirilmesi olup hiçbir şekilde dava niteliğine sahip değildir¹⁷⁹. Ancak, az önce ifade edildiği üzere, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 3. maddesi gereğince, Hakem kararının infazı lazım geldiğine dair mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilen şerhlerden, hakem kararının mahiyetine göre karar ve ilâm harcı alınır. Yine aynı maddenin 2. fıkrası gereğince yabancı hakem kararlarından da aynı suretle harç alınır.

¹⁷⁹ Öktemer (Başvurma harcı) s.579.

BÖLÜM III

YARGILAMA HARÇLARININ ÖDENMESİ, NOKSAN ÖDENMESİNİN SONUÇLARI VE MUAFLIKLAR

§ 1- YARGILAMA HARÇLARININ ÖDENMESİ

A- YARGILAMA HARCİ ALINMASININ AMACI

Harçların alınmasının en temel amacı, kamu harcamalarının finansmanı sağlamaktır. Ancak harçların, bu temel amacın yanında, toplumsal adaleti sağlama ve hakların kötüye kullanımları önleme amacı da bulunmaktadır.

Kamu harcamalarının finansmanı için vergilerin yanında, başta harçlar olmak üzere diğer kamu gelirlerinin de harekete geçirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bir ya da birkaç kaynağa dayanarak kamu harcamalarının finansmanını sağlamak, o kaynaktan elde edilecek verimi zamanla düşürecek ve vergi psikolojisini olumsuz yönde etkilemek suretiyle de yükümlünün vergi dışında kalma çabalarını artıracaktır¹⁸⁰.

Kamu hizmetlerinden şahsen yararlanma yönünde menfaati olan kişilerden harç almayarak hizmetten yararlanmayan kişileri de kamu hizmetinin gideri ile karşı karşıya bırakmak toplumsal barış ve adaleti zedeleyeceği için kamu hizmetinden yararlanma derecesi ile orantılı olarak karşılanması anlayışı, harçların alınma amaçlarından bir diğerini oluşturmaktadır¹⁸¹.

¹⁸⁰ Akdoğan s.286

¹⁸¹ Pınar s.19.

Yargı hizmetlerinden yararlanmada harcın alınmaması ya da çok düşük miktarda harç alınması, haksız davaların ya da takiplerin açılmasına sebebiyet vereceğinden ve bu nedenle de gerçekten davasının peşinde olan kişilerin hakkını araması gecikeceğinden, makul bir oranda harç alınması hakların kötüye kullanılmasını önleyici nitelik taşıyabilir.

B- TARAFLARCA ÖDENMESİ

Anayasa'nın 61 inci maddesinde, Devletin, kanunlarla (harç) niteliğinde gelir sağlayabileceği açıkça gösterilmiştir. İdare hukukunun ve maliye biliminin genel kurallarına göre de, bazı kamu hizmetlerinden doğrudan doğruya yararlanan kişilerden kanunla belirtilen miktarlarda alınan ve özel nitelikte bir çeşit vergiden ibaret olan paralar (harç) olarak adlandırılmaktadır. 492 sayılı Harçlar Kanunu ile, yargı çalışmalarından, davalı veya davacı olarak doğrudan doğruya yararlanmakta olan kişilerden (harç) adı altında bir para alınmasının kural olarak Anayasa'nın herhangi bir ilkesine aykırılığından söz edilmesi mümkün değildir¹⁸².

Hukuk davalarında kural olarak “delillerin taraflarca hazırlanma prensibi” geçerlidir¹⁸³. Delilleri hazırlayan taraflar, delillerin hazırlanmasında yaptıkları masrafları ve bu arada harçları da ödemekle mükelleftirler.

Bu çerçevede, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 11. maddesinde “Mükellef” belirtilmiştir. Buna göre, genel olarak yargı harçlarını davayı açan veya harca mevzu olan işlemin yapılmasını isteyen kişiler ödemekle mükelleftir. Haksız yere dava açan veya hasmını dava açmaya mecbur eden tarafın yargılama masraflarını ödemesi kuraldır¹⁸⁴.

¹⁸² AYMK, 24/10/1974, 31/43, RG T.25.2.1975, S.15160

¹⁸³ Delillerin taraflarca hazırlanması prensibi hakkında ayrıntılı açıklama için Bkz. Ekkehard Becker-Eberhard “Dava Malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları” Çeviren ve derleyen M. Kamil Yıldırım, İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, 2002, s.17-41.

¹⁸⁴ Mustafa Reşit Belgesay, HUMK Şerhi, Cilt I, İstanbul 1939, s.330.

Yine aynı maddede belirtildiği üzere, vasinin hesabının görülmesi dolayısıyla alınacak harçlar, vesayet altındaki şahsa izafeten vasiden alınır. Herhangi bir istek olmaksızın resen yapılacak işlemlere ait harçlar ise, aksine hüküm yoksa, lehine işlem yapılan kişilerden alınır.

C- PEŞİN ÖDENMESİ

Yargılama harçları, davayı açan kişi tarafından, yargı harçlarına konu olan işlemi yapan mahkeme veya daireye peşin olarak ödenmek zorundadır (HK m.26/1, m.27/2 b.1). 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 27. maddesinde maktu harçların ödeme zamanı belirtilmiştir. Bu maddeye göre; (1) sayılı tarifede yazılı maktu harçlar ilgili bulunduğu işlemin yapılmasından önce peşin olarak ödenir. Nitelikleri gereği işin sonunda hesap edilip alınması gerekenler, harç alacağının doğması tarihinden itibaren 15 gün içinde ödenir. Harç peşin veya süresinde ödenmemiş ise, devam eden işlemlere ancak harç ödendikten sonra devam olunur.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinde nispî harçlarda ödeme zamanı belirtilmiştir. Bu maddeye göre, (1) sayılı tarifede yazılı nispî harçlardan; karar ve İlâm harçlarının dörtte biri peşin, geri kalanı kararın verilmesinden itibaren iki ay içinde ödenir. Karar ve ilâm harcı ödenmedikçe ilgiliye ilâm verilmez.

Mahkeme tarafından tayin olunan ve verilmesi emredilen bu masraflar, belirlenecek sürede ödenmezse, kişinin o işlemde vazgeçmiş olduğu varsayılır¹⁸⁵.

¹⁸⁵ “Davanın, taşınmaz malın aynına ilişkin olduğu ve konusunu oluşturan hakkın para ile değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu hallerde, davanın nisbi harca tabî tutulması zorunludur. Bu hususun kendiliğinden (re'sen) gözetilmesi gerekir. Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe bunu izleyen işlemler yapılamaz. Bu nedenle, çekişme konusu taşınmazın saptanan değeri itibarıyla nispî tarife üzerinden noksan olan harç tamamlatılmalı

Yine yargılama sırasında, dava konusunun değerinin dava dilekçesinde gösterilen değerden fazla olduğu anlaşılırsa, yalnız o celse için yargılamaya devam olunur, takip eden celseye kadar noksan değer üzerinden peşin karar ve ilâm harcı tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 409. maddesinde gösterilen süre içinde dosyanın işleme konulması, noksan harcın ödenmesine bağlıdır (HK m.30). Harç, dava dilekçesinde gösterilen miktar üzerinden hesap edilir; faiz, icra tazminatı ve giderler, görevin belirlenmesinde¹⁸⁶ olduğu gibi, harcın hesaplanmasında da dikkate alınmaz. Giderlerden olan delil tespiti giderleri Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 413-426. maddelerinde yer alan yargılama giderlerinden sayıldığı için bu giderler de dava konusuna eklenemez ve bu nedenle harcın hesabında dikkate alınmaz¹⁸⁷.

D- YÜRÜRLÜKTEKİ TARİFEYE GÖRE ÖDENMESİ

Maktu veya nispî harçların, hüküm tarihinde yürürlükte bulunan, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifedeki oran ve miktarlar esas alınarak hesaplanması ve buna göre takdir edilmesi gerekir. Başvurma harçları da başvuru zamanındaki, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifedeki oran ve miktarlar esas alınarak hesaplanması ve buna göre takdir edilmesi gerekir¹⁸⁸. Mahkeme kararını verdiği zaman, nispî veya maktu karar ve ilam harcı yönünden, harç tarifesi dava açıldığı zamana göre farklı ise ve alınması gereken harç varsa bunun alınması yoluna gidilir.

ve bundan sonra işin esası incelenerek sonuca bağlanmalıdır." 1. HD, 19.12.1994, 5481/13805 (YKD Haziran 1995), www.adalet.org.tr (15/04/2006).

¹⁸⁶ Bkz. HUMK m.1/2.

¹⁸⁷ Delillerin tespitine ilişkin giderlerin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 413-426'da yer alan yargılama giderlerinden sayılır ve bu tür giderler davanın konusuna eklenemez. (YİBK 22/03/1976, 1/1; RG 28/04/1976, S.15572)

¹⁸⁸ Zekeriya Yılmaz, Hukukta Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti, Ankara, 2000, s.25.

E- ÖDENME ŞEKLİ

Yargı harçları, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 25. maddesi gereğince makbuz karşılığında ödenir. Maliye Bakanlığı, 4 Şubat 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 47 seri nolu tebliği ile; 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 131. maddesinin 5281 sayılı Kanun'un 43/k maddesi ile değişik hükmü "Harçlar, bu Kanunun ilgili kısımlarında yazılı şekillerde ödenir. Ancak Maliye Bakanlığı konunun özelliğini göz önünde bulundurarak harçları makbuz karşılığı veya basılı damga vurdurulması veya sair bir şekilde tahsili için ilgili dairelere yetki verebilir." gereğince, Kanun'un 25, 55, 77, 93, 106, 112 ve 122. maddelerinde geçen pulla ödemeye ilişkin ibareleri "makbuz karşılığında ödenir" şeklinde değiştirmiştir.

Bu düzenleme ile, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yapılan ve yukarıda açıklanan değişiklikler ile Kanuna bağlı tarifelerde yer alan harçların tamamının makbuz karşılığı tahsili uygulamasına geçilmiş ve 01/01/2005 tarihinden itibaren harç tahsilatında harç pulu kullanılmaması, 31/12/2004 tarihine kadar pul yapıştırılmak suretiyle tahsil edilmekte olan harçların, harç tahsilatına, 492 sayılı Kanun'un 2. maddesi gereğince harca konu işlemi yapan mahkeme veya daire tarafından, makbuz karşılığında tahsil olunması hususu kabul edilmiştir.

Böylece, Kanun'un 131. maddesinin Maliye Bakanlığı'na verdiği yetkiye dayanılarak 3/11/1993 tarihli ve 21747 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 23 Seri No.lu Harçlar Kanunu Genel Tebliği ile (1) sayılı tarifiede yer alan yargı harçları ile (3) sayılı tarifiede yer alan vergi yargısı harçlarının ilgili kuruluşlarca makbuz karşılığı tahsil edilmesi hususundaki düzenleme yaygınlaştırılmıştır.

F- HARCIN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMESİ (ADLİ YARDIM)

Sosyal hukuk devletinde, tüm vatandaşların, hak arama özgürlüğünü süratli, ucuz ve eşit koşullarda kullanabilmesi amaçtır. Yoksul bir kişi, ekonomik yetersizliği nedeniyle bu özgürlüğünü kullanabilme olanağını yitirmiş bulunmaktadır. Bu duruma bir çözüm bulma arayışı yeni değildir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kanunlarda bile, adli yardım sisteminin oluşturulması öngörülmüştür. 1927 yılında çıkarılmış bulunan 1086 sayılı HUMK'un 465-472. maddeleri de "Müzaheret Adliye" başlığı adı altında düzenleme getirmiştir¹⁸⁹. HUMK'un 466. maddesine göre, adli yardım talebi kabul edilen kimseye yargı harçlarından geçici olarak muafiyet tanınır¹⁹⁰.

Davacı dava açarken adli yardım talebinde bulunmuş ise, mahkeme bu talebi olumlu veya olumsuz bir şekilde karara bağladıktan sonra esasa girmelidir. Eğer adli yardım talebi reddedilirse başvurma harcı ile 1/4 peşin karar ve ilâm harcı tamamlattırılmalı, duruşmaya bu işlemler yerine getirildikten sonra devam edilmelidir¹⁹¹. Adli yardım talebinin kabulünden sonra, bu talebin doğru olmadığı veya adli yardım sebebinin ortadan kalktığı anlaşılırsa, adli yardımın kabulü hakkındaki karar kaldırılır (HUMK m.470). Bu halde, adli yardımdan yararlanan taraf, o zamana kadar ödemekten muaf olduğu yargılama harçlarını, ödemekle yükümlüdür. Bu halde peşin karar ve ilâm harcı ödeninceye kadar, Harçlar Kanunu'nun 30. maddesi hükmü gereğince davaya devam edilmez.

Adli yardımdan yararlanan taraf davayı kazanırsa, diğer taraf adli yardım nedeni ile alınmamış olan bütün yargılama harçlarını ödemeye mahkum edilir¹⁹². Buna karşılık adli yardımdan yararlanan taraf, davayı kaybederse, kendisinden adli yardım nedeniyle alınmamış harçları ödemeye mahkum edilir. Adli yardımdan yararlanan taraf davayı kazanmış veya kaybetmiş olsa bile, hükümde belirtilen karar ve ilâm harcını ödemediği takdirde ilâm

¹⁸⁹ Hüsamettin Çelebi, Hak Aramanın Maliyeti, ABD 1989/2, s.257-261, s.260.

¹⁹⁰ Ömer Uğur Gençcan, Adli Yardım (YD, 2005/1-2, s.127-140), s.134.

¹⁹¹ Aldemir s.283.

¹⁹² Gençcan (Adli Yardım), s.135.

kendisine verilemeyeceği gibi tebliğe de çıkarılamaz. Adli yardımdan yararlananın veya vekilinin kusurundan dolayı duruşmalar talik edilmiş ise adli yardımdan yararlanan tarafın veya vekilinin celse harcı ile sorumlu tutulması gerekir. Çünkü celse harcı kötü niyetli tarafın davayı sebepsiz yere uzatmasının bir yaptırımıdır¹⁹³.

G- BİR YARGILAMA GİDERİ OLARAK YARGILAMA HARCININ ÖDENMESİNİN GEREKİP GEREKMEMESİ

Bir yargılama gideri olarak yargılama harcının ödenmesi mutlaka gerekli midir yoksa ödenmesine gerek yok mudur? Ya da ödenmeli ancak bunun miktarının ne olacağı üzerinde iyice düşünülmeli midir?

Bugün genellikle kabul edilen görüşe göre, yargılama faaliyeti sırasında taraf belli bir yargılama gideri, yargılama harcı ödemek zorundadır. Ancak bu zorunluluk sosyal hukuk devleti anlayışı nedeni ile sınırlandırılmalıdır. Genel olarak kabul edildiği üzere, sosyal hukuk devleti, devlet iktidarının kaba kuvvet haline gelmeden, kişi hak ve özgürlüklerinin düzenlenebilmesi ve gerekirse sınırlandırılabilmesi anlamına gelir. Sosyal hukuk devleti, toplumun kişi özgürlüğü adına feda edilmemesi ve öte yandan da kişinin toplum içinde kaybolmaması düşüncelerinden hareket eder. Yani kişinin ve toplumun ayrı ayrı ve birbiri içine girmiş bulunan, korunmaya ve geliştirilmeye değer yararları vardır ve esas olan bu ikisi arasındaki akılcı dengeyi bulmaktır. Anayasamızın “Cumhuriyetin Nitelikleri” başlıklı 2. maddesi hükmüne göre; Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir hukuk devletidir. Öte yandan Anayasamızın 4. maddesi hükmünde, Cumhuriyetin niteliklerinden ve bu arada sosyal hukuk devleti ilkesinden kesinlikle vazgeçilemeyeceği belirtilmiştir. Yine Anayasamızın 36. maddesi hükmüne göre “Herkes meşru vasıta ve yollardan yararlanmak sureti ile yargı mercileri önünde davacı veya

¹⁹³ Aldemir s.284-285.

davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.” “Hak arama hürriyeti” kenar başlığını taşıyan 36. madde, temel hak ve özgürlüklerden birini düzenlemektedir. Anayasamızın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri belirtilmiş ve devletin temel amaç ve görevlerinin ..., “kişilerin ve toplumun refah huzur ve mutluluğunu sağlamak , ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya çalışmak” olduğu hükme bağlanmıştır. O halde bizim hukuk sistemimiz bakımından da, yargılama harç ve giderleri konusunda, sosyal hukuk devleti ilkesi belirleyici ve yol gösterici nitelikte kabul edilmelidir. Anayasa Mahkemesi de, yargı harçları ile ilgili olarak verdiği bir kararında aynen şöyle demektedir; “Anayasanın 61. (1982 AY.’nın 73. maddesi) maddesinde, Devletin kanunlarla harç niteliğinde gelir sağlayabileceği açıkça gösterilmiş olduğuna göre, Harçlar Kanunu ile yargı çalışmalarından, davalı veya davacı olarak doğrudan doğruya yararlanmakta olan kişilerden harç adı altında bir para alınmasının, kural olarak, Anayasa’nın herhangi bir ilkesine aykırılığından söz edilmesi mümkün değildir¹⁹⁴. Öte yandan vergilendirme yetkisi bakımından, yasa koyucunun sosyal hukuk devleti ilkesine bağlı bulunduğu ve herkesin mali gücüne göre vergi ödemesi gerektiği, temel bir anayasa hukuku (m.73) ve vergi hukuku sorunu olduğu öğretilde belirtilmektedir¹⁹⁵. Anayasa Mahkemesi’nin de anılan kararında belirttiği gibi, harç özel nitelikte bir vergi niteliğinde olmasına rağmen yargılama harçları bakımından da sosyal hukuk devleti gereğince bazı önlemlerin alınması büyük bir zorunluluktur. Yani harç konusu da sosyal hukuk devleti ilkesi çerçevesinde yorumlanmalı ve yargılama harç ve giderlerini kısmen veya tamamen ödeyememe durumunda bulunan kişilere, sosyal hukuk devleti anlayışı içerisinde olanak tanınmalı ve fakir ile zengin arasında çıkması olası eşitsizlikler kesin olarak önlenmelidir.

Geçen Yüzyılda tüm hukuk dallarında olduğu gibi hukuk yargılamasında da liberal hukuk anlayışı geçerli idi ve hukuk yargılaması esas olarak tarafların yararlarına hizmet eden bir hukuk dalı olarak

¹⁹⁴ AYMK, 24/10/1974, 31/43, RG 25.2.1975, S.15160 (AYMKD, S.12, s.381).

¹⁹⁵ Öncel/Kumrulu/Çağan s. 144.

görülyordu ve hukuk yargılamasının toplumsallığı konusu kesinlikle söz konusu edilmiyordu. Ancak, sonraları liberal hukuk anlayışı, yerini sosyal hukuk devleti anlayışına bıraktığı için, eski anlayış terk edilmiş ve hukuk yargılamasında, toplumsal yararların da söz konusu olduğı kabul edilmeye başlanmıştır¹⁹⁶.

H- HARÇ ÖDENMEDİKÇE MÜTAKİP İŞLEMLERİN YAPILAMAMASI

Mahkemeye verilen dava dilekçesini hâkim kaleme havale ettikten sonra, yazı işleri müdürü dilekçe sahibinin ödemesi gereken harç ve masrafları hesap ederek dilekçenin arkasına birer birer yazar ve dilekçe sahibinden ister (Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinin Yazı İşleri Yönetmeliğı m.14/1).

Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe devam eden işlemler yapılmaz. Ancak ilgilisi tarafından ödenmeyen harçları diğ er taraf öderse, işleme devam edilmekle beraber, bu para yargılama sonunda ayrıca bir isteğ e gerek olmadan hükümde göz önünde tutulur (HK m.32).

Davanın peşin harçları ödenmedikçe dava dilekçesi esas defterine kaydedilmez (Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinin Yazı İşleri Yönetmeliğı m.14/son), mahkeme, peşin harçları ödenmemiş olan bir davayı inceleyip karara bağlayamaz¹⁹⁷. Harcın yatırılmamış olmasının müeyyidesi, yapılan usul işlemlerinin geçersizliğı değı l, belki gerekli harcı tamamen almadan işlem yapan hâkimin, harcın ödenmemesinden mükellefler ile birlikte mütesilsilen sorumlu olmasıdır (HK m.128)¹⁹⁸.

¹⁹⁶ Yılmaz, (İşlev) s.211

¹⁹⁷ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.32.

¹⁹⁸ Kuru(Usul-IV) s.3671.

I- NOKSAN HARCIN TAMAMLANMASI

Dava açılırken alınan peşin harç, dava dilekçesinde yazılı olan değer üzerinden hesaplanır ve alınır. Fakat, yargılama sırasında dava konusunun değerinin dilekçede bildirilen miktardan daha fazla olduğu tespit edilirse, yalnız o celse için yargılamaya devam olunur¹⁹⁹. Ondan sonraki duruşmaya kadar noksan değer üzerinden peşin ve karar ilâm harcı tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz; yani dosya işleminden kaldırılır. Başka bir deyişle, taraflar, oturuma gelmiş olsalar bile, noksan alınan peşin karar ve ilâm harcı tamamlanıncaya kadar dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verilir (HK m.16/4, m.30; HUMK m.409).²⁰⁰ Bir ay içinde noksan harç tamamlanırsa bununla aynı zamanda yenileme isteminde bulunulmuş sayılacağı için davaya devam edilir. Bir ay geçtikten sonra noksan karar ve ilâm harcı tamamlanmak istenirse, bu halde davaya devam edilebilmesi (davanın yenilenmiş sayılabilmesi) için davacının hem noksan karar ve ilâm harcının tamamlanması hem de dava konusunun mahkemece tespit edilen yeni değeri üzerinden yeniden karar ve ilâm harcını (yani harcın 1/4'ünü) ve başvurma harcını ödemesi gerekir (HK m.7; HUMK m.409/4)²⁰¹. Bu harç, yenileme talebinde bulunan tarafından ödenir ve karşı tarafa yükletilemez (HUMK m.409/4). Dolayısıyla burada davalı da isterse ilk bir ay içinde noksan harcı tamamlayarak veya bir ay geçtikten sonra yeniden karar ve ilâm harcı ile başvurma harcı yatırarak davanın devamını sağlayabilir (HK m.7).

§ 2- YARGILAMA HARCINDAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER

Bu husus 1982 Anayasası'nın, "Vergi Ödevi" başlıklı 73. maddesinin 3. fıkrasına göre; "Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır". Bu nedenle harçtan muaf olmanın söz

¹⁹⁹ Kuru (Usul-V) s.5318.

²⁰⁰ 8. HD, 18/09/1992, 11648/11857, Yılmaz Z. (Yargılama Harçları) s.33.

²⁰¹ Kuru (Usul-III) s.2913.

konusu olabilmesi için, muafiyet konusunda açık bir kanun hükmünün bulunması gerekir. Harçtan muafiyet özel kanunlarla getirildiği gibi 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda da getirilmiştir. Aşağıda bu hususlara ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

A- HARÇLAR KANUNUNDA GÖSTERİLEN HARÇTAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesi, "Aşağıda yazılı mevzular harçtan müstesnadır." diyerek, bazı konuları harç dışında bırakmış, diğer bir deyişle, bazı konulara harçtan muafiyet tanımıştır. Bu konular aşağıda gösterilecektir, ancak bundan önce bu maddeye ilişkin bir tartışmaya yer vermek gerekmektedir.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinin a, c, i bentlerinde "davalar", b, d, f bentlerinde "kararlar" dan bahsedilmesi, ilk bakışta yanlışlığa sebep olur gibi görünmektedir. Madem ki harç istisnaları yönünden bazı bentlerde dava, bazı bentlerde karar ele alınmıştır, öyle ise davalara ait istisnanın, bu davalar sonucu verilmiş kararlara teşmil edilemeyeceği yahut kararlar için gözetilmiş istisnanın bu kararların matufu olan davalar için cari olmayacağı düşünülebilir. Ancak bu düşünce tarzının kanun koyucunun iradesine ve mantığa uygun düşmeyeceği bir gerçektir. Örneğin konusu 50 YTL olan bir dava açılırken hiçbir harç ödenmeyeceği halde, bu davayı talep gibi sonuçlandıran karar harca tabî olacaktır ki bu durum kanuna ve hakkaniyete uygun sayılmayacaktır. Yine mesela, Cumhuriyet Savcısının açtığı hukuk davası için başlangıçta harç alınamayacağı halde, sırf (i) bendinde kararlardan bahsedilmediği gerekçesiyle, bu davayı sonuçlandıran karardan harç alınması gerektiği yolunda fikir ileri sürmenin bir anlamı bulunmayacaktır. Bu nedenle 13. maddede davalar için tanınan istisnanın bu dava ile ilgili işlemler için de geçerli olacağı; kararlar bakımından getirilen

istisnanın bu kararların verildikleri dava ve işleri de kapsayacağı sonucuna varılmaktadır²⁰².

aa- 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinin 'a' bendi gereğince; Değeri 50 Yeni Türk Lirasını²⁰³ geçmeyen dava ve takipler (Ticari senetlere ait takipler hariç) harçtan muaftır. Bu miktar, hükmedilen miktar değil, dava edilen miktardır. Bu nedenle 50 Yeni Türk Lirasından fazla bir miktar üzerinden açılan bir dava sonunda hükmedilen miktar 50 YTL'den az olsa bile, dava harca tabîdir²⁰⁴.

bb- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun²⁰⁵ 396 ve devamı maddelerinde "Vesayet" düzenlenmiştir. Sulh Hukuk Mahkemesi, bu hükümler uyarınca, şartlar gerçekleştiğinde, vasi atamakla yükümlüdür. Sulh Hukuk Mahkemesinin, Türk Medeni Kanunu'nun 396 ve devamı maddeleri gereğince verdiği, vasi tayini ve azli kararları harçtan muaftır (HK m.13/b)

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 28-37. maddeleri arasında, hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi ile hâkimin davadan çekinmesi (istinkafı) usulü düzenlenmiştir. Söz konusu maddelerde belirtilen şartlar gerçekleştiğinde, hâkim, bakmakta olduğu davada ret edilebilir veya kendisi çekilmek isteyebilir. İşte bu nedenlerle verilen, hâkimin reddi talebinin kabulü ve hâkimin çekinmesine (istinkafına) ait kararlar, kanun gereği, harçtan muaftır (HK m.13/b).

cc- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde yoksulluk nafakası, 182/2. maddesinde iştirak nafakası ve 364 ile 366. maddeleri arasında da yardım nafakası düzenlenmiştir. Kanunda belirtilen şartlar

²⁰² Öktemer (Başvurma harcı) s.574.

²⁰³ Maliye Bakanlığının 4 Şubat 2005 tarihli resmi gazetede yayımlanan 47 seri nolu tebliği ile Türkiye Cumhuriyetinin Para Birimi Hakkında Kanununa göre Yeni Türk Lirasına geçilmesi dolayısıyla yapılan düzenlemedir.

²⁰⁴ Kuru (Usul-V) s.5320.

²⁰⁵ Kanun Numarası: 3533, Kabul Tarihi: 29/06/1938, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 16/07/1938, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 3961.

gerçekleştğinde nafaka alacağı doğacak ve dava konusu yapılabilecektir. Açılan bu nafaka davalarında, ayda 100 Yeni Türk Lirasını geçmeyen nafakalara ait dava ve takipler harçtan muaftır. Birden fazla kişiler lehine nafakaya hükmedilmesine dair ilâmlarda, her kişi lehine hükmedilen miktar müstakil olarak nazara alınır (HK m.13/c). Örneğin, bir anne üç çocuğu için 100'er YTL olmak üzere 300 YTL'lik nafaka davası açmış ise, mahkeme de her çocuk için ayrı ayrı 100'er YTL nafakaya hükmettiğinde bu hüküm harçtan muaf olacaktır.

dd- 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinin 'd' bendine göre; icra ve iflas dairelerinin kusuru yüzünden yanlış yapılmış olan işlemlerin ıslahı ve iptaline dair icra hâkimliği kararı ile, bu iptal veya ıslah nedeni ile yeniden yapılacak işlemler harçtan muaftır. Bu duruma örnek olarak 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 16. maddesi gösterilebilir. 16. maddede, icra ve iflas dairelerinin yaptığı işlemler hakkında, bu işlemlerin kanuna aykırı olmasından veya olaya uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemelerine şikayet edilebileceği düzenlenmiştir. Bu şikayet üzerine verilen karar ve bu karar üzerine yeniden yapılacak işlemler harçtan muaf olacaktır.

ee- Ticaret sicilinde resen yapılan düzeltmeler harçtan muaftır (HK m.13/e).

ff- İcra hâkimliklerinin cezaya ilişkin kararları ile bu kararların temyizi işlemleri harçtan muaftır (HK m.13/f). Cezai hükümler 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 331 ile 354. maddeleri arasında düzenlenmiştir. İcra hâkimliklerinin bu hükümler uyarınca verdiği kararlar ile bu kararların temyizi işlemleri harçtan muaf olacaktır.

gg- İcra ve İflas Kanunu'nun 270 nci maddesine göre yapılacak defter tutma işlemleri harçtan muaftır (HK m.13/g). 270. madde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun, onuncu babında, kiralar hakkında hususi hükümler ve

kiralanan taşınmazların tahliyesi başlığı altında düzenlenmiştir (2004 s. İİK m.269-276). Bu madde kiralayanın hapis hakkı için defter yapılması usulünü düzenlemektedir.

hh- Yetkili makamların isteyecekleri ilâm²⁰⁶ ve diğer evrak örnekleri harçtan muaftır (HK m.13/h). Örneğin, bir mahkemede yapılan yargılama sırasında o dava ile ilgili diğer bir mahkemenin bir kararı bulunmakta ise ve görülmekte olan davada bu ilâmın getirtilmesi gerekiyorsa, derdest olan davanın görüldüğü mahkeme, yetkili mercii olarak, ilâmı ilgili mahkemeden ister. İşte bu istem harçtan muaftır.

ii- Kamu Hukuku adına Cumhuriyet Savcıları tarafından Hukuk mahkemelerine açılan davalar harçtan muaftır (HK m.13/i)²⁰⁷. Cumhuriyet Savcılarının istisnai olarak hukuk mahkemelerinde dava açma yetki ve yükümlülükleri bulunmaktadır.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun²⁰⁸ 35. maddesi hükmü uyarınca, kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça, nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Bu hüküm karşısında ilgililer ve bu arada ilgili dairelerin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet Savcıları nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davasını açabilirler. 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinin 1. fıkrasının a bendinin verdiği yetki ile Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan kayıt düzeltme davası 492 Sayılı Harçlar Kanunu gereğince harçtan muaftır.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 407. maddesi gereğince bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkum olan her ergin

²⁰⁶ İlâm, Yargı belgesi, mahkemenin verdiği nihai (son) kararın, iki taraftan her birine yöntemine göre verilen onamlı örnekleri; mahkeme kararı örneği (sureti). Bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005.

²⁰⁷ Hasan Özkan/İ. Kifayet Ataç, Nüfus Davaları ve Nüfus İşlemleri, Ankara, 2004, s.64.

²⁰⁸ Kanun Numarası : 5490, Kanun Kabul Tarihi : 25/04/2006, Resmi Gazete Tarihi : 29/04/2006, Resmi Gazete Sayısı : 26153.

kısıtlanır. Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanmak üzere hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür. Türk Hukuk Sisteminde cezayı infaz etmekle görevli makam Cumhuriyet Savcılığı olduğu için, Cumhuriyet Savcısı kanunda yazılı durumda bulunan mahkum için vesayet makamına (Sulh Hukuk Mahkemesine) bildirimde bulunmak, diğer bir deyişle bu kişiye vasi atanması gerektiğini bildirerek dava açmak zorundadır. İşte Cumhuriyet Savcısının açtığı bu dava 492 sayılı Harçlar Kanunu gereğince harçtan muaftır.

jj- Genel Bütçeye dahil bulunan idarelerin Harçlar Kanunu'nun 1 ve 3 sayılı tarifelerine giren bütün işlemleri harçtan muaftır (HK m.13/j). Bu muafiyet mutlak anlamdadır²⁰⁹. Ancak Hazine, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13/j maddesi uyarınca harçtan muaf ise de, harca tabî olan ve Hazine lehine sonuçlanan davalarda, karşı taraf harç ödemekle yükümlü tutulur²¹⁰.

Genel Bütçeye dahil bulunan idareler, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda belirtilmiştir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun²¹¹, "Tanımlar" başlığı altındaki 3. maddesinin 'b' bendine göre; "Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri: Bu Kanuna ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerde yer alan kamu idarelerini ifade eder. Aynı Kanun'un "Bütçe Türleri ve Kapsamı" başlıklı 12. maddesine göre de; "Genel yönetim kapsamındaki idarelerin bütçeleri; merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahalli idareler bütçeleri olarak hazırlanır ve uygulanır. Kamu idarelerince bunlar dışında herhangi bir ad altında bütçe

²⁰⁹ 11. HD, 05.05.2003 12282/4484; "492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13/j maddesinde, Hazinenin yargı harcı alınmasını gerektiren bütün işlemleri, harçtan müstesna işlemler olarak sayıldığından, mahkemece bu hüküm dikkate alınmadan, davacının dava açarken peşin yatırdığı karar ve ilâm harcının, yargılama giderleri içerisinde davalılardan Hazine'den de tahsiline hükmedilmesi doğru olmamıştır." ; aynı yönde karar, 6. HD, 16/1/1992, 16625/408 (YKD 1992/5 s.699-700).

²¹⁰ 14. HD, 01/03/1988, 9203/1710 (ABD 1988/2 s.296-297); 14. HD, 23/12/1986, 5662/8285 (YKD 1987/8 s.1208-1210).

²¹¹ Kanun No : 5018, Kabul Tarihi : 10/12/2003, Resmi Gazete Tarihi: 24/12/2003, Resmi Gazete Sayısı: 25326.

oluşturulamaz. Merkezi yönetim bütçesi, bu Kanuna ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerde yer alan kamu idarelerinin bütçelerinden oluşur. Genel bütçe, Devlet tüzel kişiliğine dahil olan ve bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin bütçesidir.”

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 13/j maddesinin kapsamına, 5018 sayılı Kanun’a bağlı (I) sayılı cetvelde sayılı kamu idareleri girmektedir. Yani (I) sayılı cetvelde²¹² belirtilmiş bulunan kamu idareleri harçtan muaftır.

Bu dairelere karşı açılan davayı, dava harca tabî olmasına rağmen, davacı davayı kazanır ise davalı idare harç ödemeye mahkum edilemez. Bu halde mahkeme, “davalı idareden harç alınmasına yer olmadığına ve peşin ödemiş olduğu harçların davacıya geri verilmesine” karar verir²¹³.

²¹² (I) SAYILI CETVEL (Bu cetvel, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı kanunun 12. maddesi ile değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikle,

GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ

1) Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2) Cumhurbaşkanlığı, 3) Başbakanlık, 4) Anayasa Mahkemesi, 5) Yargıtay, 6) Danıştay, 7) Sayıştay, 8) Adalet Bakanlığı, 9) Millî Savunma Bakanlığı, 10) İçişleri Bakanlığı, 11) Dışişleri Bakanlığı, 12) Maliye Bakanlığı, 13) Millî Eğitim Bakanlığı, 14) Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 15) Sağlık Bakanlığı, 16) Ulaştırma Bakanlığı, 17) Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, 18) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 19) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 20) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 21) Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22) Çevre ve Orman Bakanlığı, 23) Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 24) Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, 25) Jandarma Genel Komutanlığı, 26) Sahil Güvenlik Komutanlığı, 27) Emniyet Genel Müdürlüğü, 28) Diyanet İşleri Başkanlığı, 29) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 30) Hazine Müsteşarlığı, 31) Dış Ticaret Müsteşarlığı, 32) Gümrük Müsteşarlığı, 33) Denizcilik Müsteşarlığı, 34) Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 35) Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, 36) Devlet Personel Başkanlığı, 37) Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 38) Türkiye İstatistik Kurumu, 39) Gelir İdaresi Başkanlığı, 40) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, 41) Karayolları Genel Müdürlüğü, 42) Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, 43) Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 44) Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 45) Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, 46) Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 47) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 48) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, 49) Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 50) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Orman Genel Müdürlüğü, 01/07/2006 tarihli ve 5538 sayılı Kanunun 19 uncu maddesiyle 5018 sayılı kanununa ekli (I) sayılı cetvelden çıkarılmış ve sıra numaraları yeniden teselsül ettirilmiştir. Yani bu değişiklikle Orman Genel Müdürlüğü (I) sayılı cetvelden çıkarıldığı için harçtan muaf olmaktan da çıkmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu’nun, 42. maddesi ile 5018 sayılı kanununa ekli (I) sayılı cetvelden çıkartılmış, (IV) sayılı cetvele eklenmiştir. Yani “Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (I) sayılı cetvelden çıkarıldığı için Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı harçtan muaf olmaktan çıkarılmıştır.

²¹³ Kuru (Usul-V) s.5322.

Genel bütçeye dahil idarelerden başvurma harcı alınamayacağı gibi karar ve ilâm harcı da alınmaz. Harç yatırmaksızın dava açan genel bütçeye dahil idareler, davayı kaybedecek olursa, Harçlar Kanunu'nun 13/j bendi gereğince kendisinden harç alınmasına yer olmadığına karar verilir. Genel bütçeye dahil bir idare açmış olduğu davayı kazanacak olursa, önceden alınmamış olan harcın karşı taraftan tahsiline karar verilir. Genel bütçeye dahil idarelere karşı açılan davalar harca tabî olması sebebi ile harç ödeyerek bu idareye karşı açılmışsa ve davayı açan gerçek veya tüzel kişiler davayı kazanmışsa davalı idareden harç alınmasına yer olmadığına ve peşin ödemiş olduğu harçların davacıya geri verilmesine karar verilir. Harç yatırarak genel bütçeye dahil idareler aleyhine dava açan gerçek veya tüzel kişinin davayı kaybetmesi halinde yatırmış olduğu harçların üzerinde bırakılmasına karar verilir. Harçtan muaf idarelerin, gerçek veya tüzel kişilere karşı açtığı davada kısmen haklı çıkması halinde, yargılama harçları, davada kısmen haksız çıkan tarafa yükletileceğinden, başvurma harcı ile kısmen kabul edilen miktar üzerinden hesaplanan karar ve ilâm harcının karşı taraftan alınmasına karar verilir. Peşin harcı yatırarak, genel bütçeye dahil idarelere karşı dava açan gerçek ve tüzel kişiler, açılan davada kısmen haklı olduğu tespit edilecek olursa kazandığı miktar üzerinden nispî karar ve ilâm harcı ile başvurma harcının iadesine ve kaybettiği miktar üzerinden hesaplanan nispî karar ve ilâm harcının da üzerinde bırakılmasına karar verilir²¹⁴.

kk- 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 14. maddesine göre, erler ve ihtiyaçları Devlet tarafından deruhde (karşılanan) ve temin olunan onbaşı ve çavuşlar (hizmetlerinin ve bu sıfatlarının devamı süresince) adliye işlemlerinden ötürü (açacakları davalarda) harçtan muaftırlar. Bu muafiyetten astsubay ve subaylar yararlanamazlar.

²¹⁴ Aldemir s.233.

II- Yabancı devletlerin Türkiye'de bulunan elçi, maslahatgüzar ve konsolosları ile elçilik ve konsolosluklarına mensup olan ve o memleketin uyrukluğunda bulunan memurları ve Türkiye'de resmi bir göreve memur edilenlerin bu sıfatlarından dolayı yapacakları harca mevzu işlemler, karşılıklı olmak şartı ile bu kanunda yazılı harçlardan muaftır (HK m.124).

mm- İş Kanunu'na tabî işçilerin ve çırakların iş mahkemelerindeki dava ve bu mahkemelerden almış oldukları ilâmların takiplerinde, harçtan muafiyet, gündelikleri veya aylık ücretleri 16 yaşını doldurmuş işçiler için belirlenen asgarî ücreti²¹⁵ geçmeyen işçiler ve çıraklar hakkında uygulanır (HK m.123/2)²¹⁶. Buradaki muafiyet yalnız işçilerin ve çırakların açacakları davalar içindir. İşverenlerin açacakları davalar harca tabîdir.

Yine 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 33. maddesi gereğince, iş mahkemeleri tarafından işçiler lehine hükme bağlanmış olan hak ve alacakların takibinde işçilerden hiçbir harç alınmadan gerekli işlem yapılır. Bu harçlar işçi haklı çıktığında takip sonunda hesap edilerek ayrıca bir hükme hacet kalmadan borçludan tahsil olunur.

nn- Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin kuruluş, sermaye artırımı, birleşme, devir, bölünme ve nev'i değişiklikleri nedeniyle yapılacak işlemler ile bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslararası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve bunların teminatları ile geri ödenmelerine ilişkin işlemler harca tabî tutulmaz (HK m.123/3).

²¹⁵ Maliye Bakanlığının 4 Şubat 2005 tarihli resmi gazetede yayımlanan 47 seri nolu tebliği ile Türkiye Cumhuriyetinin Para Birimi Hakkında Kanununa göre Yeni Türk Lirasına geçilmesi dolayısıyla yapılan düzenlemedir.

²¹⁶ 9. HD, 12/05/2005, 27630/16431; Davacı, kıdem ve ihbar tazminatının ödenmesine karar verilmesini istemiştir. Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır. Hüküm süresi içinde davalı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

KARAR : 1- Dava konusu edilen miktarın 492 sayılı Harçlar Kanunun 13/a maddesindeki 2.500 liralık istisna kapsamı dışında kaldığı ve davacı işçinin ücreti Harçlar Kanunun 123. maddesinde yer alan gündelik 200 TL. Aylık 6.000 TL.lık ücret sınırının üstünde olduğu ve harç muafiyet sınırını aştığı halde ilk dava olan 2004/162 esas sayılı dosyada hiç harç alınmadan davaya devam edilip sonuçlandırılması da doğru değildir. Öncelikle bu dosya için gereken harçlar, Harçlar Kanununun 32. maddesi gereğince tamamlanmalı ve ondan sonra yargılamaya devam edilmelidir.

B- ÖZEL KANUNLAR GEREĞİNCE HARÇTAN MUAF OLAN DAVA VE İŞLER

Özel kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerden harç alınmaz (HK m.123). Ancak bunun için, özel kanunda, açık bir istisna hükmünün bulunması gerekir. 5018 sayılı Kanunda açık hüküm bulunmadığı için, daha doğru bir ifade ile bu kanunda sadece (I) sayılı cetvelde yazılı kurumların genel bütçeye dahil olduğu ve genel bütçeye dahil kurumların da harçtan muaf olduğu belirtildiği için, genel bütçe dışında kalan (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yazılı kurumlar harçtan muaf olmayacaklardır²¹⁷.

²¹⁷ (II) SAYILI CETVEL (Değişik cetvel: 22/12/2005-5436 S.K./12. mad)

ÖZEL BÜTÇELİ İDARELER

A) YÜKSEKÖĞRETİM KURULU, ÜNİVERSİTELER VE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜLERİ

1) Yükseköğretim Kurulu, 2) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 3) İstanbul Üniversitesi, 4) İstanbul Teknik Üniversitesi, 5) Ankara Üniversitesi, 6) Karadeniz Teknik Üniversitesi, 7) Ege Üniversitesi, 8) Atatürk Üniversitesi, 9) Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 10) Hacettepe Üniversitesi, 11) Boğaziçi Üniversitesi, 12) Dicle Üniversitesi, 13) Çukurova Üniversitesi, 14) Anadolu Üniversitesi, 15) Cumhuriyet Üniversitesi, 16) İnönü Üniversitesi, 17) Fırat Üniversitesi, 18) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 19) Selçuk Üniversitesi, 20) Uludağ Üniversitesi, 21) Erciyes Üniversitesi, 22) Akdeniz Üniversitesi, 23) Dokuz Eylül Üniversitesi, 24) Gazi Üniversitesi, 25) Marmara Üniversitesi, 26) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 27) Trakya Üniversitesi, 28) Yıldız Teknik Üniversitesi, 29) Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 30) Gaziantep Üniversitesi, 31) Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 32) Adnan Menderes Üniversitesi, 33) Afyon Kocatepe Üniversitesi, 34) Balıkesir Üniversitesi, 35) Celal Bayar Üniversitesi, 36) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 37) Dumlupınar Üniversitesi, 38) Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 39) Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, 40) Harran Üniversitesi, 41) İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, 42) Kafkas Üniversitesi, 43) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 44) Kırıkkale Üniversitesi, 45) Kocaeli Üniversitesi, 46) Mersin Üniversitesi, 47) Muğla Üniversitesi, 48) Mustafa Kemal Üniversitesi, 49) Niğde Üniversitesi, 50) Pamukkale Üniversitesi, 51) Sakarya Üniversitesi, 52) Süleyman Demirel Üniversitesi, 53) Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, 54) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 55) Galatasaray Üniversitesi, 56) Ahi Evran Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 57) Kastamonu Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 58) Düzce Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 59) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 60) Uşak Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 61) Rize Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 62) Namık Kemal Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 63) Erzincan Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 64) Aksaray Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 65) Giresun Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 66) Hitit Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 67) Bozok Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 68) Adıyaman Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 69) Ordu Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad), 70) Amasya Üniversitesi (Ek: 01/03/2006-5467 S.K./5.mad)

B) ÖZEL BÜTÇELİ DİĞER İDARELER

1) Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 3) Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 4) Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma

aa- Türkiye Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu²¹⁸, Türkiye Yardım Sevenler Derneği ve resmi Darülaceze kurumları ile Darüşşafaka Cemiyeti ve Yeşilay Derneği bütün harçlardan muaftır (1606 SK m.1)²¹⁹.

bb- 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 11. maddesine göre açılacak, orman sınırlamasına itiraz davaları her türlü harç ve resimden muaftır.

cc- 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun²²⁰ "YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILAN HÜKÜMLER" başlığı altında bulunan 43. maddesi ile şu kanunlar ve belirtilen maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır;

a) 9/7/1945 tarihli ve 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu,

b) 16/7/2003 tarihli ve 4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilâtı Kanunu'nun 1 ilâ 9 uncu maddeleri ile geçici birinci maddesi,

Kurumu, 5) Türkiye Bilimler Akademisi, 6) Türkiye Adalet Akademisi, 7) Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, 8) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 9) Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, 10) Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, 11) Orman Genel Müdürlüğü (Ek : 01/07/2006 - 5538 S.K./19.mad), 12) Vakıflar Genel Müdürlüğü, 13) Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, 14) Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü, 15) Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 16) Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, 17) Türk Akreditasyon Kurumu, 18) Türk Standartları Enstitüsü, 19) Millî Prodüktivite Merkezi, 20) Türk Patent Enstitüsü, 21) Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü, 22) Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, 23) Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 24) İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, 25) Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 26) Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, 27) GAP Bölge Kalkınma İdaresi, 28) Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 29) Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu.

(III) SAYILI CETVEL (Değişik cetvel: 22/12/2005-5436 S.K./12. mad)

DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

1) Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2) Telekomünikasyon Kurumu, 3) Sermaye Piyasası Kurulu, 4) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 5) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 6) Kamu İhale Kurumu, 7) Rekabet Kurumu, 8) Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu

(IV) SAYILI CETVEL (Değişik cetvel: 16/05/2006-5502 S.K./42. mad)

SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI

1- Sosyal Güvenlik Kurumu

2- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

²¹⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 5018 sayılı kanuna ekli (I) sayılı cetvelde sayılan kurumlardandır. (6.HD 7/4/1986- 5662/8285;1606 sayılı kanunun 1. maddesi gereğince harçtan muaf olduğu halde, kuruma harç tahmili doğru değildir.).

²¹⁹ 2. HD, 23/01/2001, 14667/1068, Kaçak (Külliyyat) s.330.

²²⁰ Kanun Numarası : 5502, Kanun Kabul Tarihi : 16/05/2006, Resmi Gazete Tarihi : 20/05/2006, Resmi Gazete Sayısı : 26173

c) 29/7/2003 tarihli ve 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 1 ilâ 24 üncü maddeleri ile geçici birinci maddesi,

d) 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) Kanunu'nun 1 ilâ 23 üncü maddeleri,

e) 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 1 ilâ 3 üncü, 6 ilâ 11 inci, 20 ilâ 22 nci ve 25 ilâ 29 uncu maddeleri,

f) 24/6/1983 tarihli ve 72 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1 inci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bendi,

g) 13/12/1983 tarihli ve 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 35/A maddesinin (b) bendi.

5502 sayılı Kanun'un "ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM" "GEÇİCİ VE SON HÜKÜMLER" "DEVREDİLEN KURUMLAR VE DEVRE İLİŞKİN HÜKÜMLER" başlığı altındaki Geçici 1. maddesi hükmüne göre de; "4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilâtı Kanunu ile kurulan Sosyal Güvenlik Kurumu, 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu ile 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının; merkez ve taşra teşkilâtlarının kadroları ile kadrolarında görev yapan memur ve işçileri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4 üncü maddesinin (B) bendi gereği çalıştırılan personeli mevcut statüleri ile her türlü taşınır ve taşınmazları, tapuda bu Kurumlar adına kayıtlı olan taşınmazları ve hizmet binaları, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtları, alacakları, hakları, borçları, iştirakleri, dosyaları, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtları ve diğer dokümanlar ile birlikte hiçbir işleme gerek kalmaksızın bu Kanun'un yürürlük tarihi itibarıyla görevleri ile birlikte Kuruma devredilmiştir. Devir işlemleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Devredilen kurumların kullanımında bulunan veya mülkiyeti Hazineye ait olup da devredilen kurumlara tahsisli taşınmazlar hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma tahsis edilmiş sayılır. Devredilen kurumlar tarafından yapılmış olan sözleşmeler, kredi anlaşmaları, yatırım projeleri, bu kurumların leh ve aleyhine açılmış davalar, icra takipleri Kurum tarafından yürütülür ve bütün hak, yetki, yükümlülük, alacak ve borçlarıyla birlikte Kuruma geçer. Devredilen kurumlarla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına; sözleşmeler, kredi anlaşmaları, yatırım projeleri ve davalar dolayısıyla bankalarca verilmiş olan teminat mektupları ile ipotek belgeleri hiçbir işleme gerek olmadan Kurum muhatap alınarak verilmiş sayılır.

(Değişik fıkra : 01/07/2006 - 5538 S.K/33.mad) Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumunun 2006 yılı bütçelerinin mevcut esas ve usûller çerçevesinde uygulanmasına 2006 yılı sonuna kadar devam edilir. Bu Kanun gereğince Kurumun yeni teşkilâtlanma nedeniyle ihtiyaç duyacağı her türlü gider Bakan onayı ile devredilen kurum bütçelerinden karşılanabilir. Devredilen kurumlara şartlı olarak yapılan her türlü taşınır, taşınmaz, taşıt ve diğer bağışların, devirden sonra bağışlama şartlarına uygun olarak kullanılmalarına devam olunur.” 5502 Sayılı Kanun’un “YÜRÜRLÜK” başlığı altındaki 44. maddesinde de; “Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” hükmü konulmuştur.

Bu Kanun hükümleri ve 5018 Sayılı Kanun’un hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; Bağ-Kur tarafından açılan davaların harçtan muaf olduğuna dair 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’nun 20/ç-d maddesinin geçerliliği kalmamıştır. Sosyal Sigortalar kurumu tarafından açılan ve kurumun taraf olduğu davaların (ve icra kovuşturmaları ve ilanları) harçtan muaf olduğuna dair, 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu’nun 24. maddesinin de geçerliliği kalmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı da genel bütçeye dahil olmadığından yukarıda belirtilen kanun hükümleri ve Yargıtay içtihatlarına göre yargı harçlarından muaf değildir.

dd- 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'na göre kurulan kooperatifler ile bölge ve merkez birlikleri; kurumlar, gider, gayrimenkul kıymet artışı, intikal ve diğer vergilerden ve icra makamları, resmi daireler ve mahkemeler nezdinde yapacakları takip ve tahsillerle açacakları tazminat davaları ile ilgili her nevi talep, tebliğ ve kararlar her türlü masraf, vergi, resim ve harçtan muaftır(1581 Sayılı Kanun m.19)²²¹.

ee- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1027. maddesi (Türk Kanunu Medenisinin 934. ve 935. maddeleri) gereğince, tapu sicilin düzeltilmesine ve bir aynı hakkın sükut edip etmediğinin tayinine dair tapu sicil müdür veya memuru tarafından mahkemeye yapılacak müracaatlar ve bunun üzerine verilecek kararlardan harç alınmaz (2644 Sayılı Tapu Kanunu m.33).

ff- Tüketici Mahkemelerinde tüketiciler, tüketici örgütleri ve bakanlıkça açılacak davalar her türlü resim ve harçtan muaftır (4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m.23/3)²²². Bu hüküm tüketicilerin ve tüketici

²²¹ 5. HD, 04/06/1975, 6739/10569, Kuru (Usul-V) s.5323.

²²² 13. HD, 15/03/2005, 17278/4027; Davacı, davalının halefi bulunduğu E. Bankası'ndan taşıt kredisi aldığını, Ekim, Kasım ve Aralık 2002 ayları taksitlerini anılan bankaya vadesinden önce ödediğini, erken ödeme nedeniyle anılan bankaca borcundan 300.000.000.-TL'na yakın bir miktarda indirim yapıldığını, Ocak 2003 ayı taksitini ödemek için davalı bankaya başvurduğunda 600.000.000.-TL'nın üzerinde ödeme yapmasının gerektiğinin kendisine söylendiğini ileri sürerek 400.000.000.-TL'nın tahsiline karar verilmesini istemiştir. Davalı, davanın reddini dilemiştir.Mahkemece, bilirkişi raporu esas alınmak ve davacının ödemesi gereken miktarında altında ödemede bulunduğu gerekçe gösterilmek suretiyle davanın reddine, peşin alınan 7.880.000.-TL harcın mahsubundan sonra bakiye 2.220.000.-TL harcın davacıdan tahsiline, 300.000.000.- TL vekalet ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine karar verilmiş; hüküm, davacı tarafından temyiz edilmiştir.Davalının dava dışı kefil olduğu, asıl borçlusunun kredi kartı harcamalarından doğan borcunu ödememesi nedeniyle hakkında yapılan icra takibine itirazı nedeniyle bu davanın açıldığı ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında kaldığı tartışmasızdır. 4077 Sayılı Kanunun 23. maddesinin 3. fıkrasında, tüketici mahkemesi nezdinde tüketiciler, tüketici örgütleri ve bakanlıkça açılacak davaların her türlü harç ve resimden muaf olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm tüketicilerin ve tüketici örgütlerinin kolaylıkla dava açmalarını sağlama amacına yönelik olup, bu nedenle dava açarken bunlar harçtan sorumlu tutulmamışlardır. Yasa koyucunun Maddeyi yasaya koyuş amacı nazara alındığında, tüketicilerin açtıkları davanın reddi veya haklarında açılan davanın aleyhlerine neticelenmesi halinde tüketicilerin harçla sorumlu tutulmamaları gerekir. Mal ve hizmet sunan satıcıların ise harçtan sorumlu tutulmamasına ilişkin yasada bir hüküm yoktur. Satıcı tarafından tüketici hakkında açılan davanın açılışında harç alınması gerektiği gibi, açtığı davanın reddi ve hakkında tüketici tarafından açılan davanın aleyhine

örgütlerinin kolaylıkla dava açmalarını sağlama amacına yönelik olduğu için dava açarlarken harçtan sorumlu tutulmamışlardır. Mal ve hizmet sunan satıcıların harçtan muaf tutulmalarına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Dava sonunda dava kabul edilirse, davanın değerine göre davalının harçtan sorumlu tutulması gerekir. Ayrıca hüküm temyiz edildiği takdirde, temyiz harcının alınması Harçlar Kanunu'nun emredici hükmüdür. Davanın reddi halinde ise davacılar harçtan muaf oldukları için harç alınmaması gerekir²²³.

gg- 5490 sayılı ve 25/04/2006 tarihli Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 37. maddesi gereğince, genel müdürlük ve nüfus müdürlükleri her türlü harçtan ve mahkeme masraflarından muaftır.

hh- 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 58. maddesine göre açılacak davalar yargılama harç ve giderlerinden muaftır²²⁴.

ii- 4473 sayılı Yangın, Yersarsıntısı, Seylap veya Heyelan Sebebiyle Mahkeme ve Adliye Dairelerinde Ziya Uğrayan Dosyalar hakkında Yapılacak Muamelelere Dair Kanun'un 46. maddesine göre yapılacak yenileme işlemleri harçtan muaftır.

sonuçlanması halinde harçla sorumlu tutulması ve kararı temyiz ettiklerinde de temyiz harcının alınması, Harçlar Kanunu'nun amir hükümleri gereğidir. Mahkemece, bu yönler gözetilmeksizin yazılı şekilde davacı tüketicinin harçla sorumlu tutulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden, kararın düzeltilerek onanması HUMK'nun 438/7. maddesi gereğidir.

²²³ 13. HD, 08/03/1999, 528/1657; 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun 23. maddesinin 3. fıkrasında, tüketici mahkemeleri nezdinde tüketiciler, tüketici örgütleri ve bakanlıkça açılacak davaların, her türlü resim ve harçtan muaf olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm tüketicilerin ve tüketici örgütlerinin kolaylıkla dava açmalarını sağlama amacına yönelik olup, bu nedenle dava açarken bunlar, harçtan sorumlu tutulmamışlardır. Mal ve hizmet sunan satıcıların harçtan sorumlu tutulmamasına ilişkin, yasada bir hüküm yoktur. Dava sonunda dava kabul edildiği takdirde davanın değerine göre davalının harçtan sorumlu tutulması hükmü temyiz ettiklerinde de bunlardan temyiz harcının alınması, harçlar Kanununun amir hükümleri gereğidir. Davanın reddi halinde ise, davacılar harçtan muaf oldukları için bunlardan harç alınmaması gerekir. Mahkemece bu yön gözetilmeden, harç alınmasına yer olmadığına karar verilmesi de, kabul şekli bakımından bozma nedenidir (YKD 2000/1, s.62). Aynı yönde kararlar; 13. HD, 05/10/1998, 6964/7369 (YKD, 1999/9, s.1244); 13.HD, 05/10/1998, 6129/7359 (YKD, 1999/6, s.805).

²²⁴ 4. HD, 06/10/1959, 6080/7022, Bkz. Kuru (Usul-V), s.5323, dipnot 87 .

ji- 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 7. maddesine göre yapılacak işlemler harçtan muaftır.

kk- Bankalar Kanunu Hükümlerine göre yönetim ve denetimleri veya hisseleri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna İntikal eden bankaların, alacaklarının tahsili için açacakları davalar veya yapacakları takipler harçtan muaftır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu m.134)²²⁵.

II- Uyuşmazlık Mahkemesinde karara bağlanacak işler için verilecek dilekçeler, layihalar, yazılar veya belgelerden, mahkemenin işlemlerinden, kararlarından veya mahkemece ya da mahkemeden istenecek belge veya karar örneklerinden herhangi bir vergi veya harç alınmaz (Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu m.34).

mm- 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri hakkında Kanun'un 49. maddesine göre, DSİ Genel Müdürlüğünün muameleleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Bu hüküm gereğince DSİ Genel Müdürlüğünün açacağı ve Genel Müdürlüğe karşı açılacak davalar harçtan muaftır²²⁶. Yargıtay, bu hükme göre harçtan muaf tutulmanın, DSİ'nin idari işlemleri olduğuna ve bu hükmün yargı harçlarını içermediğine karar vermektedir²²⁷. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünün, 30/01/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/20 sayılı, Harçların tahsilinde dikkat edilecek hususlar konulu, 120 nolu genelgesinde de;

²²⁵ 21. HD, 18/11/2003, 7461/9511 "Davacı banka, 4389 sy 5020 sy 27 maddesi ile eklenen ek 5 maddesi kapsamına girdiğinden aynı Yasanın 14/b-c maddesi gereğince harçtan muaftır.

19. HD, 14.2.2004, 7791/1145; "... davalı bankanın TMSF'ye devrolduğu için Bankalar Kanunun 14.maddesi uyarınca harçtan muaf olduğu dikkate alınmadan aleyhine karar ve ilâm harcına hükmedilmesi de doğru görülmemiştir."

²²⁶ Kuru (Usul-V) s.5327; Ayrıca Anayasa Mahkemesi bir kararında, (RG tarih/sayı: 04/05/1971-13826; 24/12/1970, 36/50) İnceleme konusu muaflik hükmünün yargı harçlarını da kapsadığına karar vermiş ve 6200 sayılı Kanunun 49. maddesinin Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü işlemlerini her türlü harçtan muaf tutan hükmünün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

²²⁷ Bkz. Kuru (Usul-V) s.5327, dipnot 102.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07/02/2001 tarih ve 13-1/51 sayılı içtihadında da belirtildiği gibi, 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'un 49 uncu maddesinde yer alan " Umum Müdürlüğün varidatı kurumlar vergisinden ve muameleleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır." hükmü idarenin yasa ile belirlenmiş olan görevlerini yerine getirebilmesi için yapması gerekli idari işlemleri kapsadığından ve anılan hükümde yargı harçlarından söz edilmediğinden, adı geçen Kurumun yargı harçlarından muaf tutulmaması gerektiği belirtilmektedir.

Ancak Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün, 16/03/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/25 sayılı, 133 nolu, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Harçtan Muafiyeti Hakkında Genelge'sinde belirtildiği üzere, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 01/01/2006 tarihinden itibaren bütçe uygulamasına ilişkin hükümleri yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanuna ekli 22/12/2005 tarih ve 5436 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 12 nci maddesi ile değiştirilen (I) sayılı cetvelde "Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri" sayılmış olup, bunlar arasında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü de bulunmaktadır. Bu itibarla, adı geçen Kurumun 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun "Harçtan müstesna işlemler" başlıklı 13 üncü maddesinin (J) bendi gereğince bu Kanun'un (1) ve (3) sayılı tarifelerine giren bütün işlemlerinde harçtan muaf tutulması gerekmektedir.

nn- 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 52. maddesinde belirtildiği üzere; Bu Kanun'un 18 inci maddesinin (1) ve (2) numaralı bentleri uyarınca kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya aykırılığı sebebiyle yapılan başvurular ile 28 inci maddesi uyarınca mahkemelerden gelen istekler ve bunlara bağlı tasdikli örnekler ve Anayasa Mahkemesince bu konularda alınacak kararlar ve yapılacak işlemler

ile 18 inci maddenin (6) numaralı bendi gereğince yapılacak istem ve işlemler harç, vergi ve resme tabî değildir.

oo- 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 56/a ve 6. bent hükümlerine göre üniversiteler harçtan muaftır²²⁸. Her ne kadar, yürürlüğe giren 5018 sayılı Kanun'da sadece (I) sayılı cetvelde yazılı kurumların genel bütçeye dahil olduğu ve genel bütçeye dahil kurumların da harçtan muaf olduğu belirtildiği için, genel bütçe dışında bırakılan ve (II) sayılı cetvelde yer alan üniversitelerin bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra artık harçtan muaf olmayacağı düşünülebilse de özel kanunla konulan düzenleme halen yürürlükte bulunduğundan ve Üniversiteler 5018 sayılı kanun hükümlerinden önce de genel bütçe kapsamında olmadığından üniversitelerin halen harçtan muaf bulunduğu düşüncesindeyiz.

C- HARÇTAN MUAF OLAN KİŞİLERİN TARAF OLDUĞU DAVALARDA HARCIN HÜKMEDİLMESİ USULÜ

Harçlar Kanunu veya özel kanun hükümleri uyarınca harçtan muaf olan kişi, idare veya kurumlar tarafından açılan davalarda, davanın kazanılması halinde (harçtan muaf olmayan) davalı harç ödemekle yükümlü tutulur (HK m.13/j, 2588 yasa ile eklenen cümle). Harçtan muaf olan kişi, idare veya kurumlara karşı (harçtan muaf olmayanlar) tarafından açılacak davalar harca tabîdir. Ancak, davacı davayı kazanırsa harçtan muaf olan

²²⁸ 11. HD, 01.04.2002 2155/2985; Öte yandan, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanun'nun 56/a ve 6 bent hükümlerine göre, Üniversiteler harçtan muaf olup, mahkemece, bakiye karar ve ilâm harcının mümeyyiz davalıya yüklenmesi de doğru değildir. Yine, mümeyyiz davalı aleyhine hükmedilen yargılama giderleri içerisine, davacının dava açarken yatırdığı peşin karar ve ilâm harcı ile başvurma harcının dahil edilip edilmediği, mahkemece, yargılama giderlerinin dökümü yapılmadığı için anlaşılmamakta olup, bu şekilde denetime olanak vermeyecek şekilde hüküm tesisi de isabetli olmamıştır. Bu durumda, mahkemece, yukarıda yapılan açıklamalar ışığında vekalet ücreti harç ve yargılama giderlerinin karar altına anılabilmesi için hükmün bozulması gerekmiştir.

davalı harç ödemeye mahkum edilemez. Bu halde, davacıdan dava açarken peşin olarak alınan harcın da davacıya iade edilmesi gerekir²²⁹.

Hazine 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13/j maddesi uyarınca harçtan muaf ise de, harca tabî olan ve hazine lehine sonuçlanan davalarda, karşı taraf harç ödemekle yükümlü tutulur²³⁰. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13/j bendi gereğince hazinenin harçla yükümlü tutulamayacağı nazara alınmadan harç yükletilmesi usul ve yasaya aykırıdır²³¹. Hazinenin davası kabul edilmekle, hazine harçtan muaf olsa da, dava lehine sonuçlanmamış olmakla, çekişmeli taşınmazın değeri üzerinden hesaplanacak harcın davalılardan tahsili gerekir²³².

²²⁹ Yılmaz Z. (Yargılama Harçları)s.39.

²³⁰ 14. HD, 01/03/1988, 9203/1710.

²³¹ 6. HD, 16/01/1992, 16625/408.

²³² 14. HD, 23/12/1986, 5662/8285.

BÖLÜM IV

YARGILAMA HARÇLARINDA SORUMLULUK

§ 1- GENEL OLARAK YARGILAMA HARÇLARINDAN SORUMLULUK

A- YARGILAMA HARÇLARI HAKSIZ ÇIKAN TARAFYA YÜKLETİLİR

Yargılama harçları ve giderleri, kural olarak, davayı kaybeden tarafa²³³ yükletilir (HUMK m.417/1)²³⁴. Veli, vasi, kayyım gibi kanuni mümessiller, dava vekilleri, şirket idare müdürleri şahsen yargılama giderlerine mahkum edilemezler. Davada, davayı kaybeden tarafa yükletilecek olan yargılama harçları, hem davayı kazanan tarafın daha önce peşin olarak ödediği (HUMK m.416), hem de karar ve ilâm harcı gibi devlete ödenmesi gereken harçlar ve giderlerdir. Davada haksız çıkan taraf birden fazla kişiden oluşuyorsa, yani dava arkadaşlığı bulunuyorsa, mahkeme yargılama harçlarını davadaki ilgilerine göre bu dava arkadaşları arasında paylaştırır (HUMK m.419). Ancak bu durumda, her dava arkadaşının sorumlu olduğu miktarın hükümde ayrı ayrı gösterilmesi gerekir²³⁵. Yargılama giderleri, tarafa tahmil olunur kuralına istisna olarak, vekaleti olmadan diğeri namına dava veya müdafaa eden kimse ve kıyas yoluyla da, yetkisini aşarak dava ikame veya müdafaa eden vekil yargılama giderleri ile şahsen sorumlu olur. Vekil, kusur ve hatası ile sebep olduğu zarardan sorumlu olduğundan, mesela müvekkilinin talimatına uygun hareket ederek davayı kaybederse müvekkiline karşı mesul olur. Fakat

²³³ D... Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından verilen, 2005/63 esas, 2006/30 karar ve 23/2/2006 tarihli, vasi tayinine yönelik kararda, müdahil olarak davaya katılan kişinin yargılama giderleri ile sorumlu tutulması üzerine, Yargıtay 2. HD, 09/11/2006, 7099/15306 sayılı kararında, müdahil olan A...'nın davada taraf sıfatı bulunmadığı halde, aleyhine vekalet ücreti takdiri ve yargılama giderlerinden sorumlu tutulmasının usul ve yasaya aykırı olduğuna karar vermiştir.

²³⁴ Erdoğan s.494.

²³⁵ Kuru (Usul-V) s.5335.

hasmına karşı yargılama giderlerinden sorumluluk doğrudan doğruya tarafa yönelir²³⁶.

Yargı işlemlerinden alınacak harçların ödenmemesi halinde müteakip işlemler yapılmayacağından, bu harçlar diğer taraf tarafından ödenirse işleme devam olunmakla beraber bu para mahkeme neticesinde ayrıca bir isteğe gerek kalmadan hükümde nazara alınır (HK m.32).

B- YARGILAMA HARÇLARININ HAKSIZ ÇIKAN TARAFYA YÜKLETİLEMEYECEĞİ HALLER

I- Davanın İlk Oturumda Kabul Edilmesi

Davalı davayı ilk oturumda kabul ederse ve hal ve durumu ile kendisine karşı dava açılmasına sebebiyet vermemiş ise, davayı kabul etmiş olmasına rağmen yargılama giderlerine mahkum edilemez (HUMK m.94/2).

II- Harcın Davada Lehine Karar Verilen Tarafa Yüklenmesi

Davada haklı çıkmış olan taraf, HUMK'un 418. maddesinde belirtilen durumların birini yapmış ise, davada haklı çıkmış olmasına rağmen yargılama harçlarının ve bu arada giderlerinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkum edilebilir. 418. maddede belirtilen durumlar şunlardır; Bilerek ve isteyerek davayı uzatmak, gereksiz masraf yapmak, elinde bulunup da hükme etkisi olan belgeleri zamanında karşı tarafa bildirmemek.

²³⁶ Belgesay (Şerh) s.333.

III- Dava Sıfatı Olmadığı Halde Dava Açma

Bir kişi davada sıfatı olmadığı halde, davacıyı davalı sıfatı kendisine aitmiş gibi yanıltır, davacı bu kişiye karşı dava açar ve davası sıfat yokluğundan dolayı reddedilirse, davacıya yargılama giderleri yüklenemez, davayı sıfat yokluğundan dolayı reddettirmiş olan davalının, davacıya yargılama gideri ödemesine karar vermelidir²³⁷.

IV- Yeni Bir Kanun Hükmü Uyarınca Haksız Duruma Düşme Durumu

Bir taraf, davanın açıldığı zamandaki mevzuata veya içtihatlarla göre davasında veya savunmasında haklı iken, dava açıldıktan sonra yürürlüğe giren (geçmişe etkili) yeni bir kanun hükmü veya yeni bir içtihadı birleştirme kararı gereğince davada haksız duruma düşüp davayı kaybetse bile yargılama giderlerine mahkum edilemez²³⁸.

C- KISMİ HAKLILIK DURUMUNDA YARGILAMA HARÇLARINDAN SORUMLULUK

Davada her iki taraf da kısmen haklı ve haksız çıkarsa, mahkeme, mahkeme harçlar dışındaki yargılama giderlerini, haklı çıkma oranına göre taraflar arasında paylaştırır (HUMK m.417/1 c.2). İki tarafın da kısmen haklı çıkması halinde yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaştırılacağına ilişkin HUMK m.417/1-c.2 hükmü, yargılama harçları için uygulanmaz. Çünkü davanın reddi hariç, harç daima davalıya yükletilir. Harca zaten haksız çıkılan oranda hükmedileceği için, diğer giderler gibi kazanılan ve kaybedilen

²³⁷ Kuru (Usul-V) s.5337.

²³⁸ Kuru (Usul-V) s.5338.

miktara göre tekrar bölüştürülemez ve reddedilen dava bölümü için ayrıca ret harcı verilemez. 417/1-c.2 hükmü, ayrıca, boşanma ve nafaka davalarında da uygulanmaz²³⁹.

D - DAVANIN REDDİ HALİNDE HARÇLARDAN SORUMLULUK

Davanın sonunda davanın reddine karar verilmişse, yargılama harcından davacı sorumlu olur. Ancak davanın reddi halinde karar ve ilâm harcı maktudur. Dava konusu nispî karar ve ilâm harcına tabî olsa dahi davanın reddi halinde karar ve ilâm harcı maktu olarak tahsil edilir. Nispî karar ve ilâm harcına tabî davanın başlangıcında peşin alınan karar ve ilâm harcından, maktu karar ve ilâm harcı mahsup edilerek arta kalan karar ve ilâm harcının istek halinde iadesine, eksik kalırsa davacıdan tahsiline karar verilmesi gerekir. Maktu karar ve ilâm harcına tabî davanın reddi halinde ise maktu karar ve ilâm harcı, davanın başında davacı tarafından peşin olarak ödendiğinden başka bir harç alınmasına yer olmadığına karar verilir²⁴⁰.

§ 2- DAVALARA GÖRE ALINAN HARÇLAR VE SORUMLULUK

1- Alacak Davalarında Yargılama Harçları

Alacak davası, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalardan olduğu için, davacı, dava ettiği miktara (nispî esasa) göre harcını ödeyerek, davasını sulh veya asliye hukuk mahkemesine açacaktır. Davacı, davasını

²³⁹ Kuru (Usul-V) s.5334,5335.

²⁴⁰ Aldemir s.254.

açarken, başvurma harcı ve dava ettiği miktar üzerinden (binde 54) nispî karar ve ilâm harcının $\frac{1}{4}$ 'ünü ödeyecektir.

Örneğin davacı, 2.000 YTL değere sahip bir alacak davası açmıştır. Davacı, davasını sulh hukuk mahkemesine açacağı için, sulh hukuk mahkemelerinde geçerli olan başvurma harcını yatıracaktır. Bu harç 2007 yılı için geçerli tarife göre (sulh hukuk mahkemesi için) 6,20 YTL'dir. Başvurma harcının yanında davacı dava değerinin binde 54'ünün $\frac{1}{4}$ 'ünü de peşin harç olarak yatıracaktır. Bu harç nispî karar ve ilâm harcının kanun gereği alınan kısmıdır. Yani davacı başvurma harcının yanında 27 YTL peşin harç ödeyecektir.

Davanın tamamen kabul edilmesi halinde, davacının ödemiş olduğu başvurma harcı miktarı ile (bu miktar hüküm tarihinde farklı olsa bile davacının ödediği zamandaki miktar esas alınır), 27 YTL peşin alınan nispî karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, nispî harcın geri kalan 81 YTL'lik kısmının da davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına karar verilir.

Davanın kısmen kabulü halinde, nispî karar ve ilâm harcı kabul edilen miktar üzerinden hesaplanır. Yani mahkeme 1.500 YTL'lik kısmı kabul etmiş 500 YTL'lik kısmı ret etmiş ise, davacının ödemiş olduğu başvurma harcı miktarı ile, 27 YTL peşin alınan nispî karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, nispî harcın geri kalan 54 YTL'lik kısmının da davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına karar verilir.

Davanın tamamen reddi halinde davacının ödemiş olduğu başvurma harcı davacı üzerinde bırakılır. Davacının ödemiş olduğu nispî karar ve ilâm harcından alınması gereken maktu harç düşülür ve istek halinde iadesine karar verilir. Örneğin davacı davasını açarken 27 YTL peşin harç ödemiştir. Davası reddedilen davacı maktu karar ve ilâm harcı ödeyeceğinden ve bu miktar da 2007 yılı için (sulh hukuk mahkemesi için) 13,10 YTL olduğundan, fazla ödenmiş olan (27 YTL - 13,10 YTL = 13,9 YTL) 13,9 YTL'nin istek halinde davacıya iadesine karar verilir.

2- Ayrılık Davasında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 167. vd. maddelerinde kanuni dayanağını bulan ayrılık davası, şahıs varlığına ilişkin bir davadır. Bu sebeple, aile mahkemesine açılan bu davada, başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınır. Davanın kabulü, dava açılırken ödenen başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilir. Eğer dava süresi içinde tarifiede bir değişiklik olmuşsa kalan maktu karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine karar verilir. Davanın reddi halinde, davacı davasını açarken maktu karar ve ilâm harcını ödemiş olduğundan tekrar harç alınmasına yer olmadığına karar verilir. Ancak dava sırasında tarifiedeki maktu karar ve ilâm harcı artmış ise kalan kısmın da davacıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine karar verilmesi gerekir. Davacının ödemiş olduğu başvurma harcı da davacı üzerinde bırakılır.

3- Babalık Davasında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 282. vd. maddelerinde kanuni dayanağını bulan babalık davası, şahıs varlığına ilişkin bir davadır. Bu sebeple, aile mahkemesine açılan bu davada, başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınır.

Davanın kabulü, dava açılırken ödenen başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilir. Eğer dava süresi içinde tarifiede bir değişiklik olmuşsa kalan maktu karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine karar verilir.

Davanın reddi halinde, davacı davasını açarken maktu karar ve ilâm harcını ödemiş olduğundan tekrar harç alınmasına yer olmadığına karar

verilir. Ancak dava sırasında tarifiedeki maktu karar ve ilâm harcı artmış ise kalan kısmın da davacıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine karar verilmesi gerekir. Davacının ödemiş olduğu başvurma harcı da davacı üzerinde bırakılır.

4- Boşanma Davasında Yargılama Harçları

Boşanma davaları kanunda öngörülen belirli sebeplerin varlığı halinde bir hukuki durumun (evliliğin) değiştirilmesini (evlilik birliğinin sona erdirilmesini) ve ayrıca bu sonuçla ilgili yan tedbirlerinde birlikte düzenlenmesini sağlama amacına dayalı yenilik doğuran (inşai) bir dava türüdür. Başka bir anlatımla, yargı kanalıyla eşlerden birinin yeni bir hukuki durum yaratma isteğinin hukuka uygunluğunun belirlenmesi yoludur. Yalnızca eşlere tanınan dava hakkı diğer yenilik doğran haklar gibi doğrudan irade açıklamasıyla değil, ancak dava açma yolu ile kullanılabilir ve kesinleşen bir yargı kararı ile sonuç doğurur. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 161. vd. maddeleri uyarınca açılan boşanma davasının konusu, şahıs varlığına ilişkin olduğundan, bu dava açılırken başvurma harcı yanında maktu karar ve ilâm harcının tamamı peşin olarak davacıdan tahsil edilir²⁴¹.

²⁴¹ 2. HD, 28/12/1988, 10859/12271; Boşanma gibi harca tabî davalarda hâkimin havalesi yeterli olmayıp dava, harç ödendiği tarihte açılmış sayılır. 07.12.1964 tarihli ve 3/5 sayılı içtihadı Birleştirme Kararının gerekçesinde açıklandığı üzere; dava, mahkemeden verilecek bir hükümle, bir iddia üzerinde hukuki korunmanın sağlanması dileğidir. Böyle bir talepte bulunabilmesi ise, her şeyden önce HUMK. nun 179. maddesinde ayrıntılı bir biçimde belirtilmiş hususları kapsayan bir dava dilekçesinin düzenlenmesi ve bu dilekçenin harçlandırılması şartına bağlıdır. Hemen eklemek gerekir ki boşanma gibi harca tabî davalarda, davanın harcın ödendiği tarihte açılacağı ve davacının harç ödemediği dava dilekçesini Hâkime havale ettirmek suretiyle kendisine düşen görevi yerine getirmiş sayılamayacağı 06.02.1984 tarihli ve 1983/7 esas, 1984/3 karar sayılı İçtihadı Birleştirme kararının gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Öyle ise bütün bu hususlar gözetilmeden ve ortada usulüne uygun düzenlenip harçlandırılmış bir dava dilekçesi söz konusu olmadan, 3444 sayılı Kanunun geçici 1. maddesine dayanılarak boşanmaya karar verilmesi ya da böyle bir talebin dikkate alınması söz konusu olamaz.

2. HD, 08/07/1999 , 6117/8057; Boşanma davası sonunda harçlar kanunu gereğince, yalnızca maktu harç alınması zorunlu olup boşanma davası dolayısı ile verilen tedbir, iştirak veya yoksulluk nafakası ile Medeni Kanun'un 143. maddesi uyarınca taktir olunan tazminatlar boşanmanın ferî sonucu olup bu talepler harca tabî olmadığı gibi ret veya kabulü halinde taraflara ücreti vekalet ve harç yükletilmez.(Y. 2 HD.nin 19/02/1990 günlü 13474-

Boşanma davası içinde istenen yoksulluk nafakası, ayrıca, harca tabî değildir²⁴². Yine boşanma davası içinde istenen ve boşanmanın ferî niteliğinde olan maddi ve manevi tazminat istekleri harca tabî değildir²⁴³.

2077 sayılı ve YHGK.nun 25/09/1996 günlü 2-331/628 sayılı kararları) Bu yön gözetilmeden kabul edilen nafaka miktarı üzerinden nispi harca hükmedilmesi doğru görülmemiştir.

²⁴² HGK, 02/05/1990, 2-111/261; 2. HD, 05/07/2005, 7951/10582; ... Davalı tarafından bağımsız açılmış bir nafaka davası bulunmamaktadır. Boşanma davası içinde talep edilen nafaka isteği, boşanmanın eki niteliğinde olup, ayrıca harca tabî olmadığı gibi, vekalet ücretine de tabî değildir. Bu bakımdan bozma doğrultusunda verilen kararda kabul edilen nafaka miktarı üzerinden davalı yararına vekalet ücretine hükmedilmesi ve nisbi harca karar verilmesi doğru görülmemiştir.

2.HD, 23/02/2005, 822/2665; Boşanma davası içerisinde talep edilen nafaka yönünden kararla birlikte ilâm harcı alınması doğru olmadığı gibi kabul edilen beş adet bilezik yönünden ise nisbi harç alınmadan yargılamaya devamla hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır. Ancak bu yönler temyiz edilmediğinden bozma nedeni yapılmamış, yanlışlığa işaret edilmekle yetinilmiştir.

²⁴³ 2. HD, 02/12/1999, 11168/13228; Boşanma davası incelenirken Medeni Kanunun 137, 143, ve 144. maddelerine dayanılarak hükmolunan tazminat ve nafaka istemleri boşanmanın ferî niteliğinde olup ayrıca harç ve vekalet ücretine tabî değildir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.9.1996 tarihli ve 2-331/628 sayılı; Yargıtay İkinci Hukuk Dairesinin 11.1.1996 tarihli ve 13618/186 sayılı, 16.11.1998 tarihli ve 10394/122/1 sayılı kararları). Bu yön gözetilmeden sadece boşanma ile ilgili olarak maktu vekalet ücretine hükmolunması gerekirken, davalı koca aleyhine hükmolunan tazminat ve nafaka üzerinden ayrıca vekalet ücreti yüklenmesi doğru bulunmamıştır (YKD, 2000/2, s.193). Aynı yönde kararlar için Bkz. 2. HD, 03/02/1991, 12055/1888; 2.HD, 08/07/1999, 6117/8057 (YKD 2000/2, s.191); 2.HD, 02/12/1999, 11168/13228 , Kaçak (Külliyyat) s.135.

2.HD, 29/01/1990, 11986/516; "...Boşanma davası içinde vaki ve boşanmanın ferî niteliğinde olan Medeni Kanunun 3444 sayılı Kanunla değişik 144. maddesinde ifade edilen yoksulluk nafakaları ile aynı Kanunun 143. maddesinde yazılı maddi ve manevi tazminat istekleri harca tabî değildir. İsteğin, karar verilmeye kadar davanın her safhasında yazılı veya sözlü olarak yapılması yeterlidir. Ancak, hukuki sonuç doğurabilmesi için sözlü isteklerin mahkeme tutanağına geçirilmesi zorunludur.

MUHALEFET ŞERHİ

• 1- Maddi ve manevi tazminat istekleriyle yoksulluk nafakasının boşanma davasının eki (ferî) niteliğinde olduğu, dava dilekçesinde yer almasının zorunlu bulunmadığı, ya boşanma davası içerisinde her zaman ya da boşanma davası henüz hükme bağlanmadan ayrı ve bağımsız bir dava ile istenebileceği hususunda herhangi bir kuşku ve uyuşmazlık söz konusu değildir. Ne var ki hangi zamanda ve koşulda istenmiş olursa olsun, boşanmanın ekini (ferîni) oluşturan maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına ancak istek halinde karar verilebileceğinden, isteğin dikkate alınabilmesi; harç ödenmesi, eksik harç ödenmiş ise tamamlanması koşuluna bağlıdır. Çünkü hâkim böyle bir tazminatın hüküm altına alınmasının gerekliliğini ve zorunluluğunu yargılama içerisinde belirlese bile kendiliğinden manevi tazminata karar veremez. Yalnızca boşanma davasının devamı sırasında uygun görülen tedbir , nafakası (MK. 137) ile boşanma halinde küçük yararına hükmedilen iştirak nafakasında (MK. 148/2), istek olmasa dahi hâkim kendiliğinden karar verme zorunda bulunduğundan yalnızca bu iki nafaka türünde harç ödenmesi sınırlı olarak söz konusu değildir.

2- Diğer taraftan her türlü yargı işlerinin kural olarak yargı harcına tabî bulunduğunu belirleyen 492 sayılı Harçlar Kanununun 2. maddesindeki temel ilkenin istisnaları (yani harçtan müstesna olan mevzuatlar) ise aynı Kanunun 13. maddesinde belirlenmiştir. Öyle ise 492 sayılı Harçlar Kanununun gerek 13 ve gerekse özel kanunlara yollamada bulunan 123, maddesinde öngörülen istisnalar dışında kaldığı için harcı ödenmeyen manevi tazminat isteğinin incelenerek kabul edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Ancak evlilik birliği içinde edinilen malın alımına bulunulan katkıya dayalı maddi tazminat istemli dava, örneğin evlilik nedeni ile çalışma hayatına ara vermesi yüzünden kazanç kaybının dava edilmesi²⁴⁴, Türk Medeni Kanunu'nun 143/1. maddesine uygun boşanmanın fer'i niteliğinde olmadığı için nispî harca tabîdir²⁴⁵. Yine boşanma davasında edinilmiş mallara katılma rejimi sonucu malların tasfiyesi istendiğine göre, değer üzerinden nispî harç alınarak söz konusu istem çözümlenmelidir²⁴⁶.

Örneğin davacı boşanma davası içinde yoksulluk nafakası talep etmişse, bu davayı açarken başvurma harcı ile birlikte maktu karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Yoksulluk nafakası isteği için ayrıca nispî karar ve ilâm harcı ödemeyecektir. Bu davanın kabulü veya reddi halinde de mahkeme maktu karar ve ilâm harcına hükmedecek, kabulü halinde davacının ödemiş olduğu maktu karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, davanın reddi halinde maktu karar ve ilâm harcı peşin olarak alınmış olduğundan tekrar alınmasına yer olmadığına karar verecektir. Bu açıklamalar ışığında mahkemenin boşanma davası içinde talep edilen yoksulluk nafakasını kısmen kabul etmesi halinin de bir önemi

Bütün bu nedenlerle davalı eş yararına manevi tazminat takdiri gerekmediğinden ve olayda Medeni Kanunun 143/2. maddesinin unsur ve koşulları oluşmadığından değerli çoğunluk düşüncesine katılamıyorum. (Namık K. YALÇINKAYA Üye)

MUHALEFET ŞERHİ

• Karşı oy açıklaması: Sayın Namık K. Yalçinkaya'nın muhalefet şerhinde 1. ve 2. fıkrada açıkladığı sebeplere aynen katılıyorum. (Tahir ALP Üye) (YKD, 1990/10, s.1448).

²⁴⁴ 2. HD, 28/09/2004, 7935/10797 (TBB Dergisi, Mart-Nisan 2006, s.936-938).

²⁴⁵ HGK, 26/12/2001, 2-1154/1171, Demirkıran s.367.

2.HD, 24/09/1998, 8358/9790; "...Davalı Medeni Kanunun 143/1. maddesi gereğince bir milyar lira, annesinin katkısı sebebiyle birmilyaryüz milyon lira, kocasına verdiği altınlar sebebiyle de yediyüz milyon lira tazminat istemiştir. Medeni Kanunun 143/1. madde dışında kalan tazminat için nisbi harcın ikmal edilmesi zorunludur. Bu yönün gözetilmemesi isabetsizdir. (YKD, 1998/11, s.1615)"

2. HD, 22.04.2003, 5038/5860; "Kadının karşı davasında istediği ev ve araba için katkı davası boşanma davasının eki niteliğinde değildir. Bu nedenle nisbi harca tabîdir. Nisbi harç ikmal ettirilmeden (Harçlar K.md.32) bu konuda kesin hüküm oluşturacak şekilde ve yine çelişkili biçimde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir."

²⁴⁶ 2. HD, 27/12/2004, 14270/15804 (TBB Dergisi, Mart-Nisan 2006, s.939-940). Aynı kapsamda, 2. HD, 23/02/2005, 608/2655; Davacı 29.12.2003 tarihli oturumda maddi tazminat isteklerinin, evlenme sırasında yaptığı harcamalara dayandığını bildirmiştir. Bu istek Türk Medeni Kanununun 174/1. maddesine uyan maddi tazminat anlamında değildir. Başvurma harcı alınmış, nisbi harç karşılanmamıştır. (Harçlar Kanunu md. 30-32) Nisbi harç tamamlattırılmadan isteğin esasına girilerek ret hükmü kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

bulunmamakta, bu durumda da harcın davalıdan alınarak davacıya verilmesi gerekmektedir.

5- Cinsiyet Düzeltmesi ve Değiştirilmesi Davalarında Yargılama Harçları

Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse Türk Medeni Kanunu'nun 40. maddesi uyarınca mahkemeye başvurarak izin verilmesini isteyebilir. Bu sebeple, açılan davada, başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınır. Bu dava hasımsız olduğu için, davanın kabulü halinde de reddi halinde de, dava açılırken ödenen başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcının davacı üzerinde bırakılmasına karar verilir. Eğer dava süresi içinde tarifede bir değişiklik olmuşsa kalan maktu karar ve ilâm harcının davacıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine karar verilir.

6- Dernek Genel Kurulunu Olağanüstü Toplantıya Çağırma Halinde Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 73. maddesinde dernek genel kurulunun niteliği ve oluşumu, 74. maddesinde olağan toplantı zamanı, 75. maddesinde de olağanüstü toplantı hali düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "Genel kurul, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılır. Yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırılmazsa; üyelerden birinin başvurusu üzerine, sulh hâkimi, üç üyeyi genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir. Sulh hukuk mahkemesine yapılan bu başvurudan başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınması gerektiği, alınan bu harçların istemin kabul veya ret durumuna bakılmaksızın

talep eden üzerinde bırakılması gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü (1) sayılı tarife ihtilafsız yargı konularında başvurma harcının ve karar ve ilâm harcının alınması gerektiğini belirtmiştir.

7- Derneğin Kendiliğinden Sona Erdiğinin Tespiti Davalarında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesine göre; Dernekler, şu hallerde kendiliğinden sona erer: 1. Amacın gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi veya sürenin sona ermesi, 2. İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması, 3. Borç ödemede acze düşmüş olması, 4. Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi, 5. Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması. Bu hallerde yine aynı madde uyarınca her ilgili, sulh hâkiminden, derneğin kendiliğinden sonra erdiğinin tespitini isteyebilir.

Sulh hukuk mahkemesine yapılan bu başvurudan başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınması gerektiği, alınan bu harçların istemin kabul veya ret durumuna bakılmaksızın talep eden üzerinde bırakılması gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü (1) sayılı tarife ihtilafsız yargı konularında başvurma harcının ve karar ve ilâm harcının alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu istem de ihtilafsız yargıya girmektedir. Ayrıca bu dava kaymakamlıklar ve Cumhuriyet savcılar tarafından da açılabileceğinden, bu durumda dava harca tabî olmayacaktır.

8- Elbirliğı Mülkiyetinin Müşterek Mülkiyete Dönüştürülmesi Davasında Yargılama Harçları

Elbirliğı Mülkiyetinin paylı mülkiyete dönüştürülmesi davasının yasal dayanağını Türk Medeni Kanunu'nun 644. maddesi oluşturmaktadır. Bu maddeye göre, sulh hukuk mahkemesine açılan davada, davacı başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcını ödemekle yükümlüdür. Davanın kabulü halinde davacının ödemiş olduğu başvurma ve maktu karar ve ilâm harcının davalı veya davalılardan alınarak davacıya verilmesine, davanın reddi halinde de davacının ödemiş olduğu harçların davacı üzerinde bırakılmasına, harç peşin alındığından yeniden harç alınmasına yer olmadığına karar verilecektir.

9- El Atmanın Önlenmesi ve Ecrimisil Davalarında Yargılama Harçları

El atmanın önlenmesi davalarının çeşitli halleri Türk Medeni Kanunu'nun 683 ile 989. maddeleri arasında yasal dayanağını bulmaktadır. Bu maddelere göre açılan el atmanın önlenmesi ve yıkım davaları, özü itibarıyla taşınmaz malın aynına ilişkin olduğundan, nispî harca tabî tutulması zorunludur²⁴⁷. Dilekçede dava değeri belli edilmemişse öncelikle dava

²⁴⁷ 1. HD, 04/11/1991, 7840/12426, Ergün s.668; 1. HD, 21.09.1994, 476/1005; Çaplı taşınmazın bir kısmına el atmanın önlenmesini isteğini içeren dava taşınmaz malın aynına ilişkindir ve konusunu oluşturan hak para ile değerlendirilir. Bu nedenle, davanın nispî harca tabî tutulması zorunludur. Bu husus mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmelidir. Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılamaz.

1. HD, 10/06/1996, 7247/7121; Davanın konusunu oluşturan hakkın ve yaptırıma yönelik isteğin para ile değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu açıktır. Bu tür bir davada, HUMK.nun 413 ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 26, 27, 28, 30 ve 32 nci maddelerinin öngördüğü işlemin yerine getirilmesi ve gerekli olan harcın alınması zarureti vardır. Bilindiği üzere Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını yanların isteklerine bırakmamış, değinilen yönün mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmesini hükme bağlamıştır. 492 sayılı Kanunun 32. maddesinde ise yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe, müteakip işlemlerin yapılamayacağı vurgulanmıştır. Hal böyle olunca, davacıya; dava değerinin açıklattırılması, harcının alınması ve ondan sonra işin esasının hükme bağlanması gerekirken, değer belli edilmeksizin maktu harç alınmak suretiyle yetinilmesi isabetsizdir (YKD, 1996/12, s.1885).

değerinin açıklattırılması gerekir, harcın alınması ve ondan sonra işin esasının hükme bağlanması gerekir. Yine, dava sürecinde yapılan keşifte saptanan değer dava dilekçesinde ileri sürülen değerden fazla çıkar ise, nispî tarife üzerinden noksan harcın tamamlanması ve ondan sonra işin esası incelenerek sonuca bağlanmalıdır²⁴⁸. Taşınmazın aynına ilişkin olan bu tür davalarda ecrimisil ve tazminat gibi taleplerde de bulunduğu taktirde, harç, taşınmazın değeri ile talep olunan tazminat ve ecrimisil tutarı üzerinden alınır (HK m.16/2).

Örneğin davacı 10.000 YTL değere sahip taşınmazına el atıldığını ve bu nedenle el atmanın önlenmesini ve 2.000 YTL ecrimisil talebinde bulunmuş ise, dava değeri 12.000 YTL olacak ve davacı davasını açarken başvurma harcı ile birlikte ($12.000 \text{ YTL} / 1000 = 12$; $12 \text{ YTL} \times 54 = 648 \text{ YTL}$; $648 / 4 = 162$) 162 YTL nispî karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Davanın kabulü halinde davacının ödemiş olduğu bu harçların davalıdan alınarak davacıya verilmesine, nispî karar ve ilâm harcından kalan 486 YTL'nin davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına karar verilecektir.

²⁴⁸ 1. HD, 10/06/1996, 7247/7121; Davanın konusunu oluşturan hakkın ve yaptırıma yönelik isteğin para ile değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu açıktır. Bu tür bir davada, HUMK.nun 413 ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 26, 27, 28, 30 ve 32 nci maddelerinin öngördüğü işlemin yerine getirilmesi ve gerekli olan harcın alınması zarureti vardır. Bilindiği üzere Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını yanların isteklerine bırakmamış, değinilen yönün mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmesini hükme bağlamıştır. 492 sayılı Kanunun 32. maddesinde ise yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe, müteakip işlemlerin yapılamayacağı vurgulanmıştır. Hal böyle olunca, davacıya; dava değerinin açıklattırılması, harcının alınması ve ondan sonra işin esasının hükme bağlanması gerekirken, değer belli edilmeksizin maktu harç alınmak suretiyle yetinilmesi isabetsizdir (YKD, 1996/12, s.1885)

5. HD, 26/09/1988, 4883/13736; Taraflar arasındaki 634 sayılı Kat Mülkiyeti Yasası uyarınca ortak yere yapılan el atmadan dolayı meydana gelen değişikliğin giderilerek, projedeki duruma getirilmesi davasından dolayı yapılan yargılama sonunda, davanın kabulüne dair verilen hükmün Yargıtay'ca incelenmesi davalı idare vekili yönünden süresinde verilen dilekçe ile istenilmiş olmakla; dosyadaki belgeler okunup, iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü: Davacılar, projesinde sığınak, kömürlük ve otopark şeklinde gösterilen ortak yerler, davalılarca özel işyeri haline getirildiğinden, bu yerlerin projesinde gösterilen duruma dönüştürülmesini dava etmişlerdir. Yapılan bu değişikliklerin parayla değerlendirilmesi mümkün bulunmasına göre, davacılar bu değer yönünün açıklattırılması ve gerekirse ek rapor alınarak değerın saptanması suretiyle alınacak harcın hesaplanması gerekirken bu yolda bir işlem yapılmadan ve harç sorunu yasal olarak çözümlenmeden hüküm kurulması, doğru bulunmamıştır (YKD, 1989/2, s.202).

Dava sırasında yapılan keşifte davacının 10.000 YTL gösterdiği dava değerinin aslında 20.000 olduğu anlaşılırsa davacının nispî harcı tamamlaması gerekir, yani davacının $(10.000 \text{ YTL} / 1000 = 10 \text{ YTL}; 10 \times 54 = 540 \text{ YTL}; 540 / 4 = 135 \text{ YTL})$ 135 YTL daha harç yatırması gerekmektedir. Bu harç yatmadan davaya devam edilemez. Bu davanın reddi halinde de maktu harç alınacağından, davacının dava açarken ödemiş olduğu fazla harcın istek halinde davacıya verilmesine karar verilir.

10- Evlat Edinme Davalarında Yargılama Harçları

Evlat edinme, Türk Medeni Kanunu'nun 305 ilâ 320. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu madde hükümlerine göre, evlat edinmek isteyen kişi, evlat edinilmek istenen kişiye, aile mahkemesinde (aile mahkemesi kurulmamışsa asliye hukuk mahkemesinde) dava açacaktır. Bu davayı açan davacı, başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı (peşin harç) ödeyecek, dava sonucunda bu yargılama harçları davacının üzerinde bırakılacaktır.

12- Evlenmeye İzin Verilmesi Davasında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 124/2. maddesine göre, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. 128. maddeye göre de, hâkim, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, bu konuda başvuran küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir. Bu maddelere göre açılacak evlenmeye izin verilmesi davalarında, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama usullerine dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle artık Sulh Hukuk Mahkemesi görevli olmaktan çıkmıştır. Bu davalarda görevli mahkeme aile mahkemesidir. Kanun, aile

mahkemesi kurulamayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işlere Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Mahkemesince bakılacağını hükme bağlamıştır. (4787 sayılı Kanun m. 2/2) ²⁴⁹.

Hasımsız bir dava olan evlenmeye izin verilmesi davasını açan davacı, dava açılan yerde aile mahkemesinin bulunup bulunmamasına göre, davasını asliye hukuk veya aile mahkemesine açacak, açarken bu mahkemelerde geçerli başvurma harcını ve maktu karar ve ilâm harcını (peşin harç) ödeyecek. Dava sonucunda da ret veya kabul durumu fark etmediğinden maktu karar ve ilâm harcı alınmasına karar verilecektir. Maktu karar ve ilâm harcı peşin harç adı altında dava açılırken alındığından harç miktarlarında bir artış yoksa, harç alındığından tekrar harç alınmasına yer olmadığına karar verilecektir.

13- Gaiplik Kararı Alınması Davalarında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 32. vd. maddelerine göre açılan bu dava şahıs varlığına ilişkin olduğundan ve hasımsız dava olduğundan maktu harca tabîdir. Davacı davasını açarken başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Dava sonunda davanın reddi veya kabulü durumlarının her ikisinde de yatırılan harcın davacı üzerinde bırakılmasına karar verilir.

²⁴⁹ 2. HD, 16/07/2003, 9690/10864.

14- Hâkim Aleyhine Açılacak Tazminat Davalarında Yargılama Harçları²⁵⁰

Hâkime karşı, HUMK m.573-576'daki şartlar oluştuğunda açılacak tazminat davasında davacı, başvurma harcı ve davası belli bir değerle ilgili olduğu için nispî karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Davacı, hâkime karşı açtığı tazminat davasını haklı gerekçelere dayandırır ve iddiasına dayanak yaptığı olguları kanıtlar ise dava lehine sonuçlanır²⁵¹. Bu durumda davalı hâkim davacının ödemiş olduğu harçları ve bu arada yargılama giderlerini davacıya ödeyecek, kalan nispî karar ve ilâm harcını da hazineye ödeyecektir.

Hâkim aleyhine açılan bu dava, davacının iddiasını kanıtlayamaması ve dayandığı olguların sabit görülmemesi nedeni yani davanın sabit olmaması halinde davacının davası ret edilir. Bu husus HUMK m.576/2 hükmünde diğer davalardan farklı bir biçimde düzenlenmiştir. Bu fıkra; “Dava sabit olmadığı takdirde müddeiden yirmi beş liradan dun olmamak üzere cezayı nakdi ile, kendisinden dava olunan hâkimin duçar olduğu maddi ve manevi zarar ve ziyan için takdir olunacak münasip bir tazminatın tahsiline hükmolunur.” hususu hükmüne bağlanmıştır.

Tazminat davasını haksız yere ve yasal dayanaktan yoksun olmasına rağmen açan, ancak daha sonra iddiası sabit görülmeyle reddedildiği için davasını kaybeden davacı, kanunun açık hükmü gereği para cezası ödemeye mahkum edilir (HUMK m.576/2, 2790 s. K. m.1). Ayrıca açılan haksız dava sonucunda maddi ve manevi açılardan zarar gören hâkim lehine, dava mahkemesi hâkimi tarafından resen takdir edilecek bir miktar tazminat taktir edilir. Hâkimin bu yönde bir talebinin bulunmasına gerek yoktur. İşte burada karşımıza harç ile ilgili olarak bir sorun çıkmaktadır.

²⁵⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için, bkz.; Mehmet Demir, Hâkime Hukuksal Sorumluluğu Nedeniyle Açılan Tazminat Davası (Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VII, S.3-4, s.805-861).

²⁵¹ Demir s.853.

Yukarıdaki hükümlere göre davanın reddine karar veren mahkeme; HUMK'nun 576/2. maddesi gereğince takdir edilecek tazminatın²⁵² davacıdan alınarak davalıya verilmesine karar verecektir. Bu durumda diğer durumlardan farklı olarak dava olarak açılmamış ve harcı ödenmemiş bir miktar için nispî karar ve ilâm harcı ödenecek midir ödenecek ise hangi taraf ödeyecektir.

Herhangi bir istek olmaksızın resen yapılacak işlemlere ait harçlar, aksine hüküm yoksa, lehine işlem yapılan kişilerden alınır. Davalı hâkim lehine yasa gereği hükmedilen tazminatın yükümlüsü ise bellidir. Bu yükümlünün hâkim değil onun hakkında dava açan kişi olması karşısında, buna göre hesaplanacak harcın yükümlüsü de yine bu kişi yani haksız yere dava açtığına hükmedilen davacı olmalıdır.

Yargı harçları özelliği gereği davada haksız çıkan tarafa yükletilir. Bir dava sırasında haksız davranışta bulunan her kimsenin haksız davranışlarının bütün sonuçlarından, bunları önceden bilmesi mümkün olsun veya olmasın, sorumlu tutulması hukukun genel kurallarından olup, usul yasalarındaki dava giderlerinin haksız çıkan tarafa yükletilmesine ilişkin hükümler örn. HUMK.417 maddesi hükmü, bu ilkeye dayanmaktadır. Harcın dava giderlerinden olduğu HUMK. 423. maddesinden açıkça anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, haksız yere dava açmış veya haksız yere savunmada bulunmuş kimse, harç bakımından, bir kazanılmış hak ileri süremez veya haksız davranışının sonuçlarından sorumlu tutulmasında da adalete aykırı bir yön düşünülemez²⁵³. Hâkim lehine davacı aleyhine yasa gereği yükletilen tazminat da davacının haksız çıkmasının sonucu olup, peşin harç alınmamış olması nispî karar ve ilâm harcının alınmamasını gerektirmediğinden haksız

²⁵² Davalı hâkimin karşı dava yoluyla talebini gerektirmeyen, açılan davanın sonucuna bağlı olarak ve ancak davanın sabit olmaması halinde hükmolunması zorunlu, miktarı belirsiz ve tamamen takdire bağlı olan, ancak ilgili hâkimce talep edilmediği açıkça belirtilmişse hükmedilemeyen, dayanağını da yasadan alan bu tazminat kendine özgü niteliktedir. Tazminat Hukuku kuralları içinde bakıldığında hâkimin haksız yere dava edilmekle maddi ve manevi zarar ve ziyanının doğduğu baştan kabul edilen ve tazminatın tüm unsurlarını da resen hükmedilme özelliğine karşın içinde barındıran bir tazminat türüdür (HGK, 01.05.2002, 4-277/344).

²⁵³ YİBK, 07.12.1964, 3/5, RG, T.12/12/1964, S.11880.

çıkılan miktar üzerinden nispî harcın davacıdan alınması usul ve yasaya uygundur²⁵⁴.

15- Haksız Fiil Nedeni İle Maddi ve Manevi Tazminat Davalarında Yargılama Harçları

Tazminat davası, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalardan olduğu için, davacı, dava ettiği miktara (nispî esasa) göre harcını ödeyerek, davasını sulh veya asliye hukuk mahkemesine açacaktır. Davacı, davasını açarken, başvurma harcı ve dava ettiği miktar üzerinden (binde 54) nispî karar ve ilâm harcının 1/4'ünü ödeyecektir. Davanın tamamen kabul edilmesi halinde, davacının ödemiş olduğu başvurma harcı miktarı ile peşin alınan nispî karar ve ilâm harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, nispî harcın geri kalan kısmının da davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına karar verilir. Davanın kısmen kabulü halinde, nispî karar ve ilâm harcı kabul edilen miktar üzerinden hesaplanır. Davanın tamamen reddi halinde davacının ödemiş olduğu başvurma harcı davacı üzerinde bırakılır. Davacının ödemiş olduğu nispî karar ve ilâm harcından alınması gereken maktu harç düşülür ve istek halinde iadesine karar verilir. Yukarıda 1 nolu başlıkta açıklanan alacak davalarında yargılama harçları başlığı altında verilen örnek bu davalarda da aynen geçerlidir.

16- Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Haksız Rekabetten Doğan Tazminat Davalarında Yargılama Harçları

Haksız rekabetin önlenmesi davasının konusunun para ile değerlendirilmesi mümkün bulunmadığından, bu davalar maktu harca tabîdir. Davacı davasını açarken başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcını

²⁵⁴ HGK, 01.05.2002, 4-277/344.

ödemekle yükümlüdür. Davanın kabulü halinde davacının ödemiş olduğu başvurma ve maktu karar ve ilâm harcının davalı veya davalılardan alınarak davacıya verilmesine, davanın reddi halinde de davacının ödemiş olduğu harçların davacı üzerinde bırakılmasına, harç peşin alındığından yeniden harç alınmasına yer olmadığına karar verilecektir.

17- İflasta Kayıt Kabul Davasında Yargılama Harçları

İflasta kayıt-kabul davası, esas itibariyle şekli bir dava niteliğinde olup, esas amacı kayıt veya terkin işlemini sağlamaktan ibaret olduğuna göre, maktu harca tabî olması gerekir²⁵⁵. Davacı davasını açarken başvurma

²⁵⁵ 12. HD, 21/04/1987, 8924/5602.

KARŞI OY YAZISI: Esas itibariyle, maddelerin başlıklarından da anlaşılacağı üzere "sıra cetveline itiraz" nedenlerinin, sadece bu başlık altında düşünülmesi gereken müflisle ilgili "masaya kayıt ve kabul ya da silinme" davasına münhasır olmadığı gözden uzak tutulmamalıdır. Bunu şu sebeple belirtmek istiyoruz: İflas halinde mantıklı ve tutarlı olarak ele alınabilecek bazı gerekçelerin, ortada iflas yok ise, birden fazla icra takibinin sonucu olarak İİK.nun 142. maddesi uyarınca icra memurluğunca düzenlenecek "sıra cetveline itiraz" hali ve davasına uygun düşmeyeceği onun bünyesi ile bağdaşmayacağıdır. İİK. nun 142, gerekse İİK. nun 235. maddelerinde yazılı hallerde "alacaklının alacağını ne miktarda tahsil edebileceği şüphelidir" görüşü sonucu değiştiremez. Zira hangi tür dava ve takip olursa olsun lehine ilâm alan ya da takibi kesinleşen alacaklının, ilâma bağlı parasının tümünü, mutlaka tahsil edeceğine dair bir yasal garanti mevcut değildir. O halde, alacağın ne miktarda alacaklı eline geçeceği faraziyesi sübjektif bir düşüncedir, harç ve avukatlık ücreti hesabı ve oranına etkili olamaz. Sıra cetveline kayıt kabul ya da silinme davalarında, taraflardan birinin iflas idaresi olması da mutlaka gerekmez. İİK. nun 142. maddesinde, taraflar iki alacaklıdır. Bu davayı birinin kazanıp, ya da kaybetmesi borçlunun hukuku ile ilgili değildir. Sadece karara göre alacaklılardan biri diğerinin yerine geçebilecektir. İİK. nun 235. maddesinin uygulanmasında da, bir diğer alacaklının kabul edilen alacağına itiraz halinde de, dava o kişiye karşı açılacağından durum aynen yukarıdaki şıkta olduğu gibidir. Her iki halde de müflisin aleyhinde bir yoruma gidilemez. Davanın sadece İİK.nun 235. maddesinde yazılı iflas idaresinin ret kararı nedeni ile iflas idaresi aleyhine açılması gerektiği hallerde belki bir özellik arz edebilir. İflas idaresi aleyhine alacağı kısmen ya da tamamen reddedilen alacaklının açacağı davanın ne tür bir dava olduğunun araştırılması gerekir. Bu bir nevi tespit davası sayılsa dahi, dava dilekçesinde belli bir miktar yer olduğuna göre, yine nispî harç alınmak gerekir, böyle bir davada avukatlık ücreti de nispî alınmalıdır. Halbuki, bahis konusu dava bir tespit davası değildir. Bu çeşit bir davada alacaklı belli oranda bir alacağın kaydını ya da silinmesini istemekle değeri para ile ölçülebilen, bütün diğer alacak ve mamelekle ilgili davalarda olduğu üzere, harcın ve avukatlık ücretinin nispî olması icap eder. Bu davanın sayılanlardan ayrı bir yanı yoktur. Böylelikle de, tarafların kısmen haklı, kısmen haksız çıkmaları halinde, avukatlık ücretinin (haklılık ve haksızlık oranında) paylaşılma imkanı elde edilmektedir. "Davayı kaybetme riski"- "alacak miktarının çok büyük meblağlarda olması" her türlü alacak ya da başka çeşit mameleke ilişkin davalarda da söz konusudur. Bu gibi endişeler nasıl diğer davalarda harcın ve avukatlık ücretinin nispî oranda uygulanmasını

harcı ile maktu karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Dava sonunda davanın reddi veya kabulü durumlarının her ikisinde de yatırılan harcın davacı üzerinde bırakılmasına karar verilir.

18- İstihkak Davasında Yargılama Harçları

İstihkak davası, İcra İflas Kanunu'nun 97. maddesinin 11. fıkrasına göre, genel hükümler dairesinde açılan ve basit yargılama usulüne tabî, icra mahkemesinde görülen bir davadır²⁵⁶. Bu dava Harçlar Kanunu'nun 16. maddesi ve (1) sayılı tarifesi uyarınca nispî harca tabîdir ve dava harcın ödendiği tarihte; eğer, davacı harcını ödediği dilekçeyi sonraki bir tarihte mahkeme kalemine vermiş ise, bu hususun kalemce belgelendirilmiş olması halinde, bu tarihte istihkak davası açılmış sayılır²⁵⁷. İstihkak davalarında harca esas değer, takip konusu alacak ile haczedilen malın değerlerinden hangisi az ise o değerdir²⁵⁸. Örneğin takip konusu 2.000 YTL, istihkak edilen

engellemiyor ise, sıra cetveline itiraz, davalarında da, aksi görüşün benimsenmesi bakımından geçerli bir neden sayılamaz. Bu gibi davalarda, iflas idaresinin taraf olması halinde, idare aleyhine ret halinde, masadan büyük meblağların çıkacağı gerekçesi de yeterli olamaz. Zira, iflas idaresi bu çeşit tasarruflarını keyfi değil, daha objektif biçimde kullanmalıdır. Kaldı ki açtığı bu davayı kaybeden alacaklıda nispî harç ve avukatlık ücreti ödeyecektir. Ama, alacaklı davayı kazanmış ise, nispî harç ve avukatlık ücretini tamamen masadan alabilecek midir? sorusu bizce makul ve mantıklı olamaz. Zira, her türlü davada, ilâm alacaklısının, diğer tarafın aczi halinde, ne olabileceği akla gelir. Her davada avukatlık ücreti ve hatta alacağın, diğer tarafın aczi ya da iflası nedeniyle kısmen veya tamamen alınamaması tehlikesi vardır ve akla gelebilir. Fakat hiç bir zaman bu subjektif sebep ve düşünceler genel ilkelerden ayrılmayı gerektirmez. Kaldı ki harç ve avukatlık ücreti konuları (tıpkı ceza gibi) kanunla alınır. Özel bir istisna hükmü olmadıkça, tek yanlı olarak davanın "şekil" olması gibi veya buna benzer yasada yeri bizce bulunmayan düşüncelerle aksi sonuca varılması tasvip edilemez. Ancak, olayda kararın niteliği sebebiyle maktu avukatlık ücreti tayini, avukatlık ücret tarifesinin 8. maddesine uygundur. Sonuç: Açıklanan durum karşısında, çoğunluğun bozma karar ve gerekçesine katılmıyorum. (Semih ÖKTEMER Üye, İbrahim ÇAKIROĞLU Üye) (YKD, 1987/9, s.1347).

²⁵⁶ Uyar, İstihkak Davalarında Yargılama Usulü (TBB Dergisi, Mart-Nisan 2006, s.321-339) s.321.

²⁵⁷ 06/02/1984, 7/3 YİBK (RG, T.19/03/1984, S.18346).

²⁵⁸ 15. HD, 18.01.1995, 20830/30821; Borçlunun elinde iken kaza yapan aracı, trafik kaydına ihtiyati tedbir konulmuş vaziyette iktisap eden kişinin, kazadan dolayı alacaklı olanların, aracı haciz ettirerek cebri icra yoluyla alacaklarını tahsil etmeleri halinde istihkak davası açmaya hakkı yoktur. Yargılama gideri, harç ve avukatlık ücreti, aracın değerine göre değil, daha az olan alacak miktarına göre hesaplanır www.adalet.org.tr (16/04/2006).

şeyin değeri 40.000 YTL ise nispî harç takip konusu olan miktar üzerinden hesap edilir. Buna göre harç hesaplanır ve dava açılırken başvurma harcı ile nispî karar ve ilâm harcı (peşin harç) ödenir. Davanın ret veya kabul durumuna göre yukarıda verilen örnekler burada da geçerlidir. Dava ret edilmişse aynı tarifenin 2/a fıkrası gereğince maktu harç alınması gerekir²⁵⁹.

19- İptal Davalarında Yargılama Harçları

İcra İflas Kanunu'nun 277. ve devamı maddelerinde ifadesini bulan tasarrufun iptali davasının amacı, borçlunun bu maddelere uygun tasarruflarının butlanına hükmettirerek bunların ilgili bulunduğu mal, hak veya alacaklar üzerinde cebri icranın yürümesini sağlamaktır²⁶⁰. Bu dava nispî harca tabîdir ve bu harcın dava konusu tasarrufun değeri ile takip konusu alacak miktarından hangisi az ise onun üzerinden belirlenmesi gerekir²⁶¹.

20- İrtifak Hakkı Tesisi Davalarında Yargılama Harçları

Bu davanın konusu para ile değerlendirilebilen şey olduğu için nispî esasa göre harç alınır. Harca esas değer irtifak hakkı tesisi istenilen yerin değerinin miktarıdır. Burada dikkat edilmesi gereken, harca esas değer

15. HD, 18/01/1995, 6586/121; Takip konusu alacak miktarı, dava konusu aracın değerinden azdır. Bu durumda, alacak miktarı üzerinden yargılama gideri, harç ve avukatlık ücretine hükmedilmesi gerekirken, aracın değeri üzerinden ilâm harcına ve avukatlık ücretine hükmedilmesi de kabul şekli bakımından usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir (YKD, 1995/9, s.1432).

15. HD, 18.1.1995 6586/121; Takip konusu alacak miktarı, dava konusu aracın değerinden azdır. Bu durumda, alacak miktarı üzerinden yargılama gideri, harç ve avukatlık ücretine hükmedilmesi gerekirken, aracın değeri üzerinden ilâm harcına ve avukatlık ücretine hükmedilmesi de kabul şekli bakımından usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.

²⁵⁹ 15. HD, 09/02/1984, 4044/332; 15. HD, 05/10/1993, 2624/7823.

²⁶⁰ Olgaç (İptal Davaları) s.457. İptal davaları hakkında ayrıntılı açıklama için Bkz. Senai Olgaç "Yargıtay İçtihatlarının Işığında İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları", Prof. Dr. Recai Seçkin'e Armağan, AÜHF yayını, Ankara 1974, s.457-481.

²⁶¹ 15. HD, 07/11/1995, 4181/6216.

davalının taşınmazının tümünün değeri değil, irtifak hakkının tesisi için lazım olan yerin, diğer bir deyişle davalının zararının değeridir. Bu davalarda davanın niteliği gereği yargılama giderleri ve bu arada yargılama harçları davacı üzerinde bırakılır ve davacı vekil ile temsil edilmiş olursa bile vekilleri yararına avukatlık ücreti taktiri gerekmez²⁶².

21- İtirazın İptali Davasında Yargılama Harçları

İcra ve İflas Kanunu'nun 67. maddesi hükmüne göre, takip talebine itiraz edilen alacaklı, itirazın tebliği tarihinden itibaren bir sene içinde mahkemeye başvurarak, genel hükümler dairesinde alacağının varlığını ispat sureti ile itirazın iptalini dava edebilir. İtirazın iptali davasının konusu para ile değerlendirilmesi mümkün bulunduğu için harç nispî alınır. Bu davada harca esas değer alacak miktarıdır. Bu davada icra inkar tazminatının hüküm altına alınabilmesi için sadece talep yeterli olup ayrıca harç yatırılması şart değildir²⁶³. Çünkü icra inkar tazminatı feri nitelikte olup asıl hükme bağlıdır.

²⁶² 14.HD, 15.2.2005 228/905;Geçit hakkı kurulmasına ilişkin davalarda davanın niteliği gereği yargılama giderleri davacı üzerinde bırakılmalıdır.

14.HD, 14/10/2004, 4185/6918; Davanın niteliği gereği yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına karar vermek gerekirken davalılardan tahsiline karar verilmesi de doğru görülmemiştir. Hüküm bu nedenlerle bozulmalıdır.

14. HD, 23.9.2004, 5945/6105; "Dava geçit hakkı kurulmasına ilişkindir. Bu tür davalarda davanın niteliği gereği yargılama giderleri davacı üzerinde bırakılır ve davacı vekil ile temsil edilmiş olursa bile vekilleri yararına Avukatlık ücreti taktiri gerekmez. Mahkemece Dairemizin yerleşik kararlarına aykırı şekilde davacı yararına Avukatlık ücreti taktir ve tahsili doğru olmadığından karar bu nedenle bozulmalıdır. Ancak; düşülen yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç göstermediğinden hüküm düzeltilerek onanmalıdır."

²⁶³ 19. HD, 10.2.2005, 8013/1022; "Davacı vekili, davalının müvekkiline keşide ettiği çek bedelini ödemediğini,girişilen icra takibine borcu ödediğinden bahisle itiraz ettiğini belirterek itirazın iptaline, takibin devamına,% 40 tazminata karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, davalının icra takip dosyasına borcunu ödediğini bildirerek itiraz ettiği, ancak borcun ödendiğine dair belge sunmadığından, davanın kabulüne, davalının itirazının iptaline, takibin devamına, % 40 oranında tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmiş, karar davalı tarafından temyiz edilmiştir.Davacı yan dava konusu takibinde toplam 4.340.000.000 TL'nin tahsilini istemiştir. İtiraz üzerine açılan işbu itirazın iptali davasında ise, harca esas değer olarak aynı miktar gösterilmiştir. Mahkemece yazılı bu durum göz ardı edilerek, dava açılmasında harçlandırılmayan icra inkar tazminatı tutarı da esas alınarak harca ve davacı yararına vekalet ücretine hükmedilmiş olması doğru değildir.

22- Kadastro Davalarında Yargılama Harçları

Kadastro davalarında, başvurma harcı ile karar ve ilâm harcı alınır. Başvurma harcı, dava açılırken peşin olarak ödenmesi gereken maktu bir harç olması sebebi ile dava dilekçesinde açıklanan dava konusu parsellerin miktarına bakılmaksızın, dava dilekçesinin mahkemeye verilmesi sırasında peşin olarak ödenir. Kadastro davalarında karar ve ilâm harcı ise, nispî tarifeye göre tahsil edilir. Kadastro davalarında nispî karar ve ilâm harcı taşınmaza ait en son beyan dönemi emlak vergisi değeri üzerinden hesaplanır²⁶⁴.

Kadastro davalarında harca esas teşkil edecek değer olan en son beyan dönemi emlak vergisi değeri tavan teşkil etmesi sebebi ile taşınmazın değeri keşifte daha fazla tespit edilse dahi, nispî karar ve ilâm harcı keşifteki değer esas alınarak tamamlattırılamaz. Bunun gibi dava dilekçesinde gösterilen değer en son emlak vergisi beyannamesinde gösterilen değerden az ise, bu halde noksan harç tamamlattırılır. Çünkü emlak vergisine esas teşkil eden değer tavan teşkil etmektedir²⁶⁵.

Davacı, dava konusu taşınmazın vergi beyannamesindeki değerini bilmiyorsa hâkim resen bu değeri araştırmakla mükelleftir. Bu değer genellikle belediye başkanlıklarından öğrenilebilir. Kadastro davalarında karar ve ilâm harcının eksik alındığının tespiti halinde, nasıl tamamlattırılacağına dair mevzuatta açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu husus Yargıtay içtihatları ile çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Yargıtay 16. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararında noksan harcın tamamlattırılması için davacı tarafa kesin süre verileceği noksan harcın bu süre içinde tamamlanmaması halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği belirtilmiştir. Yargıtay 20. Hukuk Dairesi 31/1/2000 tarihli

²⁶⁴ 20. HD, 14.02.1993, 4391/5388; Kadastro tespitine itiraz davaları harca tabîdir. Harcı alınmayan kişi, katılan sıfatı ile davada yer alamaz ve lehine hükümde kurulamaz www.adalet.org.tr (14/04/2006).

²⁶⁵ Mehmet Kaşıkçı, Uygulamada Yeni Kadastro Kanunu, Gerekçeler-Açıklamalar-Örnekler-Yargıtay Kararları, İstanbul 1988, s.1109.

1999/12661 esas 2000/365 karar sayılı kararı ile, Kadastro Kanunu'nun tasfiye yasası niteliğinde olduğunu ve dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verilemeyeceği, hâkimin toplanması mümkün delilleri inceleyerek işi karara bağlamakla yükümlü olduğu, bu nedenle de yerel mahkeme davacıya eksik harcın tamamlanması gerektiğinden bahisle kesin süre veremeyeceği gibi bu sebeple davanın açılmamış sayılmasına da karar veremeyeceğini hükme bağlamıştır. Yargıtay 16. Hukuk Dairesi de yeni kararları ile bu görüşü kabul etmektedir. Yargıtay'ın son kararlarından çıkan sonuca göre kadastro davalarında karar ve ilâm harcı eksik yatırılrsa bile davaya devam edilerek toplanan delillere göre davanın sonuçlandırılması gerekir. Noksan harcın tamamlattırılması için davacı tarafa kesin süre verilmeyecektir. Bu açıklamalar kadastro komisyonlarından, kadastro mahkemelerine gönderilen tutanaklarla ilgili davalar için geçerli değildir. Çünkü bu halde harçlar hükümle beraber alınır. Yine mahalli mahkemelerden görevsizlikle gelen dosyalardan daha önce harç alındığı için yeniden harç alınmaz. Kadastro Kanunu'nun 26/D maddesine göre kadastro davalarına katılan taraf asli müdahil durumundadır. Bu sebeple davaya katılanlar da dava açanlar gibi başvurma ile karar ve ilâm harcının 1/4'ünü peşin ödemek zorundadır²⁶⁶.

Diğer davalardan farklı olarak hükümde belirtilen karar ve ilâm harcı ödenmese dahi ilâm taraflara mahkemece resen tebliğ edilir (Kadastro Kanunu m.32). Ancak resen tebliğe çıkarılan hükmün temyizi halinde müteakip işlemin yapılabilmesi örneğin dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi için

²⁶⁶ 20. HD, 09/03/2005, 1772/2490; Dava kadastro tespitine itiraz niteliğindedir. Mahkemece kadastro davaları harca tabî olup, harca tabî davalarda davanın açıldığı tarihin harcın mahkeme veznesine yatırıldığı tarih olduğunu, dava açma süresinin 12.05.2004 tarihinde sona erdiği halde, harcın 14.05.2004 tarihinde yatırıldığını belirterek, davanın süresi içinde açılmadığından, görevsizlik nedeniyle reddine karar verilmiştir. Kadastro tutanağının 13.04.2004-12.05.2004 tarihleri arasında 3402 Sayılı Yasanın 11. maddesine göre 30 günlük süreyle askı ilanı yapıldığı, Orman Yönetimi tarafından hâkim havaleli dava dilekçesinin 12.05.2004 tarihinde verildiği, esas defterine 12.05.2004 tarihinde kaydedildiği, harcın ise, 14.05.2004 tarihinde yatırıldığı gözlenmiştir. Harca tabî davalarda, dava dilekçesi ancak harç alındıktan sonra esas defterine kaydedilir. Bu nedenle, harca tabî davalarda dava, dava dilekçesinin mahkeme esas defterine kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (H.Y.U.Y.'nın 178. maddesi). Somut olayda davacı Orman Yönetiminin kadastro tutanağının askı ilan süresinin son günü olan 12.05.2004 tarihinde dava dilekçesini hâkime havale ettirdiği, kalem tarafından aynı tarihte esas defterine kaydedildiği tartışmasızdır. Dava dilekçesinin esasa kaydedilmeden önce harcın alınmamış olmasında Orman Yönetiminin herhangi bir kusuru bulunmamaktadır. Kaldı ki; harcı tensipten evvel, 14.05.2004 tarihinde yatırmıştır. Açıklanan nedenlerle, işin esasına girilip, oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

hüküm altına alınan ve ödenmeyen karar ve ilâm harcının ödenmesi gerekir. Yargılama harçlarından farklı olan ve idarece tahsil edilmesi gereken kadastro harçlarının mahkemece tahsiline karar verilemez. Kadastro davasının tamamen reddi halinde karar ve ilâm harcı harçlar kanuna bağlı 1 sayılı tarifenin III-2-a madde ve bendine göre maktu olarak alınır. Bu halde nispi karar ve ilâm harcı alınmaz. Kadastro davalarında, dava konusu parsellerin tamamı uyuşmazlık konusu olmaması halinde; harç uyuşmazlığa konu olan kısımların emlak vergisi değerleri ile orantılı olarak, tahsil edilmesi gerekir. başka bir ifade ile dava konusu olmayan kısımlar için harç alınmaz²⁶⁷.

Kadastro davaları sonunda verilen hüküm fıkrasında bulunan harcın nasıl tahsil edileceği Kadastro Kanunu'nun 36. maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu maddeye göre kadastro hâkimi hükmün kesinleşmesinden itibaren 15 gün içinde harcın miktarı ile mükellefin kimliği ve en son ikametgahını bir yazı ile maliyeye bildirir. Bu yazıda belirtilen giderler maliye tarafından yapılacak tebligattan itibaren iki ay içinde ödenir. Süresinde ödenmeyen giderler için Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun hükümleri uygulanır ve buna göre tahsil edilir²⁶⁸.

23- Kadının Bekleme Süresinin Kaldırılması Davalarında Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 132. maddesine göre, evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığıнын anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hallerinde mahkeme bu süreyi kaldırır. Bu madde hükmüne göre, hasımsız olarak, dava, 4787 sayılı Kanun hükümleri

²⁶⁷ Aldemir s.323.

²⁶⁸ Kaşıkçı s.1110, 1111.

gereğince aile mahkemesinde, bu mahkeme dava açılan yerde henüz kurulmamış ise asliye hukuk mahkemesinde açılacaktır. Bu dava açılırken davacı bu mahkemelere yönelik tarife uyarınca başvurma harcı ve maktu karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Kararın ret veya kabul olması fakr etmeden karara da maktu karar ve ilâm harcı alınmasına karar verilecek, ancak maktu karar ve ilâm harcı dava açılırken peşin harç adı altında alındığından, harç miktarında bir artış olmamış ise harç alınmış olduğundan tekrar harç alınmasına yer olmadığına karar verilecektir.

24- Kamulaştırma Davalarında Yargılama Harçları

Kamulaştırma, Anayasa'nın 46. maddesine göre, Devlet ve kamu tüzel kişilerinin, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılığını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz bir malın tamamına veya bir kısmına, kanunda gösterilen esas ve usullere göre zorla el atmasıdır²⁶⁹.

Kamulaştırma bedelinin artırılması veya azaltılması davalarında dava konusunun para olması sebebi ile karar ve ilâm harcı nispî esasa göre tahsil edilir. Dava açılırken başvurma harcı ile karar ve ilâm harcının 1/4'ü peşin olarak ödenir²⁷⁰. Nispî karar ve ilâm harcı hesaplanırken esas alınan değer davacı tarafından artırılmasını veya azaltılmasını istediği kamulaştırma bedelidir²⁷¹.

Davanın tamamen reddi halinde, Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifenin III-2/a bendine göre ret harcına hükmedilir. Bu halde nispî harç tahsil edilemez. Kamulaştırma bedelinin artırılması davasının kısmen kabul ve

²⁶⁹ Metin Günday, İdare Hukuku, Ankara 2003, s.209.

²⁷⁰ 5.HD, 01/07/2005, 5859/7893; Dava, 4650 Sayılı Kanunla değişik 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesine dayanan kamulaştırma konusu irtifak hakkı karşılığının tespiti ve bu hakkın davacı idare adına tescili istemine ilişkindir. Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiş, hüküm davacı idare vekilince temyiz edilmiştir. Davacı idare harçtan muaf olmadığı halde harç alınmasına yer olmadığına karar verilmesi.

²⁷¹ Aldemir s.324.

kısmen reddi halinde ise, karar ve ilâm harcı, kabul edilen kamulaştırma bedeli üzerinden hesaplanır. Dava sonunda hesaplanan karar ve ilâm harcından dava açılırken tahsil edilen peşin harcın mahsup edilmesi gerekir. Arta kalan karar ve ilâm harcının davacının isteği halinde kendisine iadesine karar verilir²⁷².

Kamulaştırma Kanunu'nun 16 ve 17. maddelerine göre açılan davalarda karar ve ilâm harcı Harçlar Kanunu'nun III-2/a madde ve bendine göre maktu olarak tahsil edilir. Bu davalarda HUMK m.409 gereğince dosyanın işlemiden kaldırılmasına ve 3 aylık sürenin sonunda da davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi mümkün değildir²⁷³.

Kamulaştırma Kanunu'nun 21. maddesine göre, İdare kamulaştırmanın her safhasında kamulaştırma kararı veren ve onaylayan yetkili merciin kararı ile kamulaştırmadan tek taraflı olarak kısmen veya tamamen vazgeçebilir. Şu kadar ki, dava sırasında vazgeçme halinde dava giderleri ile harç, harcanan emek ve işin önemi gözetilerek mahkemece maktuen takdir olunacak avukatlık ücreti idareye yükletilir.

25- Kira Tespiti Davalarında Yargılama Harçları

Kira tespiti davasının konusu para ile değerlendirilebilen şey olduğu için nispî harca tabîdir. Yargıtay kararlarına göre kira tespiti davalarında harç aylık kira farkı üzerinden alınır. Aylık kira parasının tespiti davalarında aylık kira farkı üzerinden harç alınmalıdır²⁷⁴.

²⁷² Aldemir s.325.

²⁷³ 5. HD, 20/10/2000, 16524/15910 (YKD, 2001/1, s.31), Kaçak (Külliyyat) s.205.

²⁷⁴ 3. HD, 04/07/2005, 6903/7420; Ancak, Harçlar Kanunu'nda kira tesbit davalarında harcın aylık kira parasına göre mi, yoksa yıllık kira parasına göre mi hesap edileceğine dair açıklık bulunmadığından, uygulamada aylık kira parasının tespitine ilişkin davalarda aylık kira farkı üzerinden harç alınması gerekeceği kabul edilmiş olmasına rağmen, yıllık kira farkına göre harç tahsili doğru değilse de, bu hususun düzeltilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden hükmün 2'nci fıkrasından "145.80.-YTL harçtan peşin alman 81.00.-YTL harem mahsubu ile bakiye 64.80.-YTL harcın davalıdan alınarak Hazine'ye irat kaydına"

26- Kişilik Hakkına Saldırıdan Doğan Davalarda Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 23., 24. ve 25. maddeleri, Basın Kanunu'nun 16. ve 17. maddeleri ve Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi gereğince, hukuka aykırı olarak kişilik haklarına saldırılan kimse, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilecektir.

Bu davalarda davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespiti taleplerinde (TMK m.25/1), bunlarla birlikte düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir (TMK m.25/2). Bu durumda, dava konusu belli bir değerle ilgili bulunmadığından, davacı başvurma harcı ile birlikte maktu karar ve ilâm harcı (peşin harç) ödeyecektir. Değer gösterilmeden açılan bu dava asliye mahkemesinde görüleceğinden başvurma harcı asliye mahkemesie başvurma harcı olarak alınacaktır.

Eğer davacı bu isteklerle beraber, TMK m.25/3 uyarınca maddi ve/veya manevi tazminat ya da hukuka aykırı saldırı dolayısı ile elde edilmiş olan kazancın vekaletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunmuşsa, bu durumda dava belli bir değerle ilgili bulunduğundan davacı başvurma harcı ile beraber nispî karar ve ilâm harcının 1/4'ünü dava açarken mahkeme veznesine yatıracaktır. Bu davada görev dava değerine göre tespit edileceğinden başvurma harcı da mahkemenin asliye veya sulh mahkemesi olmasına göre değişecektir.

sözlerinin çıkartılarak yerine "11.20.-YTL harcın peşin alman 81.00.-YTL harçtan mahsubu ile bakiye harcın davacıya iadesine" sözleri yazılmak suretiyle hükmün düzeltilmesine ve düzeltilmiş bu şekliyle ONANMASINA, 25.25.-YTL fazla alınan temyiz harcının istek halinde temyiz edene iadesine, 04.07.2005 günü oybirliğiyle karar verildi.

Yargılama sonunda maddi veya manevi tazminat ya da hukuka aykırı saldırı dolayısı ile elde edilmiş olan kazancın verilmesine karar verilirse yani dava kabul edilirse kabul edilen miktar üzerinden nispî karar ve ilâm harcı alınır. Örneğin, davacı 2.000 YTL istemli bir manevi tazminat davası açtı, davacı bu davayı açarken sulh hukuk mahkemesine başvurma harcı ve nispî karar ve ilâm harcının binde 54'ünün 1/4'ünü peşin olarak yatırmıştır. Yani davacı 6,20 YTL başvurma harcı ve $(2000 \text{ YTL} / 1000 = 2, 2 \times 54 = 108, 108 / 4 = 27)$ 27 YTL nispî karar ve ilâm harcı yatırmıştır. Mahkeme bu davayı kabul ederse, $108 - 27 = 81$ YTL harcın davalıdan alınmasına karar verecektir. Davacının başta ödemiş olduğu 6,20 YTL başvurma harcı ile 27 YTL nispî karar ve ilâm harcını da davalıdan alınıp davacıya verilmesine karar verecektir. Bu davanın mahkemece 1.000 YTL lik bölümünün kabulü halinde yani kısmi kabul halinde mahkeme kabul ettiği miktar üzerinden harç hesaplayacaktır. Yani 27 YTL nin davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına 27 YTL nin davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verecektir. Uygulamada davacı kararı tebliğe çıkarmak için davalının ödemesi gereken harcı kendisi ödemektedir. Bunu kararın icrası sırasında davalıdan tahsil etmektedir.

Belli bir değer içermeyen davaların kabulü veya reddi ile belli bir değer içeren davaların reddi halinde maktu karar ve ilâm harcı alınır. Kabul halinde maktu karar ve ilâm harcı ile başvurma harcının davalıdan alınarak davacıya verilmesine davanın reddi halinde harç peşin alındığından tekrar alınmasına mahal olmadığına karar verilir.

27- Miras Sebebi İle İstihkak Davasında Yargılama Harçları

Miras sebebi ile istihkak davasının kanuni dayanağını Türk Medeni Kanunu'nun 637, 638 ve 639. maddeler oluşturmaktadır. Bu maddelere göre açılan istihkak davası, belli bir değere ilişkin olduğu için başvurma harcı ve nispî karar ve ilâm harcına tabîdir. Dava değerine göre görevli mahkeme de

değiştüğinden başvuru harcı da açılan mahkemeye göre alınacaktır. Harca esas değer istihkak iddiasında bulunulan şeylerin değeridir.

28- Mirasın Paylaşılması (Taksim) Davasında Yargılama Harçları

Mirasın paylaşılması davası, sulh hukuk mahkemesinde görülen bir dava türüdür. Bu davanın yasal dayanağını Türk Medeni Kanunu'nun 646 ilâ 668. maddeleri oluşturmaktadır. Bu davada başvurma harcı ile maktu karar ve ilâm harcı alınmaktadır.

29- Mirasçılık Belgesi Verilmesi ve Mirasçılık Belgesinin İptali Davalarında Yargılama Harçları

Mirasçılık belgesi (veraset ilâmı), murisin mirasçılarını ve paylarını gösteren aksi sabit oluncaya kadar geçerli bir belgedir. Bu davalarda görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesidir. Mirasçı, davasını açarken sulh hukuk mahkemesine başvurma harcı ve maktu karar ve ilâm harcı ödeyecektir. Mahkeme kararında da harçlar davacı üzerinde bırakılacak, maktu karar ve ilâm harcı peşin olarak alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına karar verilecektir. Aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan veraset ilâmına itiraz davasında da yine bu çerçevede harç alınmaktadır.

30- Nafaka Davalarında Yargılama Harçları

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde yoksulluk nafakası, 182/2. maddesinde iştirak nafakası ve 364 ile 366. maddeleri

arasında da yardım nafakası düzenlenmiştir. Kanunda belirtilen şartlar gerçekleştiğinde nafaka alacağı doğacak ve dava konusu yapılabilecektir.

Davacı aile mahkemesine açacağı nafaka davasında, başvurma harcı ile nispî karar ve ilâm harcının 1/4'ünü peşin olarak yatıracaktır²⁷⁵. Bu nîspi karar ve ilâm harcı (1) sayılı tarife hükmü gereğince bir senelik nafaka bedeli üzerinden binde 9 oranında alınacaktır. Ancak bu davada harçlar kanunu gereğince istisnai bir durum yukarıda harçtan muaflık başlığı altında da işlenmişti. Bu istisnai hükme göre, aylık 100 YTL'yi geçmeyen nafakalara ait dava ve takipler harçtan muaftır (Birden fazla kişiler lehine nafakaya hükmedilmesine dair ilâmlarda, her kişi lehine hükmedilen miktar müstakil olarak nazara alınır HK m.13/c). Eğer dava aylık 100 YTL'den fazla bir miktar nafaka talebini içeriyorsa harç alınacaktır. Bunu şöyle bir örnek ile somutlaştırabiliriz. Davacı aylık 400 YTL nafaka talebinde bulunmuştur. Bu durumda aile veya asliye hukuk mahkemesine açacağı davada başvurma harcı ile bir yıllık nafaka bedeli olan 9.600 YTL'nin binde 9'unun (86,4 YTL), 1/4'ünü (21,6 YTL) peşin olarak ödeyecektir. Mahkemece istem olduğu gibi kabul edilirse, kalan 64,8 YTL davalıdan alınarak hazineye gelir kaydedilecek, davacının ödemiş olduğu harçların davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilecektir. Dava ret edilirse her davada olduğu gibi maktu karar ve ilâm harcı alınacak, fazla harcın istek halinde davacıya iadesin karar verilecektir. Nafaka artırım ve eksiltme davalarında da karar ve ilâm harcı artırım veya eksiltmek istenilen farkın bir yıllık tutarı üzerinden hesaplanır.

²⁷⁵ 2. HD, 22.10.1998, 9785/11257; "İlk hükmün boşanmaya ilişkin kısmı, taraflarca temyiz edilmeyerek 07.07.1997 tarihinde kesinleşmiş, karar boşanma dışında başka yönlerden bozulmuştur. Medeni Kanunu'nun 144. maddesine dayanan yoksulluk nafakası isteği boşanma davasının yerel mahkemede yapılan yargılaması sırasında ortaya konur ise, boşanmanın fer'i niteliğindedir ve bu halde harca tabî değildir. Aksi halde; usulüne uygun harç ödenerek açılacak dava ile bu hak istenebilir. Kararın, boşanma dışında başka yönlerden bozulması halinde bu konulara ilişkin yürütülen yargılama sırasında ortaya konan istekler artık boşanma davasının kapsamında düşünülemez. Davacı vekili bozmadan sonra, 03.03.1998 tarihli duruşmada sözlü olarak yoksulluk nafakası istemiş ve bu isteği tutanağa geçmiştir. Yoksulluk nafakası konusunda usulüne uygun harcı verilerek açılmış bir dava olmadığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usûl ve yasaya aykırıdır."

31- Nişan Bozulmasından Doğan Davalarda Yargılama Harçları

Türk Medeni Kanunu'nun 118. vd. maddelerinde "Nişanlılık" düzenlenmiştir. 120. maddeye göre; "Nişanlılardan biri haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozduğu veya nişan taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple bozulduğu takdirde; kusuru olan taraf, diğerine dürüstlük kuralları çerçevesinde ve evlenme amacıyla yaptığı harcamalar ve katlandığı maddi fedakarlıklar karşılığında uygun bir tazminat vermekle yükümlüdür. Aynı kural nişan giderleri hakkında da uygulanır." 121. maddeye göre; Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. 122. maddeye göre de; Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse, nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların, diğer nişanlıya vermiş oldukları alışılmışın dışındaki hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir. Hediye aynen veya mislen geri verilemiyorsa, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

120, 121 ve 122. maddelere göre açılan maddi tazminat, manevi tazminat ve alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesine dair davalar genel hükümler çerçevesinde harca tabîdir. Yani dava açılırken dava değerine göre sulh veya asliye olmasına göre başvurma harcı, dava değeri üzerinden de nispi karar ve ilâm harcının binde 54'ünün 1/4'ü ödenecektir. Davanın kabulü halinde, kabul edilen miktar üzerinden eksik kalan harç davalıya yükletilecek, davacının ödediği harcın davalıdan alınarak davacıya ödenmesine karar verilecek, davanın reddi halinde ise maktu karar ve ilâm harcı ile başvurma harcı davacının üzerinde bırakılacak dava açarken nispi harç ödediği için fazla bir harç varsa istek halinde davacıya iadesine karar verilecektir. Ayrıca alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesine dair davalarda, hediyeler aynen durmuyorsa sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre dava görüleceğinden istenilen hediyelerin değerinin bilirkişiye tespit ettirilmesi ve bunun sonucunda dava dilekçesinde gösterilen değerden fazla

bir değer tespit ettirildiğinde bu harcın tamamlattırılması ve daha sonra davaya devam edilmesi gerekir²⁷⁶.

32- Ön Alım Davalarında Yargılama Harçları

Ön alım davasının konusu, para ile değerlendirilebilen bir şey olduğu için karar ve ilâm harcı nispî olarak tahsil edilir. Davacı, adına tapuya kayıt edilmesini istediği taşınmazın değeri üzerinden harç ödemek zorundadır. Davacı davasını tazminat davasına çevirirse harca esas miktar tazminat miktarıdır.

33- Paydaşlığın (Ortaklığın) Giderilmesi Davalarında Yargılama Harçları

Ortaklığın giderilmesi davalarında, davanın açılması sırasında başvuru harcı ile maktu peşin harç ödenir. Bu davanın kabulüne karar verilmesi halinde, ortaklık satış sureti ile gideriliyorsa taşınmazın satış bedeli üzerinden binde 7,5, taksim ile gideriliyorsa taşınmazın değeri üzerinden binde 3,6 nispî harç alınmasına karar verilir²⁷⁷. Bu davalarda dava açıldığında nispî karar ve

²⁷⁶ 3. HD, 22.4.2003, 4775/4849; Esas davada nişan hediyelerinin aynen değilse bedelinin masraflarla birlikte davalı taraftan tahsili istenilmiştir. Karşılık davada 1.000.000.000 lira manevi tazminatın karşı taraftan faiz ve masraflarla birlikte tahsili istenilmiş, mahkemece esas davanın kabulü, karşılık davanın reddi cihetine gidilmiş, hüküm davalı (karşı davacı) vekili tarafından temyiz edilmiştir... Mahkemece yapılacak iş; yukarıda iade kapsamına alınması açıklanan nişan hediyeleri yönünden, dava dilekçesinde açıklanan birim fiyatları gözetip, ziynetlerin değerini ihtisas sahibi bilirkişiye belirlenip varılacak uygun sonuç çerçevesinde karar vermekten ibarettir.

²⁷⁷ 6. HD, 31.1.2002, 231/578; "Taşınmazın satış bedeli üzerinden %09 oranında harç alınması gerekirken keşifte belirlenen değer üzerinden %09 oranında harç alınması taşınmazın satış bedelinin tapu kaydı ve veraset belgelerindeki payları oranında paydaşlara ödenmesine karar vermek gerekirken bilirkişi raporuna atıfta bulunulması da hatalı olmuştur."

6. HD, 01.02.2005, 10282/505; "Dosya kapsamına, toplanan delillere, pay ve paydaş durumuna nazaran taşınmazların taksiminin mümkün bulunmamasına göre hükmün esasına yönelik temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak harçlar yasasının13/j maddesi gereğince hazine harçtan muaf olduğu halde harçla yükümlü tutulması doğru değilse de

ilâm harcının ne miktar olacağı başlangıçta bilinemediğinden (1) sayılı tarifenin A/III bölümünde yazılı yazılı nispî harcın asgari haddi olan miktar, peşin harç olarak alınır. Taşınır malların ortaklığının giderilmesinde maktu harç alınması gerekir²⁷⁸.

34- Sözleşmenin Feshi Davalarında Yargılama Harçları

Sözleşmenin feshi davasının konusu olan sözleşmenin belli bir değer ile değerlendirilmesi mümkün olduğundan davacı davasını açarken başvurma harcı ile nispî karar ve ilâm harcı ödemek durumundadır. Harcın alınmasına esas olan değer sözleşmenin parasal değeridir. Davanın kabulü halinde de nispî karar ve ilâm harcının kalan kısmının alınmasına karar verilecektir. Davanın reddine karar verilmesi halinde de maktu karar ve ilâm harcı alınır.

35- Tahliye Davalarında Yargılama Harçları

Taşınmazın tahliyesi davalarında, yazılı sözleşme olsun veya olmasın bir yıllık kira bedeli üzerinden karar ve ilâm harcı alınır (HK m.17). Tahliye davası ile birlikte kira alacağının tahsili de istenilmiş ise, karar ve ilâm harcı kira alacağı ile birlikte 12 aylık kira tutarının toplamı üzerinden alınır. Kira alacağı talebi ret edilmiş tahliye talebi kabul edilmiş ise harç 12 aylık kira tutarı üzerinden alınır. Tahliye talebi ret edilmiş, kira alacağı kısmen kabul edilmiş ise karar ve ilâm harcı kabul edilen kira alacağı üzerinden tahsil edilir. Yargıtay fuzuli işgal sebebi ile taşınmazın tahliyesi davalarında, davanın

bu yanlışlığın düzeltilmesi için hükmün bozularak yeniden duruşma yapılmasında fayda görülmediğinden hükmün fıkrasından harçla ilgili kısmının kaldırılarak yerine "... satış bedeli üzerinden alınacak harcın davalı Hazine hissesine düşen kısım çıkarıldıktan sonra geri kalan harcın payları oranında paydaşlardan alınmasına..." ibaresinin eklenmek sureti ile düzeltilerek onanmasına.

²⁷⁸ 6. HD, 03/11/1998, 9102/9190.

taşınmazın aynına ilişkin olmaması sebebi ile karar ve ilâm harcının maktu alınması gerektiğine işaret etmiştir²⁷⁹.

36- Tapu İptali ve Tescil Davalarında Yargılama Harçları

Tapu İptali ve Tescil Davalarında, dava taşınmaz malın aynına ilişkin olduğundan ve bu nedenle de dava konusu oluşturan hakkın para ile değerlendirilmesi mümkün bulunduğundan, bu davanın nispi harca tabi tutulması gerekir²⁸⁰. Nispi harcın alınmasında esas olacak değer taşınmazın değeridir (HK m.16/1). Keşif sırasında fazla değer çıkarsı peşin harç bu değer üzerinden tamamlattırılır. Kısmen kabul halinde kabul edilen kısmın gerçek değeri üzerinden alınır. Dava dilekçesinde taşınmazın değeri gösterilmemişse hâkim davacıdan davanın değerini göstermesini ister davacının bu değeri göstermemesi halinde dilekçesi işleme konmaz.

Gayrimenkul satış vaadi sözleşmesine dayalı tapu iptali ve tescil davalarında, dava değeri tarafların serbest iradeleri ile sözleşmede belirledikleri satış bedeli olup, harç vekalet ücretinin bu değer üzerinden hesaplanması gerekir²⁸¹.

37- Tapu Kaydının Düzeltilmesi Davalarında Yargılama Harçları

²⁷⁹ 4. HD, 22/10/1954, 5581/4544; 4. HD, 30/04/1956, 22234/2372.

²⁸⁰ 1. HD, 08/10/1990, 9748/10982.

1. HD, 17.3.2004, 2412/3031; "Ne var ki, davada davacıların payları oranında iptal ve tescile karar verildiği gözetilerek harç ve vekalet ücretinin bu paylar üzerinden tayin ve takdiri yerine taşınmazın tamamının değerinin esas alınması isabetsizdir."

²⁸¹ 14.HD, 08/02/1993, 5540/988; "...gayrimenkul satış vaadi sözleşmesine dayalı tapu iptali ve tescil davalarında, dava değeri tarafların serbest iradeleri ile belirledikleri satış bedelidir. Davaya dayanak yapılan gayrimenkul satış vaadi sözleşmelerine göre satış bedeli toplam 4.050.000 lira olup bu değer üzerinden harç alınması ve davacılar yararına da vekalet ücreti verilmesi gerekirken, dava dilekçesinde gösterilen fazla değer üzerinden hesaplanması doğru görülmemiş ise de bu yanılmanın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden hükmün düzeltilerek onanması gerekmiştir" (YKD, 1993/4, s.561).

Tapuda ad-soyadı, baba adı ve cinsiyet tashihi istekleri ile açılan davaların kabulü veya reddi halinde maktu karar ve ilâm harcı alınır. Çünkü bu davalar konusu belli bir değerle ilgili olmayan davalardır. Davada hasım olan Tapu Sicil Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı, genel bütçe içinde ayrı bütçeli Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne bağlı bir kurumdur ve bu kurum 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13/j maddesi uyarınca harçtan muaftır. Uygulamada, davacı davayı kazansa bile, yanlışlığa kendisinin sebebiyet verip vermediğine bakılmaksızın harçtan sorumlu tutulmaktadır. Davacı tapu sicil müdürlüğüne karşı açtığı davayı kazanırsa ve tapu sicilindeki yanlış yazım ve tescile kendisi sebebiyet vermemişse davalı idare harçtan muaf olduğu için, davacı tarafından yatırılan harcın istek halinde iadesine karar verilmesi, yanlış yazım ve tescile davacı sebebiyet vermişse harçtan sorumlu tutulması gerekir²⁸².

38- Vesayet Davalarında Yargılama Harçları

Vesayet Türk Medeni Kanunu'nun 396 ilâ 494. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Hasımsız açılan bu davalar sulh hukuk mahkemesinde görülür. Davacı (ihbar eden), bu davayı harç ödemededen açar. Bu davalar Harçlar Kanunu'nun 13/b maddesi gereğince harçtan muaftır. Bu nedenle mahkeme herhangi bir harç ödenmeden açılan bu dava sonucunda kabul veya ret durumuna bakmadan yargılama harçları konusunda karar vermeyecek, bu giderleri kamu üzerinde bırakacaktır.

²⁸² Zekeriya Yılmaz, Tapu ve Kadastroda Tashih, Ankara 1999, s.43.

39- Yabancı Mahkeme İlâmlarının Tanınması ve Tenfizi Talebinde Alınan Yargılama Harçları

Tanıma bir mahkeme kararının kesin hüküm kuvvetinin yabancı ülkede kabulü; Tenfiz ise, Bir mahkeme kararının sahip olduğu kesin hüküm kuvvetinin sonucu olarak maddi icra muamelelerini gerekli kılan kamu gücünü harekete geçiren vasfıdır²⁸³. Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi davalarında 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 34 ila 42. maddeleri uygulanır.

MÖHUK'un ilgili maddelerine göre, istem bir dilekçe ile olacak ve mahkeme istemi basit yargılama usulüne göre sonuçlandıracaktır. Bu istem bir dava niteliği taşıdığından başvurma harcının alınması gerekmektedir. Ayrıca 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 4. maddesine göre, Yabancı bir mahkeme tarafından verilen ilâmların tenfizi için açılacak davalardan, bu ilâmlarda hüküm olunmuş şeyin değeri, nevi ve mahiyetine göre (1) sayılı tarife gereğince harç alınacaktır.

²⁸³ Aysel Çelikel, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2004, s.372; Ergin Nomer, Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 2002, s.390; Tanıma ve Tenfiz, 2675 sayılı, 20/5/1982 tarihli, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 34. ile 42. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

SONUÇ

Tezimizde incelediğimiz üzere, hukuk davalarında yargılama harçları önemli bir yer teşkil etmektedir. Harçların bu önemi çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Eski dönemlerde de, yönetenler, halktan harç almakta, ancak bunu yaptıkları iş karşılığında aldıkları izlenimi vermekte idi. Bu durum günümüzde aynı mantık ile devam etmese de harç kişinin belli bir işinin görülmesi dolayısı ile alınmaktadır. Ülkemizde de harçlar konusunda birçok değişiklik gündeme gelmiş, en son 492 Sayılı Harçlar Kanunu ile harçlar belli bir düzen içine alınmaya çalışılmıştır.

Yargılama harçları ile ilgili temel ilkeler arasında en önemlisi, “kanunsuz harç alınamaz” ilkesidir. Yani harç alınabilmesi için, bu hususun mutlaka kanunla düzenlenmiş bulunması gerekmektedir. Bu durum Anayasanın 73. maddesinin de bir gereğidir. Harçlar ödenmeden yargılamanın başlayamaması, harcın ne kadar önemli bir konu olduğunu açığa çıkmaktadır. Bu ifadenin bir devamı olarak da, eğer harç eksik ödenerek dava açılmış ise, bunun tamamlanması gerekecektir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, harcın yatırılma tarihi davanın açılma tarihi olacak usul hukukunda ve maddi hukukta belirtilen süreler bu tarihe göre başlayacak veya bitecektir.

Hukuk davalarında yargılama harçları, davacı tarafından, dava açtığı tarihte yürürlükte bulunan tarifeye göre, peşin olarak ödenir. Az yukarıda da bahse konu olduğu üzere, harç ödenmedikçe devam eden işlemler yapılmaz ve davacının dava dilekçesi işleme konulmaz. Yargılama harcı ödenip ödenmemesinin gerektiği üzerine düşünceler bulunsa da bizim hukuk sistemimizin kabul ettiği üzere, dava açarken makul bir miktar harç ödenmesi gereklidir. Bu husus vergi sisteminin bir gereği olmasının yanında, lüzumsuz dava açılmasını önleyen önemli bir durumdur.

Bu kadar önemli olan harcın, miktarının da, insanları hak aramaktan vazgeçirmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir sosyal devlet olduğu da düşünüldüğünde, harçların miktarının yüksek olması Anayasa'ya da aykırı olmaktadır. Bu nedenle makul bir miktar kabul edilmeli ve hakkını arayanı bundan vazgeçirecek yükseklikte olmamalıdır.

Yargılamaya başlayabilmenin temel şartı bunların ödenmesine bağlı olan harçlar, başvuru harcı ile maktu ve nispî olmak üzere iki çeşit olan karar ve ilâm harcıdır. Maktu harca tabî davalarda dava açarken başvuru harcı ve peşin harç ödenir. Bu peşin harç karar ve ilâm harcının miktarındadır. Yani davacı maktu harca tabî davasını açarken başvuru harcı ile davanın sonunda ödeyeceği maktu karar ve ilâm harcını peşin olarak ödemektedir. Nispî harca tabî davalarda ise, davacı başvuru harcı ile nispî karar ve ilâm harcının binde 54 ünün ¼'ünü peşin olarak vermekte, davası kabul edildiği takdirde kalan kısmı da vermekte, davası ret edildiği takdirde kendisinden maktu karar ve ilâm harcı alınmaktadır. Davacı nispî harca tabî davasını açarken ödediği nispî karar ve ilâm harcının, binde 54 ünün ¼'ü, maktu karar ve ilâm harcından fazla ise, isteği halinde bu miktar kendisine verilmektedir. Bu harçların yanında celse harçları da Harçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu harç da, tezimizde incelendiği üzere, duruşmanın ertelenmesine sebebiyet verilen durumlarda taraflardan alınan bir harç türüdür.

Usule ilişkin kararlarda, davaların ayrılmasında ve birleştirilmesinde, davadan feragat halinde, davanın kabulü halinde, dava arkadaşlığında, müdahale taleplerinde, geçici hukuki himaye tedbirlerinde, tespit davalarında, karşılık davada, eski hale getirmede harçların durumu ve sorumluluk konusu ayrıntıları ile incelenmiş ve tezimizde ayrıntılı yer verilmiştir. Davaların ayrılması halinde ayrılan dava maktu harca tabî ise ayrılan her dava için ayrı başvuru ve peşin harç alınacağı, eğer nispî harca tabî ise sadece başvurma harcı alınacağı hususu, davaların birleştirilmesi halinde tekrar harç ödenmesinin gerekmediği hususu, davadan feragat ve davayı kabul hallerinde belli bir oranda harçtan indirim yapıldığı, hatta davanın ilk oturumda kabul edilmesi ve dava açmaya sebebiyet verilmemesi hallerinde

davalının yargılama harçları ile sorumlu tutulamayacağı, geçici hukuki himaye tedbirlerinde başvurma harcı alınacağı, karşılık dava da davanın niteliğine göre maktu veya nispî harç alınacağı hususları incelenmiştir.

Yine bunun gibi kanun yollarına başvuru halinde harç alınıp alınmayacağı alınacak ise hangilerin alınacağı hususları incelenmiştir. İncelemeden de anlaşılabileceği üzere, temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına başvurmadan, başvurma harcı alınmayacak ancak yargılamanın yenilenmesi talebi yeni bir dava niteliğinde olduğu için başvurma harcı alınacaktır.

Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, Harçlar Kanunu'nda ve çeşitli özel kanunlarda harçlardan muafiyet hükümleri konulmuştur. Bu muafiyet düşük değerlerde davalara, askerliğini yapan er ve erbaşlara, işçilere, tüketicilere ve bazı kurumlara konulmuş, bazı davaların ise niteliği daha çok kamuyu ilgilendirdiğinden bu davalar da harçtan muaf tutulmuştur. Genel bütçe dahilinde olan ve 5018 sayılı Kanun'un (I) sayılı cetvelinde gösterilen kurumlar da harçtan muaf tutulmuştur.

Çoğu durumda eleştirilere maruz kalsa da biz harçtan muaf olan kurumların dava sonunda davayı kaybetse bile yargılama harçları ile sorumlu tutulmaması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü harçtan muaf olan kurumlar genel bütçeye dahil olan kurumlardır. Dava açılırken ödenen harç da genel bütçeye girmektedir. Davacı davayı kazandığında yatırmış olduğu harç kendisine genel bütçeden ödendiği için bir nevi harçtan muaf olan tarafından ödenmiş olmaktadır.

Yargılama harçları kural olarak davada haksız çıkan tarafa yükletilir. Ancak davalı dava açılmasına sebebiyet vermemiş ise ve bu itibarla davayı ilk oturumda kabul etmiş ise yargılama harçları davalıya yükletilemeyecektir. Yargılama harçlarının davada haksız çıkan tarafa yükletilmesi de haklılık durumuna göre olacaktır. Kısmi haklılık durumunda bu nispete göre taktir edilecektir. Davanın reddi halinde ise maktu harca hükmedilmesi gerekecektir.

Özellik arz eden bazı dava türlerinde, harçların ödenmesi ve sorumluluk bakımından bazı istisnai hükümler konulmuş olduğundan bu tür davaların da incelenmesi yoluna gidilmiştir.

Medeni usul hukukunun önemli ilkelerinden olan usul ekonomisi ilkesi, yargılama harçları konusu ile yakından ilgili bir ilkedir. Usul ekonomisi, ihlal edilen ya da ihlal edilme olasılığı bulunan objektif hukukun en az giderle, en kısa sürede ve en az zorlukla gerçekleştirilmesini ve boş yere dava açılmasının önüne geçilmesini sağlamaya yönelik bir yargılama hukuku ilkesidir. Bu açıdan bakıldığında, devletin kişilerden yargılama işlemleri nedeni ile katkı payı niteliğinde aldığı yargılama harçları usul ekonomisi ilkesine ters düşmemektedir. Çünkü yürürlükte bulunan tarifiede belirlenen harç miktarları göz önüne alındığında, bu miktarların bir denge içerisinde olduğu, ne hakkını arayan insanları bu hak arama isteklerinden vazgeçirme derecesinde olduğu ne de lüzumsuz dava açılmasını teşvik eder nitelikte olduğu söylenebilir.

ABSTRACT

In modern law systems, persons whose right is infringed or whose right is not given, can not take their rights by themselves, they have to take own rights by hand of government. However, person must pay certain expenses which are under the name of litigation costs and fees when applies the authority for take own right. Fee, which is a type of this litigation expenses and which has different view about it, is formality payment or contribution which are made by natural or artificial persons to general fund, because of profit from service of public institution.

The ground of fee is public service. The service to be subject of fee gets necessary to those condition; person must benefit from a public institution or public must confer benefit on person or public institution must engage in a person's action.

The litigation fee is a donation to expenditure of public which is made for court's activity of judging. The cost is paid in full by persons when the cost is about estimate, court expert and certificate of notice. As it appears from this difference, litigation fee is differ from other litigation costs and it has tax characteristic.

Fees must paid at the begining of judging. These fees seperates from two types; one of them is judgement fee and the other is writ fees, and both of them have two types which are called fixed and proportional. At the suit which is subjected to fixed fee, application fee and advance fee must paid at the time when the suit is filed. Advance fee's amount is equal judgement and writ fee's amount. plaintiff has to pay the application fee and fixed judgement and writ fee at begining of judgement, by cash. At the suit which is subjected to proportional fee, plaintiff has to pay the quarter of fifty four per thousand of application fee and proportional judgement and writ fee by cash. If plaintiff's suit is accepted by the court, he must pay rest of fee but if plaintiff's suit is

dismissed by court, he must pay fixed judgement and writ fee. At the suit of subjected to proportional fee, if quarter of fifty four per thousand of proportional judgement and writ fee, which was paid at the filed the suit by the plaintiff, is more than fixed judgement and writ fee, this quantity must give back, writ of summons. In addition to these fees, fee of hearing is regulated in the Charges Law, too. This fee is collected from parties when the trial is abatement.

ÖZET

Çağdaş hukuk sistemlerinde, kişilerin haklarını kendi kendilerine, zorla almaları kural olarak yasaktır. Hakkı çiğnemen veya verilmeyen kişi, yargılama gücüne sahip olan Devlete başvurarak, onun eliyle hakkını alır. Ancak kişi, Devletin bu işle görevli kuruluşuna başvurduğunda, yargılama harç ve giderleri adı altında belli bir harcama yapmakla karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu harcamalardan olan ve niteliği hakkında değişik görüşler bulunan harç, kamu kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında, gerçek ve tüzel kişilerin Devlet Hazinesine yaptıkları formalite ödemeler veya katkılardır.

Harcı doğuran olay bir kamu hizmetidir ve bu hizmetin harç konusu olabilmesi için; kişinin bir kamu kuruluşundan yararlanması, kişiye kamu tarafından bir menfaat sağlanması ve kamu kuruluşunun, kişinin bir işiyle uğraşması gerekir.

Yargılama harcı, Devletin mahkemeleri vasıtasıyla yaptığı yargılama faaliyetleri için yapılan harcamalara katkı niteliğindedir. Keşif, bilirkişi ve tebligat gibi yargılama giderlerinde ise faaliyetinin gerektirdiği ücretin tamamının ödenir. Bu farktan da anlaşılacağı üzere harç, diğer yargılama giderlerinden farklılık göstermekte ve “vergi” niteliği taşımaktadır.

Yargılamaya başlayabilmek için harcın ödenmesi gerekmektedir. Ödenmesi gereken bu harçlar, başvuru harcı ile maktu ve nispî olmak üzere iki çeşit olan karar ve ilâm harcıdır. Maktu harca tabî davalarda dava açarken başvuru harcı ve peşin harç ödenir. Bu peşin harç karar ve ilâm harcının miktarındadır. Yani davacı maktu harca tabî davasını açarken başvuru harcı ile davanın sonunda ödeyeceği maktu karar ve ilâm harcını peşin olarak ödemektedir. Nispî harca tabî davalarda ise, davacı başvuru harcı ile nispî karar ve ilâm harcının binde 54 ünün ¼ ünü peşin olarak vermekte, davası kabul edildiği takdirde kalan kısmı da vermekte, davası ret edildiği takdirde

kendisinden maktu karar ve ilâm harcı alınmaktadır. Davacı nispî harca tabî davasını açarken ödediği nispî karar ve ilâm harcının, binde 54 ünün $\frac{1}{4}$ 'ü, maktu karar ve ilâm harcından fazla ise, isteği halende bu miktar kendisine verilmektedir. Bu harçların yanında celse harçları da Harçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu harç da, tezimizde incelendiği üzere, duruşmanın ertelenmesine sebebiyet verilen durumlarda taraflardan alınan bir harç türüdür.